

Bůh za mřížemi

rozhovory s vězeňskými kaplany a kaplankami

Magdalena Kulasová

**Věnováno Renatě, Janě,
Bohdanovi, Alešům, Jaroslavovi
a dědečkovi.**

Praktická bakalářská práce

Univerzita Karlova, Fakulta sociálních věd

Institut komunikačních studií a žurnalistiky

Praha, 2023

„Proč vlastně vy... proč ty, Bože, nesoudíš sám?“ tázal se Kugler zamyšleně.

„Protože všechno vím. Kdyby soudcové všechno, ale naprosto všechno věděli, nemohli by také soudit; jen by všemu rozuměli, až by je z toho srdce bolelo. Jakpak bych já tě mohl soudit? Soudce ví jenom o tvých zločinech; ale já vím o tobě všechno. Všechno, Kuglere. A proto tě nemohu soudit.“

z povídky Poslední soud od Karla Čapka

Bohdan Pivoňka & Renata Balcarová

Fungovali jsme jako tandem

..... 10

Aleš Kocián

V kaplanství není místo pro ješitnost

52

Jaroslav Hrabá

Hledání společného jmenovatele

..... 84

Jana Matulíková

Rozsávat i na neúrodnou půdu

120

Aleš Jaluška

Když ti Pánbůh zavolá, tak to zvedni

..... 150

Bohdan Pivoňka & Renata Balcarová

Na první dejvické setkání s Renatou Balcarovou (nar. 1955) a Bohdanem Pivoňkou (nar. 1940) mě doprovází velký strach pramenící z ještě většího respektu. Tandem dvou kolegů, z kterých se postupem let stali přátelé, posunul společným úsilím vězeňskou duchovní službu mílovými kroky kupředu. Obavy z rozhovoru s dvěma kaplanskými kapacitami ale mizí stejně rychle, jako přichází mé přání, aby jejich povídání nikdy neskončilo. S důvtipem – jim oběma vlastním – v diktafonu místy přetnou hluboké vyprávění sarkastické poznámky, které si ve vsí laskavosti uštědřují a i přesto, jak velká jména na poli duchovní služby oba představují, mluví vždy jen o úspěších toho druhého, nikoliv těch svých. Ostatně i v tom se umí skvěle doplnit. Když mi pak na druhé schůzce sehrávají animaci rozhovoru mezi duchovním a odsouzeným a pochybují nad tím, zdali to ještě umí, hřeje mě pohled na dvě inspirativní osobnosti, které si během překračování mnohých bariér uchovaly lidskost, pokoru i empatii.

Renata Balcarová je členkou Církve adventistů sedmého dne a ve čtyřech po sobě jdoucích funkčních obdobích byla zvolena předsedkyní spolku Vězeňská duchovenská péče. V této funkci zásadním způsobem přispěla k tomu, jak stabilní a funkční dnes institut duchovní služby ve vězeňském systému je, a to i díky široké erudici v oblasti penitenciární péče a bohatým zkušenostem z praxe.

Bohdan Pivoňka je evangelický farář, chartista, bývalý hlavní kaplan Vězeňské služby a především také klíčová osobnost v procesu obnovy vězeňské duchovní služby v České republice. O dvaceti porevolučních letech, během nichž se mu společně s kolegy podařilo po dlouhé komunistické represi navrátit duchovní službu do českých věznic, v roce 2018 vydal knihu Duchovní služba v postkomunistickém vězení.

Fungovali jsme jako tandem

Pane Pivoňko, váš tatínek byl vysokým představitelem Armády spásy. Proto by mě zajímalo, jestli ve vás už vaše rodinné zázemí zformovalo určité sociální citění, které jste později zužitkoval, když jste po revoluci inicioval návrat vězeňské duchovní služby do českých věznic?

B: Něco máte v podstatě od narození, do něčeho se narodíte, další část je vliv prostředí a další zase to, jak to člověk sám ztvární. To je klasický psychologický postup. Já jsem tehdejší Armádu spásy vnímal jako svět, který tak má být a jehož účelem je, tak jak to dělal můj tatínek i maminka, ovlivňovat lidi, aby nebyli tak špatní a aby se k sobě dokázali dobře chovat, poněvadž příklad mají v Pánu Ježíšovi.

To je začátek. Ale když pak člověk dospívá, zjišťuje, že tohle nestačí. Že musí hledat daleko širší rozhled, aby se ve věcech vyznal. Takže potom existovalo druhé údobí, které bylo velmi kritické. V tom jsem se dostal na evangelickou teologii a stal se farářem, což nebylo úplně proti Armádě spásy, ale představovalo to v podstatě takovou přetvořenou vzpomínku jiným směrem, poněvadž Armáda spásy byla obnovena až v nových podmínkách po listopadu 1989. Čili určitě je ve

mně prvek toho, že je potřeba lidem pomáhat – i sociálně – a vyvádět je z nevědomosti.

Vás oba k víře přivedlo rodinné prostředí?

B: Já už jsem odpověděl, poněvadž jsem vyrostl v Armádě spásy, takže neexistovalo nic jiného. Pak přibyly další zkušenosti, jako když jsem chodil do základní školy a na gympl, kde už jsem se musel vymezovat.

A ani přesto jste nikdy neměl tendenci z téhle cesty odbočit?

B: Proč?

Napadá mě vícero důvodů, vliv specifické doby, okolí ...

B: Ano, těm jsem občas podléhal, ale člověk nezradí svůj životní princip. Někteří naši politici to rádi dělají, ale nemělo by se to dít.

Jak to bylo u vás, paní Balcarová?

R: Já jsem vyrůstala v širší rodině, bydleli jsme u prarodičů, tak jak to dříve bývalo, a babička z mamini strany byla původně hledající křesťankou. Pocházela ze Slovenska, takže se automaticky stala římskou katoličkou. Ale pak pro cosi, co jí chybělo, hledala dál a v době kdy jsem se narodila, už byla zakotvena v církvi Adventistů sedmého dne.

Kde jste nakonec zakotvila i Vy...

R: Ano, a to i díky babičce, která mě pomáhala vychovávat. S požehnáním mojí maminky jsem s ní navštěvovala církevní sbor, kam jsem odmalinka chodila velmi ráda a zůstalo mi to. A navíc díky službě, kterou mám za sebou, jsem si udržela to, čemu se někdy říká první láska, kdy víra nezvětrá a zůstane v člověku živá. Ne protože jsem v tom vyrostla nebo mě do toho někdo postavil, ale protože jsem si ověřila, že je to cesta, která mi vyhovuje jako životní filozofie. Takže jsem vlastně přes koleno po babičce zůstala adventistkou a vzala jsem si manžela z téže církve a i obě naše děti jsou členy církve.

Čili jste taky nikdy neměla tendenci nebo potřebu vydat se jiným směrem?

R: V tomto ohledu opravdu ne. Pro mě to od mládí byla jasná cesta, ale znovu připomenu tu filozofii života. Nikdy jsem nechtěla být uzavřenou členkou církve a nezavírala jsem oči před tím, co je kolem mě. Zajímalo mě i učení dalších církví a i jsem je navštěvovala. Takže jsem měla možnost vydat se jinudy, nebo úplně uhnout z cesty, ale mě to opravdu nikdy ani nenapadlo.

B: A snesla i evangelíka! (smích)

Nicméně je zároveň potřeba dodat, že Renata svým přístupem hodně zreformovala svou vlastní církev tím, že přesahovala hranice.

To musíte rozvést. V jakém smyslu?

B: Adventisti před čtyřiceti lety a dnes, to je nebe a dudy. Byli velmi uzavřenou, výlučnou společností, nesnášející ostatní denominace a mající jistotu v tom, že budou zachráněni, zatímco ostatní ne. A ženy tam měly dost omezenou možnost působení na poli kazatelství.

Nicméně tím, že Renata začala od začátku, přesahovala hranice i pro muže. Od školení na Ministerstvu vnitra, až po působení na Generálním ředitelství Vězeňské služby.

Já jsem to neměl tak jednoduché, když zakázali Armádu spásy, už jsem tam nemohl být, moje maminka je evangelička, tatínek katolík. Takže tatínek se stal bez vyznání, maminka přešla do vinohradského sboru evangelíků a já jsem se tak stal členem Českobratrské církve evangelické. Postupně jsem pak dospěl k rozhodnutí studovat teologii.

Během normalizace jste následně působil jako farář, stal jste se chartistou a po listopadovém převratu jste nasměroval své pracovní síly k obnovení vězeňské duchovní služby. Nicméně po pádu komunistického režimu, který víru perzekvoval na všech frontách, tu asi nezbylo příliš pevných základů, na kterých by se dalo stavět. Z čeho jste v tu chvíli vycházel?

B: To by mě zajímalo taky.(smích) Ale abych vám nastínil tu situaci, tak po roce 1990 byla jasná

myšlenka, že je potřeba vytvořit službu podobného rázu v kriminále, poněvadž si to přáli naši církevní představitelé, ale i věřící. Na synodech se ozývaly návrhy a prohlášení, že by se do věznic měli dostat faráři. A to nikoliv proto, aby tam získávali věřící pro církev, ale aby pomáhali sociálně, jelikož duchovní v nemocnicích i kriminálech tuto funkci plnili od nepaměti. Vezměte si Řezáče z předminulého století, který už tehdy působil jako kaplan ve svatováclavské věznici. Takže bylo usnesení dostat se do kriminálu jinak než za loupeže nebo za to, že je člověk farářem, jako to před listopadem bylo dost časté. A tehdy mě předsedající naší církve, synodní senior Pavel Smetana, v březnu 1990 požádal, jestli bych si to nevzal na triko.

A vy jste přikývl?

B: Ano, většinou říkávám, že se mi to stalo osudným. A asi to tak skutečně je, protože tehdy nikdo neměl jasnou představu, co s tím, a já mám dost průkopnického ducha. Lákalo mě, že je to naprosto neprobádané prostředí, které vám navíc nevychází vstříc. A k tomu tehdy ještě bylo z valné části komunistické, protože i když bylo po převratu, všichni zaměstnanci byli členy komunistické strany.

Takže jsem postupně začal zjišťovat, co by se asi mělo udělat, a oni se poměrně dost báli toho, co bude, takže nám tím pádem celkem vycházeli vstříc.

Uvědomoval jste si, do jak náročné práce se pouštíte?

B: Já jsem vůbec nevěděl, co vězeňská duchovní služba znamená. V devadesátkách jsme netušili, do čeho jdeme. Ale jako chartista jsem dlouho čekal na dobu, kdy budeme moci nějakým způsobem participovat na správě společnosti, proto jsem si řekl, že se o to pokusím. I když začátky byly tvrdé, vzal jsem to trochu jako výzvu, kterým jsem byl zvyklý čelit celý život. A Pán Bůh dal, že jsme se s tím vyrovnali takhle.

R: Ještě je důležité k tomu dodat, že kolega je z církve, která je tradičně nejaktivnější směrem ke společnosti. A všimněte si, že právě oni si po revoluci uvědomili, že přišla změna, vznikají jisté možnosti a reagovali na to svou aktivitou. Stejně tak to věděly i ostatní církve, ale spaly.

B: Ale probudili se přece i katolíci.

R: Ano, abychom je neopomenuli. Ale vždycky říkám, že byla Boží vůle, že oslovili právě Bohdana, protože tu službu postavil na širokých ekumenických základech. A ta šíře spočívala v tom, že jsme působili bez diskriminace minoritních církví a preference církví majoritních, což bylo nebývalé i ve srovnání s celým církevním světem.

K tématu ekumenické spolupráce se určitě dostaneme. Ale teď mě ještě zajímá, jak ty prvopočátky dnes vnímáte vy, paní Balcarová?

R: Začátek té služby byl v postkomunistické zemi velmi lehký – ve smyslu absence jakékoliv tradice. Ale z druhé strany nesmírně těžký. Myslím si, že si nikdo neumí představit, co to pro kolegu znamenalo – od legislativních změn až po v uvozovkách detaily, které formovaly uspořádání té služby jako takové. A pro mě bylo obrovskou výzvou a otazníkem, zdali budu schopna navázat.

Vaše studijní i první pracovní kroky ale původně směřovaly úplně jiným směrem – do zdravotnictví.

R: Být zdravotní sestřičkou jsem si přála od třinácti let. Takže když jsem si pak – ještě za bývalého režimu – prvně oblékla modrobílou uniformu a bílý čepeček, splnil se mi sen. A tu práci bych bývala dělala do konce své pracovní kariéry, ale tak strašně se mi zhoršil zdravotní stav, že mi můj lékař tehdy dal podmínku: *Buď tu profesi opustím, nebo si mám hledat jiného doktora.* Ještě rok jsem se pak na pracoviště s nostalgií vracela.

A poté jste navázala prací pro církve?

R: Ano. Bylo to v přelomovém období mezi roky 1989 a 1990, kdy církve začaly mít nevídané možnosti. Konečně mohly vyjít ven. A já jsem byla v

té době ve své církvi přijata na pozici administrativní pracovnice.

Vaše společná cesta se pak začala intenzivně psát v období, kdy jste vystřídala kolegu Pivoňku v předsednictví spolku Vězeňská duchovenská péče (VDP).

R: Po školení pro zájemce o službu v Nápravně výchovných zařízeních, které pořádalo Ministerstvo vnitra, jsem se dostala do výkonného výboru, kterému jako předseda VDP tehdy šéfoval Bohdan. A dodnes vůbec nevím, proč jsem tam byla nominována, protože mě v té době vůbec nikdo neznal. Ale asi to tak jednoduše mělo být. Tam jsem se následně rekrutovala k funkci místopředsedkyně a pak se začalo šuškat, že bych možná měla být šéfová. Ale na tom jsem vůbec nepracovala, protože když jdou lidé do funkce po tobě, tak jsou to sebevrazi...

B: Přeháníš!

R: Ne opravdu. Já jsem to vnímala tak, že sama sebe odpískám. A bála jsem se i proto, že VDP má jen deset procent žen, a tak si to i drží.

To je velká mužská převaha.

R: Jsou tam kněží, kteří chodí v ornátech! Takže mi přišlo, že ti mě přece nebudou brát vážně... Když je šéfem muž, má intelekt a energii, tak ho berou, protože je jedním z nich. Ale mě?

Funkci předsedkyně jste ale následně třikrát obhájila a v oblasti vězeňské duchovní služby jste odvedla obrovský kus práce. Vyznívá mi to tak, že s vámi měl zkrátka někdo vyšší plány.

R: U studentů jsem se dlouhá léta představovala jako paradox. Nicméně obě moje děti mi pak v době, kdy už jsem se delší čas pohybovala ve vězeňství, řekly: „*Víš, mami, ono to tak asi mělo být. Ty bys ze zdravotnictví jinak nikdy neodešla. A když si vezmeš, že si tě 11 církví čtyřikrát za sebou zvolilo do čela, mělo to přece velký smysl.*“

A když se teď sama zpětně ohlédnu, tak vím, že to tak mělo skončit. Chtěla jsem se chvíli věnovat něčemu jinému a z té chvíle nakonec bylo 25 let.

B: Renata byla předsedkyní Vězeňské duchovní služby šestnáct let a je zajímavé, že i když duchovní službu většinou dělají mužský, zvolili si čtyřikrát po sobě do čela ženu. A neznamenal to, že by nebyl z mužských nikdo jiný, kdo by se na tu pozici hodil, ale dokazuje to obrovské kvality, kterými Renata oplývá.

Všichni pod jednou střechou

Už jsme se lehce dotkli velmi důležité organizace - Vězeňské duchovenské péče - která dnes sdružuje desítky dobrovolníků i kaplanů ze 13 církví. Jaký impuls vás v roce 1994 vedl k jejímu založení?

B: My jsme po čase zjistili, že pokud budeme ve věznicích sloužit výhradně pod hlavičkou Ekumenické rady církví jako jedna z jejích komisí, bude to velmi těžkopádné a další rozvoj půjde jen velice komplikovaně. Proto jsem přišel s myšlenkou založit občanské sdružení, kam se vejdou i katolíci a pravoslavní.

Co přesně se tím ale změnilo?

B: Všichni jsme najednou byli pod jednou střechou. Dostali jsme určitou základnu a možnost vyjednávat s Vězeňskou službou na oficiální rovině, jelikož do té doby jsme byli pouze komisí Ekumenické rady církví a působilo to komplikace, protože když jsme potřebovali něco velmi... jak se to říká?

R: Urgentně, akutně?

B: Operativně! Takový speciální vězeňský slovo. Když jsme něco potřebovali operativně vyřešit, museli jsme jít na Ekumenickou radu církví a čekat až svolají řídicí výbor. Ten se sešel v půlročních intervalech, na něčem se usnesl a teprve pak se

mohlo něco dít, což nám připadalo těžkopádné.
Takže i proto vzniklo VDP.

A skutečně to následně usnadnilo vaše fungování?

B: Jo, odmítli nás rovnou.

R: Kolega žertuje, ale my jsme skutečně byli prostředníkem mezi církvemi i mezi Ekumenickou radou církví a Vězeňskou službou, pro kterou byl ale vznik VDP taky praktický, když to pak už začali trochu chápat.

Téma spolupráce nás obratem vrací k té ekumenické, kterou nejen vězeňští kaplani hodnotí velice pozitivně. V čem je ten systém tak výjimečný?

B: V zahraničí má každá církev své kaplany, které vysílá do věznic, a ti jsou následně odpovědní svému mateřskému seniorovi. U nás jsme ale tím, že jsme v podstatě ateistickou zemí bez velké církevní tradice, dosáhli toho, že to byla Vězeňská duchovenská péče – jako občanské sdružení, nikoliv náboženský spolek – která rozhodovala o tom, kdo bude moci jít na to které místo. Mohli jsme tak zvážit nejen církevní přípravu podle hledisek dané církve, ale i posoudit, zdali je daný člověk skutečně připraven vstoupit do tak náročného prostředí. Takže z jednotlivých církví chodily návrhy a VDP je buď doporučila dál Vězeňské službě, nebo ne.

Ale nekomplikoval tento systém začátky paradoxně ještě víc?

B: Docházelo k tomu, že se některé církve cítily poníženy tím, že jim ubíráme autoritu. Část církevních organizací má totiž nad hlavou svatozář, v srdci jsou ti nejlepší a všemu nejlépe rozumí. Přitom vůbec nerozumí. Poněvadž to, co na základě církevních kritérií vypadá jako velice vhodné pro vězeňskou duchovní službu, ve skutečnosti není. Člověk musí být na to prostředí skutečně připraven a často docházelo k tomu, že lidé, kteří se církvím líbili, se pro tu službu vůbec nehodili.

VDP dnes sdružuje jak kaplany, tak i dobrovolníky, kteří do věznic také dochází. Jak klíčová je podle vás provázanost kaplanské a dobrovolné služby?

B: Každá z nich má něco, co může dělat nezastupitelně. Myslíme si, že kaplanská služba by neměla vytlačit dobrovolnou vězeňskou duchovenskou péči a obráceně. Jedno bez druhého by nebylo dostačující, ačkoliv v jiných zemích to tak může fungovat. My jsme byli v dobrovolné duchovní službě svým způsobem unikátem – v pojetí i organizačním zasazení – poněvadž v zahraničí mají všechny duchovní služby církevní nadřízené.

A jak se dnes může člověk stát vězeňským kaplanem?

B: Je to složitější než dřív. Potíž totiž tkví v tom, že Vězeňská duchovní služba může vycházet

z podmínek, jaké nastoluje Vězeňská služba jako taková. Ta nabízí zlomky tabulek pro jednotlivé vězňice a teprve na jejich základě je možné kaplana dosadit na pracovní pozici.

Dřív, když se někdo chtěl stát kaplanem, musel nejprve pracovat ve Vězeňské duchovenské péči, dva roky odsloužit jako dobrovolník a následně dostat doporučení od Ekumenické rady církví. Teprve pak se nabídl Vězeňské službě, která ho na to místo ustanovila, takže se člověk nemohl stát kaplanem z čisté vody, musel napřed projít dobrovolnou službou a přitom neměl žádnou jistotu, že z něj nakonec opravdu bude kaplan.

A jaké podmínky musí zájemci splnit dnes?

R: V současné době se může přihlásit kdokoli, kdo splňuje požadavky státu. To znamená, že by na tom místě měl být člověk, který má vysokoškolské teologické vzdělání. Kolega k tomu přistupoval jako hlavní kaplan Vězeňské služby velmi citlivě, když jedním nařízením umožnil, aby mohl sloužit i člověk bez vysokoškolského vzdělání, pokud to tak bylo nastaveno v jeho církvi.

Nicméně povinnost dvouleté dobrovolné praxe už tedy aktuálně neplatí?

R: Ne. A tím opravdu může docházet k situacím, kdy kaplan poprvé vidí, jak vypadá vězňice uvnitř až ve chvíli, kdy přijde první den do práce. Což my zkušeni vnímáme jako opravdu tragický moment.

Dokážu si představit, že tam nezkušený duchovní může velmi narazit...

R: Nejenom narazit, ale hlavně způsobit nedozírné škody, které bychom ani všechny nevyjmenovali.

Fungovali jsme jako tandem. Vězeňská služba nás přijala jako zvláštní zboží

Zmínili jsme, že jste dlouhá léta v rozvíjení vězeňské duchovní služby spolupracovali, především během vašeho působení na pozicích předsedkyně VDP a hlavního kaplana. Vzpomenete si dnes po letech na své první setkání?

R: K tomu došlo, když kolega pořádal jedno z prvních školení na platformě jejich církve. To bylo poprvé, kdy jsem viděla tváří v tvář někoho, o kom už se ale mluvilo a díky komu jsem byla proškolená na Ministerstvu vnitra.

B: Přišla taková hezká oduševnělá dáma – zároveň trochu přidrzlá – a začala působit tím, že kladla otevřené otázky a přestala představovat církevní rozdíly. O svých skupinách jsme v té době neměli zrovna nejlepší představy, protože Adventistická církev někde ani nebyla považovaná za součást křesťanských církví. A my jako evangelíci jsme v celonárodním pohledu spíš někde na vedlejší koleji.

Za tři uplynulé dekády se ale změnilo nejen vaše vzájemné vnímání, ale i sama vězeňská duchovní služba. V čem je podle vás aktuálně jiná než před třiceti lety?

B: Nebude to nic nebetyčného, jednoduše zdomácněla.

Jak to myslíte?

B: Když jsem začínal, bylo to tak, že mě pověřil náš synodní senior a řekl: *Hele vezmeš si to na starost.*

A to jsem udělal, ale bylo to něco naprosto raritního. Zkuste se posunout do doby, kdy duchovní stáli spíš za druhou stranou mříží. A teď přišel jeden, který se posadil do kanceláře Odboru výkonu vazby a trestu Sboru nápravné výchovy.

Byl jsem divná ovce, zvláště se se mnou nakládalo, ale postupem doby to dospělo do stádia, kdy už se nad existencí duchovní služby nikdo nepozastavuje.

Skutečně?

B: Otázkou teď spíš je, jak dalece je účinná. Ale má své místo a může působit nejen stran specifické duchovní služby, kam bychom zařadili modlitby, bohoslužby a výklad bible, ale i lidsky. A to je něco úžasného a považuju to za největší pokrok.

A jak dnes zpětně reflektujete svou vzájemnou spolupráci?

R: Já ji hodnotím –prismatem vězeňské služby, protože by mi přišlo troufalé, kdybych se tak

vyjádřila já sama – tak, že jsme skutečně byli tandem. A to se málokdy stane, protože kolega byl postavením nade mnou. Nicméně oba jsme šéfovali svým sekcím a opravdu se nám dařilo pracovat společně. Nevznikaly kolizní situace ve smyslu: *O to se nezajíměj, to je moje práce.* Já jsem k Bohdanovi od počátku chovala velkou úctu skrz jeho znalosti a moc jsem si ho vážila pro jeho otevřenost ke všem. Vedl nás k tomu, že jinakost je obrovské vzájemné obohacení.

B: Dospěli jsme do dlouholeté symbiózy. A tím, že jsme si velmi blízko, jsme se dopracovali i k určité jednotě myšlení, velmi prospěšné pro celkový vývoj duchovní služby, poněvadž jsme se vyvarovali antagonických střetů, které člověka většinou jen zdržují. To vedlo i k tomu, že nás vězeňská služba přijala jako takové zvláštní zboží.

R: A až teď jsem si uvědomila to, že oba podobně vnímáme i svou víru, takže duchovní, ale i duševní rovina u nás byla opravdu zajímavě splývající, ačkoliv jsme se poznali až v roce 1991, čili nás nespojuje společná minulost.

Spojuje vás ale to, že jste se oba řadu let věnovali duchovní službě přímo ve věznicích. V čem vás rozhovory s odsouzenými nejvíce ovlivnily nebo formovaly?

R: Vypíchla bych to přes svůj věk. Myslím si, že si jako člověk umím vážit hodnot, ale až tam jsem si uvědomila šílený rozdíl mezi prostředím, v němž vyrůstala velká část z nich, a tom, ve kterém jsem byla vychována já. I oni se narodili do náruče nějakých rodičů, ale díky tomu všemu, co jsem měla jako plus já, jsem na téhle straně a ne na té druhé. Naučilo mě to více si vážit zázemí, které mi dala rodina. A zároveň jsem si uvědomila, že se do kriminálu opravdu může dostat kdokoliv a jenom hlupák řekne, že jemu se to stát nemůže. Stačí mít řidičák a svým způsobem jste jednou nohou tam.

Co se změnilo ve vašem vnímání, pane Pivoňko?

B: Přestal jsem být malicherný, začal jsem si všímat toho, co je opravdu závažné a naopak jsem přestal vnímat spoustu drobných rozmíšek, ze kterých se lidé pohoršují. Zároveň jsem se taky přestal cítit povýšený a uvědomil jsem si, jaké štěstí člověk má, že se nenarodil v rozvrácené rodině, kde otec pije, matka šlape a tak dále. Poněvadž tím pádem jsem mohl prožít poměrně slušný život.

R: Já bych ještě dodala, že mi to taky posílilo víru v to, že člověk může být v čase proměnlivý. Což

mnozí penologičtí odborníci vidí naprosto černě a tvrdí, že to není možné. Samozřejmě nelze tak o věznicích mluvit globálně, ale skutečně se mezi nimi najdou lidé, kteří mohou začít žít úplně normální spořádaný život.

B: Já naprosto souhlasím a jen dodám, že v tom je dost velký rozdíl mezi kaplany a vězeňskými pracovníky. Dozorci si většinou opravdu myslí, že je to zbytečné: *Co s nimi prosím vás, vždyť se nezmění!* A nás duchovní brali jako takové naivní figurky, které se domnívají, že něco dokážou. Časem už jsme pak sice nebyli naivní figurky, ale přesto u části z nich stále převažuje skepse nad tím, že s odsouzenými něco zmůžeme.

Vždyť ale přece museli být na vlastní kůži svědky případů, kdy se právě díky vám někdo změnil!

B: Ano, ale to nejsou masivní příklady. Nejde o stovky, ale o jednotlivce. Nicméně právě pozornost evangelií biblického vidění se vztahuje k jednotlivcům. Ježíš měl dvanáct učedníků, nebyly to zástupy. Každý život jednotlivce je vzácný a před Boží tváří má svou hodnotu – to je východisko. A s jeho vědomím k tomu přistupujeme: Může se té podané ruky chopit, ale nemusí.

Výkon trestu je velké školení ve vyrovnávání se s druhými. I v manipulaci

Oba se shodujete na tom, že duchovní, který chce pracovat s odsouzenými, musí mít určité osobnostní předpoklady a vlastnosti pro to, aby mohl vězeňskou duchovní službu vykonávat. Jaké konkrétně to tedy jsou?

R: V první řadě nesmí být naivní. Což je ale společný znak mnoha věřících, kteří jsou často trošku pokroucení křesťanskou výchovou. Každý je totiž v jejich očích dobrý, a to má dvojitý dopad. Z jedné strany jim víra v Pána Boha umožňuje odsouzenými neopovrhovat, protože jsou si vědomi vlastní hříšnosti. To, že se nepovyšujete, odsouzení velmi rychle vycítí a díky tomu se vám i velice rychle začnou otevírat. Na stranu druhou to ale pro mnoho lidí, kteří si neuvědomí, s kým pracují, může být skutečně velmi nebezpečné.

V jakém smyslu?

R: V momentě, kdy je někdo tak šíleně hodný – což mezi duchovními venku obecně bývá – tak ho odsouzení zmáknou při první návštěvě. V tu chvíli je druhej a budou si s ním dělat, co chtějí. Dokonce se může dostat do takového konfliktu, že sám poruší zákon, i k tomu vás odsouzení umí dovést. Ideální osobnostní předpoklad je tudíž empatie.

Všechno další pozitivní je plus, ale nesmí to být takový ten hodný chudáček.

Ani ten se nemůže určitou zkušeností a časem dopracovat k tomu, že se ve vězeňském prostředí naučí chodit?

R: Někdo ne. A oba před sebou určitě máme obličej, u kterých nás napadne: *Nedej bože, aby šel sloužit do kriminálu.*

B: Ta dobrota, jednoduchost i ovladatelnost z podobně naladěných lidí přímo číší. A odsouzení jsou chytrí, umí to vycítit a pak je zle. Celá doba jejich trestu je totiž jedno obrovské školení ve vyrovnávání se s druhými i vzájemné manipulaci.

Dá se ale ve vězeňském systému přežít bez určité adaptace, v rámci níž pak člověk začne praktikovat i věci, které by pro něj venku byly nepřijatelné a cizí?

R: Máte pravdu, že někdy je jejich chování možná až pudové. Proto mi často naskočilo, že bych taky jednala hrubě účelově, protože bych neměla možnost si někomu zavolat nebo obejít úřad. Jasně že to umím, ale ta možnost absentuje. A najednou vím, že něco potřebuju, tak se začnu chovat nejen účelově – což děláme i my všichni venku – ale hrubě účelově.

B: Myslím, že je to celé strašně složité. Člověk si musí vypěstovat určitou důstojnost, i ten

kriminálník. Měl by dát hned od začátku najevo, že se s ním takřkajíc nedá orat, ale určitě může zůstat slušnej, i když je to prostředí tak šíleně ostrý a nepřátelský.

Co by naopak neměl, je uzavřít se do sebe.

Z takových se pak stávají takzvané MONky – možné objekty napadení.

To je oficiální termín, který používá Vězeňská služba?

B: Ano, takový odsouzený má skutečně v papírech napsáno, že by mohl být objektem fyzického nebo sexuálního napadení a musí se s ním zacházet tak, aby byl někde stranou a určitým způsobem chráněn. Vězeňská služba se o tenhle aspekt stará, ale je to složité.

R: Nicméně když se ještě vrátím o krok zpátky, tak fenomén prisonizace je velmi důležitý moment zejména u střednědobých a dlouhodobých trestů. Vy se totiž opravdu musíte v určitých ohledech adaptovat, jinak vás to dožene k sebevraždě.

A co všechno bych si pod prisonizací mohla představit?

B: Návyky. Na čem záleží a na čem ne. Co si můžu a nemůžu dovolit. Čím dráždit a čím nedráždit.

R: Jak být jiná, nebo naopak splývat...

B: Ale jde i o sexuální záležitosti. Ve vězení je spousta homosexuálů, u kterých jde o prostředím vynucenou druhotnou sexualitu – jak v mužských tak i v ženských věznicích.

R: A patří tam zdánlivé banality jakože přijdu do kriminálu a vím, že teplá voda teče jeden den v týdnu. To znamená, buď se přizpůsobím, nebo to nezvládnou a nezbyvá mi nic jiného než se koupat v ledové vodě, nebo jen u umyvadla. Spadá tam i to, že mi oblečení vymění jen jeden den v týdnu, na což nejsem zvyklá. Najednou nevstávám v půl osmé, protože jdu na devátou do kanceláře, ale vzbudí mě už v půl šesté. Prostě se přizpůsobíte režimu.

Farář se musí naučit nedůvěřovat. Přestože je tím, kdo vede k důvěře

Vrátíme se ještě na chvíli k vašim úplným začátkům, během kterých si duchovní služba na poli vězeňství teprve vytyčovala své místo. Jaká tehdy panovala atmosféra mezi duchovními a představiteli Vězeňské služby?

B: Těsně po převratu nastaly velké zmatky. Nikdo nevěděl, co bude dál, a řada lidí si tudíž myslela, že přijdou duchovní a všechno vyřeší. Všechny problémy s nedostatkem místa, budov, prostě že to všechno dáme do pořádku, což byl velký tlak.

U některých duchovních zároveň docházelo k tomu, že jim narostla křídla – někdy i hřebínky – a domnívali se, že jsou „někdo“. Až po několika sezeních s odsouzenými pak zjistili, že je podvedli nebo okradli. Takže zhruba až po dvou, třech letech se to určitým způsobem utříbilo a věci zapadly do škatulek, ve kterých měly být.

Nicméně Vězeňská služba naší duchovní službou pořád trošičku pohrdá.

A přijde vám, že to platí i v současném kontextu?

B: Ano, poněvadž se pořád domnívají, že jsme příliš naivní. My věříme v nápravu, ale vězeňský personál, který vykonává strážnou službu, si mnohdy neudrží naději, že by se s vězni dalo pracovat. Nahlíží na ně jen jako na prevíty a zločince.

R: Nevidí naději, ani žádné východisko. Já z jedné strany chápu, že když jste denně v kontaktu se zlem, tak vás to ovlivňuje – ztrácíte naději v dobro. Z druhé strany by ale bylo špatně, kdyby to u toho skončilo, protože člověk se nejenom že může proměňovat během času k lepšímu i k horšímu, což se děje u lidí na svobodě i u těch, co vykonávají trest. Ale existuje dokonce naděje, a to máme praxí ověřeno, že lidé jsou skutečně schopní se změnit od základů. A ti, kteří jsou odsouzení za závažné trestné činy, často říkají, že to, co jim v tom může pomoci, není psycholog, ale víra v Boha.

A jak v 90. letech probíhala prvotní integrace kaplanů do věznic? Setkávali jste se spíš s přijetím, nebo pohrdáním?

B: Jak kde a jak kdo.

Chápu, že se to asi nedá zobecnit...

B: Do věznice nemůžu přijít s gloriolou, že všechno vím a všechny díky tomu napravím. Musíte tam vystupovat velmi pokorně a přitom bez bázně, s vnitřní autoritou, poněvadž vězeňské prostředí je strašně citlivé. Odsouzení vycítí, když se bojíte nebo nejste pevná v kramflecích. Na druhou stranu zaregistrují i to, když je chcete obalamutit nebo jim něco tvrdíte, ale sama o tom nejste plně přesvědčená. Je to prostředí, kde strašně záleží na duchovně-psychologické přípravě lidí, kteří tam vstupují.

R: V tom aktuálně chybí ta dvouletá dobrovolná služba, během níž leccos odkoukáte, odposlechnete nebo si sama vyzkoušíte. K tomu mě napadá jedna kazuistika. Kolega – jako hlavní kaplan – dostal velmi překvapující dopis od odsouzeného z věznice Bory, ve kterém stálo, že tam působí jeden duchovní, ale že si odsouzení nepřejí, aby za nimi docházel. A to už byl závažný moment!

Přiblížíte mi, o koho šlo?

B: Ten duchovní byl bývalý streetworker a s touhle svou výbavou nastoupil do věznice. Počínal si ale naprosto nerozumně, poněvadž se domníval, že

získá plusové body, když bude používat metody vyjadřování, které jsou v tom prostředí běžné. Současně chodil špatně oblečen a jednoduše se choval nevhodně, proto odsouzení poslali tu stížnost. V jejich vysvětlení na místě potom zaznělo, že duchovní by přece měl být určitým vzorem, od kterého se budou rádi učit. Což tenhle člověk v jejich očích absolutně nesplňoval

R: Pro nás to bylo nastavené zrcadlo, abychom si i my ve vedoucích pozicích uvědomili, jak velký musíme dávat pozor na to, koho do věznic pouštíme. A současně se nám otevřela otázka: *Co od nás odsouzení vlastně očekávají?*

A na co jste přišli?

B: Je zajímavé, že odsouzení vyžadují, aby byl člověk, který s nimi hovoří, slušně oblečený. Máme tendenci přijít tam v džínách, ale oni se chtějí setkat s duchovním, který něco reprezentuje. A současně si přejí být vedeni k tomu, aby žili trochu líp než doposud, potřebují se k něčemu upínat.

Lpění na určitých standardech, obzvláště pokud jde o vzhled, může znít od odsouzených paradoxně, ale asi se shodneme na tom, že většina lidí žije s určitým předobrazem duchovního a nedokáže se jí jen tak vzdát...

R: My jsme to pak brali velmi vážně. Ponaučili jsme se a myslím, že jsme oba měli přirozeně v sobě, že

reprezentujeme určitou službu. Což ale z druhé strany neznamená žádnou nadřazenost, v tom je ten um. Nejsem povýšená, ale oni musí vědět, že mám navrch, že mě nezmanipulují, ale že je i přesto chápu v jejich selhání a jsem připravená pomoci, i když s nimi nesouhlasím.

B: Když to kolegyně řekne tímhle způsobem, předpokládá to strašně hluboké vzdělání.

Ale chápu to správně, že nemyslíte nutně akademické?

B: Ne, nemám na mysli to graduované. Ale člověk zkrátka musí být lidsky velmi vyspělý. Musí vědět, co dělá, o co jde, co nesmí, co může...

R: ...co musí.

B: A platí, že pracovníci, kteří se mohou zdát jako perfektní v církevní službě, nemusí být perfektní pro práci mezi vězni. Pokud někde přišel takový nezaškolený, většinou to podělal rovnou v prvním kole. Farář musí počítat s podvodem i nepravdou, musí se naučit nedůvěřovat, přestože je tím, kdo vede k důvěře. Musí předpokládat, že ho někdo chce a zároveň i potřebuje podfouknout, poněvadž má nějaký bol v duši.

Ale kde je míra téhle nedůvěřivosti?

B: To právě otázka školení a praxe.

Vy osobně jste se ve své praxi někdy spálili?

B: Kolikrát, zvláště ze začátku. Po čase už jsem ale na vyliité srdce nějakého odsouzeného odpovídal: *Podívejte, něco mi tady sice říkáte, což může být pravda, ale taky nemusí. Jenom vy víte, jak to je, nebo možná že ani vy sám to pořádně nevíte. Ale máte důvod, proč mi to říkáte. Tak se soustředme na ten důvod.*

R: Určitě jsme se spálili. Ve vězeňské službě je to nastaveno tak, že jako odborník jste vnímán až po 10 letech praxe, což je nebývale dlouhá doba, ale sehrává tam roli právě specifičnost prostředí. Nicméně po určité délce služby už odhadnete, že na vás někdo hraje divadlo, že vám říká, jak jste úžasná, ale nemyslí to upřímně. To ale zároveň u duchovních apriori nevede k tomu, že to vzdají. Odsouzení by měli vycítit, že jste nad nimi, čímž nemyslím intelektem, ale zkušeností. Měli by vědět, že si uvědomujeme jejich hru. Bohdan vždycky říkal, že na to, aby vymysleli, jak vás zmáknout, mají 24 hodin. A to je hluboká pravda.

Obžalovaný člověk existuje ve vzduchoprázdnu. Naděje ve vazbě je, ale málo

Přesuneme se teď ke zkušenostem z vaší kaplanské praxe. Oba jste se během ní setkali i s doživotně odsouzenými vězni. Je potřeba v takových případech přistupovat k práci duchovního jinak?

B: Vyžaduje to vnitřní zainteresovanost do celého programu, vztah k danému člověku a zároveň i potřebu pomoci jeho rodině, poněvadž i odsouzený má své blízké, kteří s ním tím procesem musí projít.

Renata jezdila, nebo možná stále jezdí, za heparinovým vrahem Petrem Zelenkou a za orlickým vrahem Ludvíkem Černým. A já sám jsem byl svědkem jednoho setkání právě se Zelenkou, kdy se pořád vrtěl a Renata ho přes mříž chytila za ruku, poněvadž k doživotákům nemůžeme přímo, musí tam být překážka... Mně se chce brečet, když si na to vzpomenu. A důvod mého dojetí tkví v uvědomění, jakou nezastupitelnou úlohu jsme zastávali, když jsme těmhle lidem, za kterými nemohl nikdo přijít, ukázali, že nejsou vyřazení z lidské společnosti.

R: Skupina doživotně odsouzených potřebuje zvláštní péči. Ti lidé mají minimálně dvacetiletý trest, než jim zákon umožní žádat o podmíněčné

propuštění, ale berme, že je to prostě doživotně odsouzený a většina z nich tam zatím skutečně zůstane na do konce života. Nemohou se upnout k tomu, co bude za deset let, až je pustí. Což pro mě bylo obvykle při práci s odsouzenými hodně nosné téma, protože i když před sebou měli vidinu řady let ve výkonu trestu, snažila jsem se s nimi mluvit výhledově a zjistila jsem, že jim to psychicky velmi pomáhá.

Nicméně tenhle nástroj u doživotně odsouzených logicky odpadá...

R: Ano, doživoťák ví o svých právech. Ví, že si za 20 let bude žádat, ale je tam obrovský otazník, jestli se ještě někdy dostane ven. A co tedy s nimi? Já tvrdím, že by měli být daleko více zaměstnávání a zapojování do volnočasových aktivit. U studia je to s otazníkem, protože si dotyčný celkem logicky řekne: *Proč bych to dělal?*

Chápu, že je to velmi složité téma, tak se teď pomyslně vraťme o pár kroků zpátky – k vazební věznicí. Hádám, že i tam asi bude potřeba přistupovat ke kaplanské práci odlišně?

B: Je potřeba vycházet z toho, že jakkoliv je člověk ve vazební věznicí podle litery zákona nevinný, tak fakticky je to daleko více deprimující existence, poněvadž presumpce nevinoty tam de facto vůbec neplatí. Člověka ve vazbě čekají daleko horší podmínky.

V čem?

B: Jednak všechny dopisy procházejí filtrem přes vyšetřujícího soudce, čili tam neexistuje žádný přirozený kontakt, že napíšu a všechna má korespondence dojde. A zadruhé ten člověk vůbec neví, na čem je. Formálně je sice nevinný, ale čelí obžalobě, u které netuší, jak dopadne. Jestli bude osvobozen, jestli mu to přičtou, nebo mu státní zástupce třeba navrhne zvýšení trestu. Žije v určitém vzduchoprázdnu, nejistotě a izolaci.

Jakou roli v takových případech tedy zastává kaplan?

B: Na duchovní službu to klade obzvlášť velké nároky v tom, že kaplan tam může přijít jako jeden z mála, poněvadž obžalovaný jinak nemá návštěvy. V podstatě tím určitým způsobem zastupuje veřejnost a strašně záleží na tom, jak je na to jako duchovní připraven.

A liší se ve vazbě z vaší zkušenosti i témata, o kterých chtějí obžalovaní mluvit?

B: Většinou řeší strach z budoucnosti. Otázku nejistoty. Vy jako kaplan ale v podstatě taky nic nevíte, jen z podání a pokud chcete, tak můžete znát obsah trestního spisu. Ale netušíte, kam se bude případ vyvíjet. Takže lze především posilovat sebevědomí a vést k naději.

R: Já nemám přímou zkušenost jako kolega, ale podmínky ve vazbě jsou skutečně horší než ty ve výkonu trestu.

To mi zní trochu jako paradox.

R: To i je. Lidé ve vazbě jsou na tom zpravidla psychicky daleko hůř než v trestu, protože neví, co bude.

Zároveň ale mají přece pořád trochu naděje?

B: Ale je jí málo.

R: Ten člověk si je vědom toho, co udělal a je zpravidla jen v napětí, kolik dostane let.

B: Ví, co provedl, ale ve vyšetřovacím spise není většinou uvedeno všechno, co spáchal. Je tam jen tolik, kolik přizná a to, co objeví policejní mašinerie. A to je vyčerpávající. On třeba řekne polovinu a pak se obává, jestli někdo nezjistí i něco víc. Takže má raději držet tuhle strategii, nebo vyjít na palouček a přiznat všechno? A teď by měl mít práva jako svobodný člověk, ale nemá. Nemá korespondenci, ani návštěvy. Ale status obviněného je problematický ve všech věznicích a možná i v zahraničí.

A stalo se vám někdy ve vazební věznici to, že vám vězeň přiznal skutečnosti, které zatajil policii?

B: Nemám tu zkušenost. Oni většinou nechtějí hovořit o své kauze. A i kdyby, my s tím stejně nemůžeme nic dělat, poněvadž máme povinnost mlčenlivosti, takže ani kdyby se nás ptal soudní vyšetřovatel, tak neodpovíme.

A jak se z vašich zkušeností liší práce s ženami a muži?

B: Pracovat s ženami je horší, poněvadž jsou daleko záludnější a nadané spoustou vedlejších podnětů, a pak – obzvláště na mužského – dokáží jít ženským způsobem, takže práce s nimi je i v tomto ohledu složitější. Oproti tomu muži jsou daleko jednoznačnější, méně záludní a daleko otevřenější. Jsou sprostí, ale to i ženy.

Ale najdou se přece i kaplani, kteří práci s ženami zvládají a jsou v ní spokojení.

R: Ano, napadá mě Aleš Kocián nebo Josef Cepl... oni se v tom prostředí necítí špatně. Asi s tím už počítají, s podivem více než já jako žena. Já totiž nepraktikuji tu specifickou ženskost, postrádám podobné vlastnosti u sebe, takže mi jejich vypjaté chování vadí a ony ho navíc předvádí takřka ve sto procentech případů: *Ukradla si mi lak na vlasy! Říkala si, že mě ostříháš a neostříhala!*

A sexuální vztahy jsou úplně jiné než u mužů, u kterých jde skutečně jen o otázku fyzická. Zato u

žen už se hraje o city a často až tak, že jsou schopné si rvát vlasy.

R: Muži jsou ve výkonu trestu diametrálně odlišní, a s tím i přístup k nim. Přijdu ke dvaceti pětiletému kloučkovi, kterého vidím poprvé v životě, a nemám žádný problém. Jsou tam různé věkové kategorie, můžu být jejich babička, předtím maminka, ale vždycky to bylo férové jednání. Vezmi si i od Winkelbauera, který mi říkal: *Panu řediteli i vám jsem slíbil, a přísahám, neporušil bych to, už nikdy nebudu utíkat.* A pokus o útěk už skutečně nikdy nepřišel. Rozhodně jsem mu věřila víc, přestože to byl takzvaný útekář, než když by mi to řekla ženská. Té apriori věřit nebudu.

Amnestie se v kriminále řeší furt. Po propuštění ale přijdou starosti

Výkon trestu jsme probrali ze všech možných aspektů, tak se teď pojdme přesunout k jeho konci – na svobodu. Jak kaplan pracuje s někým, u koho ví, že bude brzy propuštěn?

B: Dochází tam k takovému přípravnému rozhovoru. Odsouzený si musí začít uvědomovat, že to, co doteď bylo automatické jako například obživa, už automatické nebude. Dříve nebo později dojde po propuštění k poznání, že existence ve věznici je vlastně lehká, bez větších povinností.

Dostane jídlo. Když roztrhá kalhoty, dají mu nové. Svým způsobem je uvnitř oprostěn od spousty starostí. Když ale vyleze, starosti se kvapem vrátí.

Obzvlášť u dlouhodobých trestů pak musí být venkovní svět takovou říší divů...

B: Ano, daného člověka nikdy nedokážete úplně připravit na to, co ho čeká venku, protože když ho před deseti lety zavírali, společnost byla úplně jiná. Fungovala jiným způsobem i za jiných podmínek. Neexistovala elektronická komunikace, internet nebyl tak rozšířený a tak dále. Podmínky jsou zcela změněné a na to, abyste je připravila na všechno, máte málo času a ten reálný zážitek jim navíc stejně nezprostředkujete.

Víme, co to tehdy dělalo problémů lidem, kteří byli propuštěni po Havlově amnestii. Někteří se nedokázali ani základně zorientovat, přejít ulici, nevěděli, jak se jezdí tramvají. Proto jsme společně s mládeží z mého sboru zřídili takový svépomocný orgán, kde jim pak pomáhali se zorientovat, v čem bylo zrovna třeba.

R: Tohle stejně tak dělají dobrovolníci. A kaplan smí jako jediný zaměstnanec vězeňské služby člověka doprovázet i po propuštění. A nejen že může, svým způsobem by to měla být jeho povinnost. Samozřejmě, že sociální pracovník mu pomáhá do poslední chvíle a předává ho kurátorovi. Ale současně i duchovní, pokud je zaměstnancem,

s ním smí vystoupit a mít ho dále podle svého uvážení na starost.

B: Ano, převést ho přes cestu...

Zmínil jste téma amnestie, která také může být jednou z cest, jak se dostat ven. Jak na ni jako duchovní nahlížíte?

B: Amina se v kriminále řeší furt. Je tam velká naděje, ale současně problém dělicího prostoru, protože je to svým způsobem vždycky nespravedlivé k těm, kteří mají třeba jen o měsíc delší trest, ale ven jít nemohou.

Amnestie je ale v českém kontextu poněkud kontroverzní téma mimo jiné i proto, že velká část propuštěných se do vězení poměrně brzo po propuštění zase vrací, jako tomu bylo u té porevoluční, iniciované Václavem Havlem.

B: Ano, je to do jisté míry kontraproduktivní. Z hlediska altruistického bych těm lidem přál, aby šli domů. Mnohdy se sice třetina z nich vrátí nazpátek, nicméně myslím si, že Havlova amnestie byla na místě, protože on sám si toho hodně prožil a zkrátka chtěl nabídnout všem lidem možnost očisty. To, že toho někteří neužili nebo zneužili, je další věc. Obecně mám ale k amnestii velmi negativní vztah.

R: Fakt? Tak on tě musel zklamat Klaus svou vybranou amnestií.

B: Je sprostý, když se takový nástroj zneužije. On omilostnil ty, kteří seděli za ekonomické delikty. Jenomže výkon trestu má svůj účel, kterým je připravit člověka na to, aby se mohl stát plnohodnotným občanem ve společnosti. To amnestie postrádá, poněvadž pustí všechny – i ty nepřipravené. Proto by měla být daleko pečlivěji organizována, aby na to byli lidé, kteří budou propuštěni, psychologicky připraveni. A ne, že se otevrou brány a jdi. V tom případě bych to ale viděl tak, že by duchovní museli mít čtyřriadvacítky služby.

Před kaplanem můžeme hrát divadlo, ale na Hospodina ne

Nemohu se na samém konci nezastavit u tématu viny, které ve vězeňské duchovní službě obecně velmi silně rezonuje. Jak klíčová je podle vás práce s vinou?

R: V tom, abychom jako duchovní pracovali s vinou, nás hodně podporoval první porevoluční generální ředitel Vězeňské služby Zdeněk Karabec. A má to svou logiku. On tehdy řekl to, že jestli někdo umí a měl by pracovat s vinou, jsou to právě kaplani. Tutéž větu jsem pak aplikovala v praxi a šířila ji dál i mezi dobrovolníky, protože jsem se vyděsila

nad tím, že pokud kaplan nepochopí, jak důležitá práce s vinou je, trest se absolutně míjí účinkem.

B: Otázkou je taky to, jak dalece odsouzení přiznávají skutečnou vinu a nebo něco naoko, aby kaplana uchlácholili. Protože se obecně ví, že hlavně usilujeme o to, abychom lidi dovedli k poznání vlastní viny. A když chytřej odsouzenej tuší, co má říct, aby daného kaplana uspokojil, dostane pak od něj dobré hodnocení a může z toho následně profitovat.

A to jsme opět u jednání, které kaplani skloňují jako takzvanou „účelovku“.

B: Ano, i proto je to strašně složité. Chtělo by to nezůstat jen u prohlášení, že je odsouzený vyrovnaný, ale měly by se i psychologicky rozebrat důsledky. Pokud si totiž člověk uvědomí dopady svého činu a koho jimi zasáhl, skutečná vina ho hrozně zatíží.

Nicméně je potřeba odsouzené vést k uvědomění, jak strašně závažná jejich vina je, kam až sahá a že se nemusí bránit přiznání. Poněvadž víme, že i když my do srdcí nevidíme, tak Hospodin do nich vidí a je schopen a mocen člověku odpustit a pomoci. Proto před ním nehrajeme divadlo. Na kaplana můžeme, ale před Hospodinem ve víře ne. Na to se musí poukázat, vystoupit z psychologické roviny a vstoupit do roviny náboženské – víry a modlitby. Což se neobejde bez vyznání vin před Hospodinem a prosby o odpuštění. I to metafyzické.

Tomu rozumím.

R: Jako největší zázrak popisují odsouzení, kteří se rozhodli neúčelově chodit k duchovnímu, když poprvé v životě slyší, že jim může být odpuštěno. Často o tom dokonce mluví jako o momentu, který jim třeba i zachránil život. Protože, jak řekl kolega, když vnitřně přijmu tu hrůzu, že jsem to byla já, moc žít se s tím dál nedá. A teď je mi najednou nabídnuto, že je tu veličina – Pán Bůh – který je nade vším a je schopný mi odpustit! Viděla jsem i chlapy, kteří plakali s tím, že to slyší poprvé v životě a znamená to pro ně velkou chuť začít znovu a jinak.

B: Metafyzično v naší práci se projevuje i v tom, že člověk nepracuje jen svými vlastními prostředky, chytrostí, nápaditostí a inteligencí, ale že do toho vstupuje něco víc – jiná síla – a dovádí ta předsevzetí k dokonalosti, do konečné funkce. Myslím, že právě tím se odlišujeme od psychologů. My s modlitbou a čtením bible pracujeme pořád a bez toho to nejde. Je to to, co nás vždycky nakopne, nebo nám řekne: *Tady blbnete. Musíte doufat v něco jiného nebo se vydat jinou cestou.*

A kdybychom mohli srovnávat, je tohle pro vás osobně jednodušší, nebo naopak náročnější cesta?

B: Je to větší odpovědnost. Když to člověk bere vážně, nejen formálně. Komu bylo více dáno, bude od něj i více požadováno.

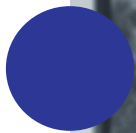
R: K tomu mě napadá ještě jeden příběh. Ještě jako hlavní kaplan Bohdan inicioval ve Valdicích dotazníky, ve kterých měli odsouzení vyjádřit svůj pohled na duchovní službu. Teď si vezměte, že tam nejsou žádní zlodějící, ale často opravdu grázlové a vrazi. A tihle drsní chlapi se vyjádřili ve smyslu, že i když je vězeňská služba skrze různé programy vede k zamyšlení a dobrým návykům, nic z toho je nemůže změnit. Jediné, co je může změnit, je víra v Boha. To, že prožijí určitou katarzi a změní se skutečně vnitřně, ne jen formálně.

To jsou silné motivační momenty...

B: Taky si na to vzpomínám. Seděli jsme tehdy ve Valdicích s asi osmi vrahy a já jim položil otázku: *Čím se liší duchovní služba od té psychologické?* A oni řekli, že psychologové tomu dávají hodně energie, pracují odpovědně a pak přišla chvíle mlčení... Po chvíli se jeden z nich přihlásil a říká: *No jo, ale vy o nás máte zájem!*

R: A to je to nejvíc, co oni hledají. Církevní škála, která je ve věznicích zastoupena, je úžasná proto, že je to jedna z mála chvil, kdy mají odsouzení možnost volby. Jinak jsou zahnaní do kouta. Nedej bože, aby tam přišel jeden typ církevního zastoupení a mlátil je biblí po hlavě, že tohle je ono. Není. Poznej a můžeš si vybrat z více církví. V tom vidím kus nabídnuté svobody, pokud o ni stojí.

Listopad a prosinec 2022, Praha

Aleš Kocián

Na průzkumné cestě za kaplanskou zkušeností se ocitám na nádraží ve Světlé nad Sázavou. Provází mě teploty pod nulou, psí štěkot i myšlenky na to, kolik rodinných příslušníků už stejnou trasu podniklo za svými blízkými – odsouzenými.

Aleš Kocián (nar. 1967) mě do prostředí, ve kterém strávil už dekádu v pozici duchovního, pozval bezprostředně poté, co jsem ho e-mailem oslovila s žádostí o rozhovor. Jazykolam o kaplanovi, který plakal v kapli, přitom nemůže být v jeho případě realitě vzdálenější. Kapli sice ve Světlé má, ale denně po věznici nachodí kolem čtyř až šesti kilometrů a když mi pak o několik dní později přes Zoom vypráví o smysluplnosti, kterou mu jeho povolání přináší i o osobním přijímání Boha, působí dojmem někoho, kdo se v krizi neuchyluje k pláči, ale spíše k hledání schůdné cesty a řešení.

Aleš Kocián je kaplanem z Církve adventistů sedmého dne, který od roku 2015 pracuje v jediné výhradně ženské české věznici ve Světlé nad Sázavou. Vystudoval Vojenskou střední odbornou leteckou školu v Prešově a následně vystřídal několik zaměstnání: byl moderátorem rádiové stanice, učitelem i technikem radiolokátorů. V roce 2005 se ale stal kazatelem a své první zkušenosti s vězeňskou duchovní službou získával z pozice dobrovolníka ve Valdicích. V roce 2011 absolvoval magisterské studium teologie na Jihočeské univerzitě v Českých Budějovicích.

V kaplanství není místo pro ješitnost

Během života jste vystřídal celou řadu povolání. Od dělníka, přes učitele až po vedoucího výroby a obchodu v mezinárodní firmě. Vaší cílovou stanicí je ale už dlouhou dobu církev. Jaký impuls vás přivedl mezi odsouzené?

Jako mladí kazatelé – myšleno mladí v té funkci – po nástupu v naší církvi absolvujeme dvouletou nástupní praxi, jejíž součástí je i seznámení s mnoha různými tématy, během nichž zároveň cvičíme samostatnost, doprovázení i vedení. Je totiž dobré, když si vyzkoušíme co nejvíce druhů práce, kterou jako duchovní můžeme vykonávat, abychom se naučili nové věci a zjistili, jak to funguje v praxi, a ne jen ze školní lavice.

Takže jste se ze školní lavice přesunul rovnou do vězení?

Můj mentor byl kaplan valdické věznice, proto jsem tam s ním velmi brzy začal chodit. A jelikož mě to prostředí neodpuzovalo, ale naopak inspirovalo, tak jsem tam – místo toho, abych tam šel párkrát a vyzkoušel si to – docházel po celou dobu své praxe. Později jsem se pak blíže seznámil s odsouzenými, měl jsem svou samostatnou práci, a tím, že jsme tam byli dva, měli jsme i šanci oslovit více lidí.

Pamatujete si na svůj první den, kdy se za vámi na vrátnici zaklaply mříže?

Vím, že to bylo začátkem září, ale nic jiného si nepamatuju. Vjemů asi muselo být hodně, ale vězeňské prostředí je pořád stejné. Na mém začátku stál velký zájem, byl jsem zvědavý, jaké to bude. A navíc Valdice! Těžká káznice, kde se člověk poprvé setkává se stejně oděnými a v případě mužské věznice je to sto třicet kilo živé váhy, která je pěstěná, a do toho sem tam nějaký strážník, prostě strašná všehochuť.

Holky si vjedou do vlasů. Chlapi zkouší, jestli jste chlap

Přišla pak nějaká změna s tím, když jste před deseti lety začal docházet mezi ženy do Světlé?

Poprvé jsem tam byl jen na kukačku, pravidelně jsem tam začal chodit až po Klausově amnestii. A ano, pamatuju si, že jsem tam najednou vnímal diametrální rozdíl mezi mužskou a ženskou věznicí.

Pro někoho, kdo to nezažil, dokázal byste to popsat? V čem se ta prostředí liší?

Když nám v mužské věznici navedli odsouzené na místnost, kde jsme se scházeli třeba na biblickou hodinu, ti chlapi drželi kázeň a dávali pozor. Na konci setkání bylo daných deset minut, kde je prostor pro diskuzi, a oni to respektovali. Během bohoslužby byl klid, zpívalo se. V ženské věznici to

vůbec nefungovalo. Žádná osvědčená pravidla absolutně nešla dodržet.

Napadají vás nějaké další rozdíly?

Druhá věc je, že chlapi to na vás vyzkouší řadou otázek. Může dojít k situaci, kdy se na vás třeba čtyři na patře domluví a vyzkouší si vás – jakej je chlap na druhý straně. Oproti tomu v ženské věznici nejsou z mé zkušenosti více jak dvě odsouzené schopné na takhle úmyslné věci spolupracovat.

A třetí rozdíl, mužská věznice je prostě drsné prostředí, o tom vůbec žádná. Násilný a tvrdý, kde když si na někoho zasednou, musí to být opravdu tvrdá šikana. Řekl bych, že tam opravdu může dojít k tomu, že vězeň zabije vězně.

To by se u žen stát nemohlo?

Za sebe si to v Čechách neumím snadno představit. Holky si prostě vjedou do vlasů, ale u toho to skončí. Na druhou stranu chlapi víc drží basu a nic na sebe neprásknou. Kdežto ženský před sebou neumí tyhle věci udržet. Mají tendenci neustále hrát všemožné hry, čímž si to komplikují, protože jejich psychika je tím hrozně namáhaná.

Když jsme se viděli poprvé, říkal jste, že právě neustálá proměnlivost vztahů i nálad je podle vás to, co dělá ženskou basu, ženskou basou.

Ano, to je přesně to. Bývalá paní ředitelka to říkala lakonicky: *Představe si čtyřiapadesát ženských v cyklu na jednom patře.*

To je asi trefná poznámka. Nicméně vraťme se ještě jednou otázkou k mužům, protože mě zaujalo, když jste zmínil to testování mužství. Jak to vypadá v praxi?

Myslím si, že to mohu potvrdit i ze zážitků kolegů, kteří pracují v mužských věznicích. Ti chlapi si vás prostě chtějí vyzkoušet, jestli jste ochotný jim něco donést, ignorovat pravidla, sestoupit z hodnot. Nicméně netvrdím zároveň, že aby kaplan obstál, měl by nutně porušovat předpisy, protože pro ně by to naopak mohl být důvod, proč s ním nebýt v kontaktu.

Ztratil by tím svou kredibilitu?

Ano a to je na mužském prostředí zajímavé. Neplatí to samozřejmě pro všechny vězně, určitě se najdou tací, kteří budou zkoušet, jestli jim nedonesete třeba drogu. Formy těch zkoušek mohou být různé, ale tohle si v ženské věznici absolutně neumím představit, tu uvědomělou součinnost několika mozků. Ne že by to holky nebyly schopné vymyslet, ale domluvit se na tom a udržet to před ostatními v tajnosti, to mi zní nereálně.

Ale určitým etickým dilematům vás ženy přece taky vystavují, nebo ne?

To chtěly, mnohokrát. Ale pro mě to vůbec nepřichází v úvahu, nemám k tomu žádný důvod. Umím si představit, že kdybych kouřil, tak jim dám cigáro. Ale nekouřím, tak to nedělám. Blíž k tělu si připouštím jen zlomek lidí. Je to nedůvěryhodné prostředí a přeci jen už znám i některého z kolegů, který se nechal nachytat a stálo ho to třeba místo.

Navazuje se osobní vztah, který je pro vaši práci zásadní, v tom nedůvěryhodném prostředí obtížněji?

Navázat vztah není až tak těžké, důvody jste viděla v praxi. Hladový, citově vyprahlý člověk, obzvlášť pak žena, úplně prahne po někom, s kým by mohl mít kontakt. Což tak v mužském prostředí úplně není. Tam to bude mnohem více fungovat na logice, kredibilitě, užitečnosti.

Není ale právě užitečnost praxí, kde pohlaví moc nehraje roli?

Většina odsouzených dělá věci účelově, což platí i pro návštěvu kaplana. Ale chlapi vás budou houpat mnohem dýl než ženská. Budou vás udržovat v tom, jak vás potřebují, ale když pak vylezou ven, najednou se chovají úplně jinak.

Když to ale zase porovnám, není to určitě tak, že by ženský – podvodnice – nebyly schopny z člověka taky vysát veškerou energii. Čili abych to uzavřel, navázání vztahu není tak komplikované, ale důvěryhodnost je věc složitá.

A je podle vás jedním z pilířů, na kterém se dá potom v průběhu vaší společné cesty stavět?

Ano, protože jak můžete svěřit člověku tak důležitě, niterní věci, když mu nedůvěřujete? Někteří se k tomu, co se stalo, nechtějí vůbec vyjadřovat, nechtějí se do toho zpátky namočit, obzvlášť pokud šlo o násilný trestný čin. Ale opět, u podvodnic je to třeba jinak, ty vás budou tak dlouho houpat, až z jalový krávy vymámí tele.

Jak se s podobnými případy pak dá pracovat? Mám na mysli ty, kdy jste přesvědčený, že to druhá strana s nápravou nemyslí vážně a jde jí jen o vlastní benefit.

V praxi jsem vám ukazoval, že je lepší nemít předsudky. Na druhou stranu, pokud mě někdo zklame, jdu od něj na dlouhý čas pryč. A pokud se do mě někdo zakouká a schází se se mnou jen proto, že jsem mužskej, to znamená sexuální protějšek, tak od toho jdu nemilosrdně pryč. Což se mi ostatně stalo i ve valdické věznici s mužským.

Vy máte možnost kontakt s odsouzenými odmítnout nebo přerušit?

No jasně, prostě tam nechodím. Třeba jedna z velkých recidivistek mě furt chce vidět, ale já to prostě neudělám. Zrovna zítra se s ní půjdu před propuštěním rozloučit a řeknu jí: *Když by to bylo takhle i v příštím trestu, tak za vámi zase nebudu docházet.* Protože cítím, že by to z její strany mohlo přerůst jinam. Ženský zbraně jsou různý a ony to

budou zkoušet na kohokoliv, uniforma nebo kaplan, je to vcelku jedno.

Stačí mi, když se odsouzené nevrací

Viděla jsem váš diář, respektive váš šuplík přeplněný žádankami, na setkání s vámi se čeká v poměrně nabitém pořadníku. Zajímalo by mě proto, jestli vás odsouzené chtějí vidět častěji kvůli tomu, že je zajímavá víra, nebo proto, že je to pro ně možnost, jak být v nehostinném, odcizeném prostředí někomu na blízku?

Když bych to procentuálně specifikoval, tak víra bude mít menší podíl než dvacet procent. U účelovky váhám mezi padesáti až šedesáti procenty. Ale teď jak se blíží zima, potřebují teplé oblečení, takže třeba i to sehrává svou roli. Navíc do toho spadá i setkávání, které pak může představovat plusové body při podmíněném propuštění. To je ale zpravidla doprovázeno děsným zklamáním z toho, že jim to nepomohlo.

No možná bych neměl u účelovky váhat na padesátce a dát rovnou sedmdesát procent. To, o čem mluvíte vy – což je to hluboké popovídání si – bych vnímal tak mezi dvaceti až třiceti procenty.

Dokážu si představit, že tohle bude poněkud demotivující faktor, který vás bude odrazovat od toho tu práci vůbec dělat...

Ano, řekl bych, že je to důvod, proč je tak málo kaplanů.

A když to vztáhnu zpátky k vám?

Mě to neodrazuje, protože vnímám, že i když by to byla jedna, dvě nebo tři ženy, které se do basy nevrátí, jsem na to vnitřně hrdý a budu rád za to, že se to povedlo. Během praxe jsem se naučil, že když se daná žena po propuštění neozve, i když to třeba slíbí, je to svým způsobem dobré znamení. Protože už třeba pět let není zpátky a nejspíš má ve svém okolí někoho, kdo je jí oporou. A nejsem to já, což je fajn.

Nemrzí vás to ale v některých případech? Přeci jen s nimi mnohdy ve vězení ujdete dlouhou cestu ...

Kdybych trval na tom, že to musím být já, a měl na ni zlost, když se neozve, nebo se dokonce litoval, tak bych tu práci nemohl dělat rád. Kontaktů po propuštění je totiž mizivě málo.

Dá se to nějak víc specifikovat?

Ano, každoročně odevzdáváme statistiku, kam nějaká čísla doplňujeme. Když by to byla jen rychlá konverzace ve stylu: *Jak se máte, jo dobrý*, třeba dvakrát do roka, mluvili bychom o několika desítkách odsouzených. Ale těch, s kterými si

jednou za čas napíšeme víc, je třeba jen dvacet. A u osobních setkání pak jde o jednotlivé případy.

Hraje pro vás důležitou roli to, jestli ženy zůstanou po výkonu trestu u víry?

Musím říct, že ne. Protože – jak říkám – pouze třetině těch s vážným zájmem jde skutečně o náboženství. Tím pádem to samozřejmě nemohu ani očekávat. Pro mě je potěšující, když se do vězení nevrací. Když jsou pro svoje děti najednou rodiči nebo babičkami pro svá vnoučata a už nepáchají další trestnou činnost. A pokud ještě k tomu zůstanou u víry, je to jen fajn bonus.

Přesto se musím zeptat, považujete to potom za určitý úspěch?

Tím, že to sdílím s Pánem Bohem, tak to za svůj úspěch nepovažuji a nevydávám. Modlím se za to, děkuju Pánu Bohu a snažím se – byť jako ješitný chlap – říkat, že v tom není místo pro ješitnost. Není to moje dílo, není to moje práce. Já v tom byl čistě náhodným hostem a děkuju za to, že jsem u toho mohl být.

Ve Světlé trávíte tři dny v týdnu. Je pro vás tím pádem výhodou, že máte mezi jednotlivými setkáními větší časový rozestup?

Ono by to ani jinak nešlo. Podle mě není vhodné být v denním kontaktu. To by vedlo k oslabení samostatnosti jedince. Teď mám 0,6 úvazku, nicméně když jsem míval jen 0,3, cítil jsem, že je to zátěžové.

V čem konkrétně?

Hlavně v tom, že si tam nemůžu nacpat úplně všechny a musím se omezit jen na pár lidí. Teď při větším úvazku mi stejně část času žere koordinace, ale prostoru na odsouzené mám přece jen víc. Takže vnímám, že více jak poloviční úvazek je velmi dobrý a praktický.

Kdybych měl plný úvazek, už si nemám na co stěžovat a kam růst. A taky si nejsem jistý, jestli by mi nescházela práce s běžnými lidmi, kterou teď naštěstí můžu dělat v církvi. Bez ní bych kaplanskou službu dělat nedokázal – bez toho být v kontaktu s věřícími – protože jak bych mohl rozdávat, když bych sám nebral.

U rozdávání bychom mohli ještě chvilku zůstat. Na jednom ze setkání s vězni, které jsem s vámi absolvovala, jste totiž řekl, že možnost proměny je za vás velká věc. Jak může odsouzeným s proměnou pomoci víra?

Podle mě je to jedna ze zásadních věcí. Během dlouhých let zkoumání přišla psychologie s určitým popisem potřeb člověka. Máme tělesné potřeby, psychické a k tomu jsme sociální bytosti a potřebujeme nebýt sami. No a pak je tady duchovní, spirituální oblast a je fakt, že ve společnosti, která je silně materialistická, najednou i spirituálno chybí a lidé se tak chytají úplných blbostí a chtějí si spiritualitu koupit třeba v lékárně nebo zajdou za kartářkou.

Ano, je tam celá řada extrémů, od náboženského fanatismu až po opovrhování jakýmikoliv projevy spirituality...

Přesně, ale spirituální potřeby člověk jednoduše má a pokud nejsou naplňovány, kulháme na jednu z nohou, které nás mohou nést. Ve chvíli, kdy pro mě spirituálno jednou začne být motivem, může mi pomoci překonat složité životní období snadněji, než když oporu v té noze nemám. Někomu pomůže psycholog, super. Někomu psychiatr, super. A někomu kaplan, což je taky super.

Myslíte, že potřebu spirituality v sobě přirozeně máme, byť někteří třeba hluboce pohřbenou, a jen ji zkrátka musíme chtít probudit?

Umím si představit, že člověk tuhle potřebu bude mít potlačenou natolik, že to bude působit jako by ji ani neměl. Vezměme si například odsouzenou, která přijde na nástupní oddělení a já se jí nabídnu jako kaplan. Ale ona mi na to řekne, že do kostela v životě nepáchla a nikdy tam ani nepáchne. Nicméně já to nevzdám, dál ji navštěvuji a ona je během trestu třeba alespoň trochu inspirovaná. Sice třeba do kostela opravdu nikdy nevkročí, ale aspoň už nebude tak zatvrzele proti tomu.

A co v odsouzených naopak může probudit zájem o to vkročit – v jejich případě – třeba do vězeňské kaple?

Jsou to například případy, kdy jim babička o víře kdysi vyprávěla, ale už zemřela a je láká se o tom

dozvědět víc, čili inspirace domácím prostředím. Někdo od toho naopak mohl utéct skrze zásadní životní ránu v podobně násilného činu, zpřetrhal s tím náhle vazby a teď se belhá k Pánu Bohu zpátky.

Z pozice člověka, který se před pár lety smál, že Bůh neexistuje, jsem se najednou s žáky začal bavit o bibli

Kde začala vaše osobní cesta k víře?

Řekl bych, asi stejně jako to bude mít většina lidí, že cesta k víře není jeden životní okamžik, ve kterém se náhle něco stane. Umím si představit, že to tak někdo bude mít, ale v mnohých případech, se kterými se věčně setkávám, to jde časem. Teprve postupně si poskládáte skládačku. A tak to bylo i u mě.

Kdy se to nakonec všechno poskládalo do uceleného obrazu?

Jednotlivých bodů během života určitě bylo více a nemá cenu je zmiňovat. Zkrátka tam byly a byly určující, ale v tu chvíli samy o sobě vlastně nehrály významnou roli, protože šlo o drobné okamžiky. Zásadním se pro mě stalo setkání s kamarádkou, která byla věřící, dokázala o tom nadšeně mluvit a inspirovala mě k tomu, abych se tím zabýval.

Co si pod tím mám představit?

Důsledkem byla moje první dobrovolná modlitba, po které jsem začal vnímat vyložené Boží hlas, který na mě promluvil, což taky není každodenní záležitost a nestane se to každému. Ke mně to ale přišlo a to nejdůležitější potom bylo odpovědět si na otázku, jak na to budu reagovat.

A jak jste se s tím popasoval?

Pán Bůh to zařídil tak, že jsem jel do Vídně a tam si vystál frontu na černou práci. Bylo to těsně po revoluci v roce 1991 a vím, že to tehdy fungovalo i v Praze. Lidé postávali na místě a kdo k vám první přišel, ten si vás mohl objednat. No jednoduše definice divokých devadesátek. Mě si tehdy vybrali dva kluci z civilní služby na rekonstrukci bytu, který se předělával pro postižené děti. A na samém konci dne, kdy jsem s nimi nosil suť a další věci, mi položili čtyři otázky, které mi dodneška přijdou zajímavé.

Jaké to byly?

Zeptali se mě, jak se jmenuju, jak to, že mluvím tak dobře německy, odkud jsem a čtvrtou otázkou bylo, jestli věřím. A pro mě je tohle nejdůležitější okamžik, na který se ptáte, protože kdybych řekl ne, popřel bych tím hlas, který jsem slyšel. A kdybych řekl ano, musel bych změnit svůj život.

Je mi jasné, že jste asi volil právě druhou odpověď...

Ano, odpověděl jsem, že jo. A řekl bych, že v tu chvíli jsem opravdu uvěřil. Ale stejně jsem si to několik let dělal po svém a to volání, aby člověk něco nedělal a určitých věcí se vzdal, jsem ještě nějakou dobu úplně neposlouchal.

Víra vám ale nakonec život doopravdy změnila, ne?

Řekl bych, že zcela zásadně, a to ve chvíli, kdy jsem to opravdu po nějaké životní oklice vzal vážně, což bylo při setkání s mojí první ženou. Ona byla z adventistického prostředí, ale odešla na konzervatoř, kde lidi popijí a jsou hodně svobodomyšlní, takže od věření utekla.

A kdy u vás tedy nastal ten zmiňovaný zvrat?

Později, když jsme se brali. Z radnice zrovna vycházel člověk, který ji křtil, byt na úplně opačném konci republiky, což byla náhoda jak bič. Tehdy nás pozval na akci, kam jsme nakonec skutečně šli, a následně jsme se začali pravidelně navštěvovat. Vyprávěl nám o bibli a já jsem uvěřil. A k tomu na co se ptáte... změnil jsem práci i bydliště. Předtím jsem pracoval v rockovém rádiu, a to prostředí jsem tímhle úplně opustil, protože pro mě najednou nebylo naplňující. Šel jsem dělat učitele. A z pozice člověka, který se ještě pár let předtím vysmíval, že žádný Bůh neexistuje a hrozil rukou proti nebi, jsem se najednou s žáky ve škole začal bavit o bibli.

V české společnosti ale nejsou příliš výjimečné situace, kdy se věřící setkávají s určitým opovržením. Zaznamenal jste tohle i ve vězení?

Hodně, zvláště v mužské věznici se silní muži vysmívají těm, které považují za slabochy, protože si pomáhají Pánem Bohem. V naší zemi to tak je. Umím si představit, že třeba v Polsku to bude jinak, i když tam je to zase místy až přepísknuté, že se to musí, což taky není dobře. Jiný to bude v Americe, kde se prezident modlí, jiný to bude v Anglii, kde je královna hlavou církve...

Takže i vztah vězně k Bohu podle vás do jisté míry reflektuje celospolečenský postoj k víře v dané zemi?

Jednoznačně ano. V našem prostředí má moje generace padesátníků víru v naprostém despektu. Rodiče je k tomu nevedli. Je pro ně berličkou, kterou do života nepotřebují, protože to přece zvládnou sami. Takže bych řekl, že v tomhle silně působí nejen místní zvyklosti, ale i ty genderové a jistá generační předpojatost.

Jak s těmi předsudky vy osobně pracujete ve Světlé?

S předsudky toho moc udělat nejde. Za mě jediné, co má cenu, je být kredibilní. Jako člověk jsem takový a takový, a buď mě chceš poznat, nebo ne.

To nás posouvá k tématu denominační spolupráce. Vás je teď ve Světlé jako kaplanů několik a vy sám vybízíte vězně k tomu, aby si vyzkoušeli, jestli jim některý z vašich kolegů nesejde víc, aby zkrátka poznali vše, co se jim nabízí. A mě zajímá proč? V čem se vaše kaplanské přístupy mohou lišit?

Řekl bych, že jde především o naše lidské vlastnosti, spíše než o církevní denominaci. Je jasné, že když byl někdo vychován jako římský katolík může mít určité sklony k pobožnůstkářství. K tomu, že potřebuje posvěcený talisman nebo že mu nepomůže nic než svěcená voda a podobně. Mohou to sice být jen zkratky, ale k odsouzenému, který je v tom vychován a vždycky byl vedený k tomu, aby si s nekatolíky nic nezačínal, musí jít samozřejmě katolický kaplan, aby to mělo smysl.

Rozumím. Ale co ostatní odsouzení, kteří to nemají nastavené takhle jednoznačně?

Ano, pak jsou tam i tací, kteří sice byli vychováni jako katolíci, ale v prostředí věznice třeba mění schémata. Najednou se tak například raději potkají se mnou, protože kaplan jejich vyznání jim není úplně sympatický. Osobní sympatie totiž hrají jednoznačně velkou roli a obzvlášť u nevěřících vězňů.

Adventisté jsou stran vězeňské duchovní služby velmi aktivní. Myslíte si, že se váš přístup od ostatních církví něčím odlišuje?

V našem případě se to potkává s celkovým pojetím křesťanství, tedy brát bibli vážně a vcelku. Brát člověka tak, že je to celek seskládaný z menších celků, to je součástí našeho vyznání. Tím pádem jsme i v téhle oblasti velmi aktivní, protože se to kryje s tím, jací jsme v našem společenství.

To mi budete muset trochu přiblížit.

Máme třeba jeden sbor, ve kterém je vícero pěstounů, takže tam cítíte určité naladění na tuhle notu. V dalších pak zase mají nablízku věznicí a nějaký čas tam řada z nich chodila a dodnes chodí. Kaplani v naší církvi fungují už od devadesátých let, jsou začlenění v systému, vzájemně se podporují a jdou jedním směrem, což může být inspirativní i pro další adventisty, kteří je třeba pak vystřídají. Římských katolíků je hodně a velké slovo u nich mají nadřízení, kteří je do kaplanské služby například mohou poslat. Ne vždycky to pak tudíž musí vnímat jako své poslání.

Pro Vás osobně je kaplanství posláním?

Já jsem v tom prostředí našel smysluplnost. Nefandím si natolik, že bych řekl, že jsem k tomu obdarován... i když mi přijde, že trochu jo. (smích) Nicméně nechci, aby to bylo tím hlavním. Abych do věznic chodil proto, že mě to baví. Mohl bych pak totiž zanedbávat kazatelskou práci, protože mě baví méně.

Z manažerské práce jsem utekl v letech, kdy jsme museli hodně propouštět. Podepsal jsem výpověď desetině podřízených, a takhle pak znovu a znovu.

To muselo být náročné životní období.

Chtěl jsem odtamtud odejít a jít do kazatelské práce, ale byl tam zároveň vztyčený ukazovák. Říkal jsem si: *Jestli jdeš do kazatelství, protože tě tohle nebaví, je to průšvih!* A v tomhle směru to mám stejně i s kaplanstvím. Pak se tam totiž může najednou ztratit i ta smysluplnost, kdy to člověk dělá jako službu pro druhou stranu.

Ale zároveň by to přece měl dělat rád...

Ano, absolutně. Ale rozumíte tomu rozporu? Jde o to, aby ego nepřerostlo službu samotnou. Aby šlo skutečně v první řadě o původní smysl, ne o to, že mně osobně to něco dává. A abych se na druhou stranu necítil tak, že se musím pro něco obětovat. Ježíš říká, že bychom měli doprovázet pro jistotu ještě o jednu míli dál. To znamená, když už si myslíme, že doprovázení končí, tak bychom měli ještě setrvat. A řekl bych, že když jsem si sám sebou nebo pravdivostí svojí zvěsti nebo církve, příliš jistý, nejsem schopen milovat jiného než sebe. A to je chyba, protože mám mít rád druhé jako sebe.

Rozumím tomu, že je zapotřebí určitá rovnováha, přesto by mě ale zajímalo, co vás na té práci baví úplně nejvíc?

Když vnímám, že na ně Bůh zapůsobil a ony jsou schopné začít se měnit. To je ten největší motor.

Je to zároveň i jeden z nejviditelnějších projevů Boží přítomnosti ve vězení?

(dlouho mlčí) Řekl bych, že ano. Je to právě určitá proměna, během níž se člověk obrací o mnoho stupňů od směru, kterým původně šel. A nemusí to být nutně způsobeno křesťanským vyznáním.

**Přijmout vinu je zásadní.
Polovina odsouzených to ale neumí**

Při mé návštěvě ve věznici jste mi nechtěl o odsouzených říkat dopředu jakékoliv detaily, abych nebyla předpojatá. Z toho si dovozují, že i vy sám se během kaplanské služby pokoušíte co nejvíce upouštět od předsudků, je to tak?

U mě je to o určitém lidském nastavení nebo spíš obdarování, díky kterému jsem schopen některé věci rychle zapomenout. Umím tak snadněji odpouštět, což mi usnadňuje práci ve chvíli, když se do věznice někdo vrátí podruhé, neřkuli potřetí.

Schopnost odpouštět považuji v procesu hojení ran a narovnávání způsobených škod za jeden z klíčových faktorů. Jak tedy může s odpuštěním pomoci víra?

Přinejmenším u křesťanství je naprosto zásadním prvkem celé zvěsti právě odpuštění. S odpuštěním se pracuje jako s věcí, která je potřebná. Jako když jste na party a držíte heliový balónek. Když pak helium odpustíte, jde do něj najednou vzduch a balónek padá k zemi. Princip odpuštění za mě vyjadřuje ten opačný případ, kdy odpustíme vzduch a napustíme do balónku helium. A najednou letím. Něco vevnitř už mě nežere. Přijmout se nečistý a pracovat s tím, je zcela zásadní.

Mohou se k tomu ale dopracovat všichni odsouzení?

Myslím si, že teoreticky ano. V bibli stojí, že člověk byl stvořen jako Pánu Bohu podobný. I proto se domnívám, že v každém z nás je prvek odpuštění a milování – lásky agapé.

Zároveň ale pokud chce někdo dojít k odpuštění – v první řadě tedy k tomu, aby odpustil sám sobě – je to přece podmíněno akceptováním viny, nebo se pletu?

Ano, o tom přesně by mělo kaplanství být. O práci s vinou, trestem, sebebřijetím, odpuštěním a novým nasměrováním.

A jak se u vězňů daří, nebo nedaří s vinou pracovat?

Říkal jsem, že teoreticky to jde u všech. Ovšem chemie, drogy, společenství nebo komunitní či náboženská pravidla tomu mnohdy stojí v cestě. Všechny vyjmenované faktory totiž hrají v celém tom procesu svou roli a může se stát, že v danou chvíli člověk zkrátka není ochoten nebo schopen přijmout svou vinu. Takže se různě vyvíňuje, obviňuje někoho jiného nebo svou vinu zlehčuje. V takové fázi mu ale jako kaplan nemám příliš co nabídnout. Budu ho sice klidně doprovázet po dobu výkonu trestu, ale současně budu hledat jiné objekty svého zájmu, kterým umím pomoci lépe.

Jak často se vám stává, že si odsouzené svou vinu přiznat nechtějí a dostanete se pak do bodu stagnace, který jste právě zmínil?

Řekl bych, že to bude více než polovina z nich.

Takže jsme u toho věky opakovaného posměšku, že věznice jsou plné nespravedlivě odsouzených?

Přesně. Nejhorší pak ale je, když natrefíte na ty opravdu nespravedlivě odsouzené.

Zažil jste to ve své praxi?

Ano, může se to stát poměrně lehce. Jste manažerkou i jednatelkou firmy a člověk na nižší pozici vám podtrhne židli a ve firmě udělá tunel. Jenže za majetek společnosti zodpovídáte vy. Smůla, že jste nic nevěděla. Ale tyhle ženský si to

kupodivu velmi rychle přiznávají a snadno se s nimi pracuje.

Čekala bych spíš, že pro takovou ženu bude přijetí trestu těžší než pro tu, která si byla svého protiprávního jednání plně vědoma.

Naopak, jsou to obvykle vysokoškolsky vzdělané ženy, které si uvědomují svou chybu a často v trestu i něco nacházejí. Horší jsou právničky, které někdy vyváděly peníze a podváděly firmu. S nimi se často nedá hnout a Pán Bůh pro ně nehraje žádnou roli, protože mají jiný způsob uvažování. Za ta léta si všimnete celé řady takových vzorců.

Jaké jsou ty další?

Například násilné trestné činy, kde člověk řeší ranou něco, co už dlouhá léta bobtnalo.

S takovými odsouzenými se pracuje velmi dobře, protože je tam přítomna vina i svědomí, které – obzvlášť u dokonání činu – neustále hraje velkou roli. Měl jsem na to dokonce jedno kázání a říkal jsem: *Nevěřte detektivkám, když ukazují vrahy, kteří nemají žádné svědomí.*

Právě kult kriminálních seriálů a detektivních knih často může přispívat k tomu, že máme tendenci každého, kdo se dopustil násilného trestného činu, definitivně odsoudit a nedávat mu přílišnou šanci na nápravu. Jak na to nahlížíte vy?

Každý jsme hříšný. A věřím tomu, že Pán Bůh nerozlišuje velké a malé hříchy. Všechno je minutí cíle. Tím pádem vím, že když selhaly v téhle věci, neznamená to, že pokud bych byl v jejich kůži, neselhal bych taky.

Takže to vnímáte tak, že cíl může minout každý z nás?

Přiznávám, že se najdou činy, kterým vůbec nerozumím. Někdy člověk opravdu nechápe, čeho byli ti lidé schopní, jak násilní dokázali být. Ale jako kaplan nepracujete s daným trestným činem, který se stal určitým způsobem. Pracujete s člověkem, který to prožil, udělal a který hledá cestu, aby se k tomu nevracel, aby si přiznal svou vinu, protože bez akceptace viny z toho nelze vylézt.

Myslíte si, že katalyzátorem v procesu nápravy může být i kontakt s rodinou obětí?

V případech, kdy k tomu odsouzený doroste, se domnívám, že konfrontace může sehrát důležitou roli. Nenechat to spát a zpracovat v sobě, že poškození neodpouští. Že je třeba o někoho připravit a má to doživotní důsledky. To všechno je

zásadní vidět, vnímat a zpracovat, protože jinak se s tou nenávistí potkají až venku.

Zároveň ale chápu – a je to naprosto logické – že některé rodiny obětí si po vynesení rozsudku přejí odsouzeného už nikdy nespátřit.

Ano, někdy se nám sice podaří navázat kontakt s pozůstalými a občas je to skutečně důležité. Ve většině případů se ale rodina vůbec neozve, protože došlo k něčemu naprosto nepřekonatelnému, a nechápe, že ten odsouzený bude zase jednou součástí společnosti. Že vyjde z basy, bude chodit mezi lidmi, vytěžovat sociální a zdravotní systém a že ho mohou potkat na ulici. To je pro ně naprosto nepřekonatelné. Oni by chtěli, aby tam šnil.

Musí ale to odpuštění být skutečně absolutní?

Myslím, že bible s tím nepracuje tak, že by se odpuštění rovnalo zapomenutí. Z hlavy se to nevymaže. Některé věci totiž nejdou zapomenout, lze je jen překlenout.

Odpustit tudíž podle vás znamená smířit se s tím, co se stalo?

Ano, tak bych to popsal. Vězně vedu k tomu, že může nastat i jednostranné smíření, kdy k tomu druhá strana zatím nedorostla. I ta se k tomu totiž potřebuje určitým způsobem dopracovat, alespoň ke smíření se s danou situací, aby vůbec mohli žít dál. Protože pokud poškození zůstanou jenom oběťmi, není to dobře.

Covid nás přeměroval do onlinu. Na dálku se ale spiritualita pěstovat nedá

**Jak vězeňské kaplany podle vás vnímá
společnost, jejich církve a kolegové ve
věznicích?**

Když to vezmu odshora, tak na generalitě jsou vnímáni velmi pozitivně mnoho let, protože tam se kouknou do škatulek, mezi nimi leží i ta s nápisem *kaplan* a vidí, že plní svou funkčnost.

Na věznicí už to pak komplikují mezilidské vztahy. Jste tam člověkem, který má jméno a o kterém ostatní vědí, jestli zdraví, jak na ně kouká... a od vězňů se dozví, jací jste.

**Od vězňů? Nemůže to být – třeba i trochu
účelově – zkreslený pohled?**

Určitě může. Na druhou stranu, když v tom systému dlouhodobě pracujete, dozvíte se ze strany odsouzených celkem přirozeně spoustu jejich dojmů. Což může být třeba to, jak je daný zaměstnanec vězni respektován, nebo ne.

**Jasně, to dává smysl. Pojdme se ale ještě
vrátit k tomu, jak vás vnímají kolegové ve
věznicích.**

Ano, chtěl jsem dodat, že tam už zkrátka hrajete za tým kaplanů a můžete udělat ostudu, když chodíte do práce opilej, jste moc sprostěj nebo čumíte po ženských a lidé okolo vás se to dozví.

A když přejdeme k otázce vnímání ze strany společnosti? Protože svůj pohled už jsem s vámi sdílela a myslím si, že velká část lidí ani neví, že někdo jako vězeňský kaplan vůbec existuje. Jaká je vaše zkušenost?

Řekl bych, že navíc u spousty lidí – obzvláště hospodských vysedávačů – pořád funguje ta zkratka: *Ať zůstanou trestaní zašití co nejdéle*. Už si ale přitom vůbec neuvědomují, že pokud by se je opravdu podařilo předělat, právě třeba skrze civilizované prostředí, ve kterém budou trávit výkon trestu a na které zpravidla nejsou zvyklí, mohlo by to mít vliv na jejich proměnu. Jenže pak by přišlo remcání: *Jak je možný, že se tam mají líp, než já tady?* A kaplan je pro ně záporákem, který v tom vězňům ještě pomáhá. Místo toho, aby je tam nechal shnít, tak se s nima ještě vybavuje!

A to, že se jako kaplani potkáváte ve společnosti s určitým despektem, je podle vás ovlivněno spíše převládajícím ateismem, nebo nastavením vězeňského systému?

Obojím. A ještě bychom tam mohli přidat další věci. Jako třeba to, že se ti lidé sami nikdy do ničeho nenamočili. Že si nikdy nepřiznali svoje viny. Neuvědomují si, že i oni mohou za volantem ladit v noci rádio nebo čumět na esemesku a srazit dva cyklisty. Nebo podepsat papír a rázem se stát bílým koněm. Sami vůbec netuší, jak malý krok je dělit od propasti. Možnost selhání před zákonem totiž není až tak nemožná.

Jak by se dal tenhle pohled otočit?

Vězni odráží stav společnosti, ze které pochází. Řekl bych, že je to proces na generace v množném čísle. Muselo by dojít k celospolečenské proměně, ale žel, evoluce v tomto případě moc nefunguje.

A co o nás – jako o společnosti – vypovídá to, jak přistupujeme ke „svým“ vězněným?

Že jsme pokryteční a sobeční.

To tedy není moc radostná zpráva.

Ano, skutečně to o nás vypovídá nelichotivou zprávu – vytratilo se z nás křesťanství, myslím to lidské. Nějak jsme zapomněli na důraz přiblížit se k bližnímu. Pro nás už to nejsou bližní, jsou to vězni, které je potřeba zašít do konce života.

Teď se sice zeptám velmi obecně, ale na závěr našeho povídání by mě ještě zajímalo, jestli jste spokojený s tím, jak je vězeňská duchovní služba aktuálně nastavena, nebo byste na ní něco rád změnil?

Vždy je co měnit. Covid negativně zasáhl do toho, že jsme se nemohli scházet. Tudíž část mých nástrojů v boji proti zevšednění přestala fungovat. Nicméně právě v kolegiální je podle mě pořád co nového objevovat. A další prostor pro zlepšení je určitě i v prohloubení dialogu mezi denominacemi, ve vzájemném smířování se a učení se z chyb. Záměrně nejsem konkrétní, jelikož se ty věci v čase proměňují, ale oblasti, které jsem teď jmenoval, podle mě zůstávají trvalé.

Přijde vám, že by dialog mezi jednotlivými denominacemi mohl být ještě hlubší?

Hlubší může být určitě vždycky. Čistě jen proto, že vůdčí osobnosti našich církví se proměňují. U vesla nejsou furt ti samí lidé, i papežové a arcibiskupové prochází obměnou, tím pádem se proměňují i nastavení jednotlivých církví. Pořád je na tom co vylepšovat.

A u vás ve vězení ta vzájemná spolupráce funguje?

Rozumíme si a to je dobře. I když to neděláme ideálně. Dřív bylo více času na to se scházet, ale teď jsme vytížení i ve svých církvích, a tak nám už tolik prostoru nezbývá. Covid nás sice naučil být online, což je podle mě využitelné a může to fungovat, ale spiritualita se na dálku úplně pěstovat nedá.

A co je pro vás na kaplanské práci vůbec nejtěžší?

Člověk se především nesmí nechat sežvýkat zvykem a rutinou.

Ale vždyť ta práce je ohromně rozmanitá!

Je, ale můžete ji dělat rutině. Můžete poslouchat a přitom si luštit křížovku. Vnímat to jen jako úkon a dokonce si třeba dělat čárky, kolik vězňů jste už vyslechla. A ztratíte tak ze zřetele, že jde o lidské bytosti, které se vrátí do společnosti. Můžete zcytnět. Tak jako se to stane lékařům nebo dozorcům.

A jak se vám osobně daří si tu bdělost udržet?

Některé dny se sám přistihnu v tom, že už to opravdu dělám jen mechanicky. Člověk musí zůstat bdělý a hlídat si, jestli do toho příliš nepadá, měl by být v kontaktu s dalšími kaplany i duchovními, vnímat jejich drive a nadšení tam, kde ho sám ztratil. A nebýt na to sám.

Myslíte si, že kaplani mohou mít větší tendenci k vyhoření?

Nejen kaplani. Každá pomáhající profese k tomu má hluboké dispozice. Proto je nesmírně důležité, aby se takoví pracovníci profesně sdružovali a aby ta sdružení využívala nástroje, jako jsou supervize nebo třeba úlevný či studijní čtvrtrok po nějakém čase v zápražku. Aby se hledaly možnosti rekreace a pořádala se společná setkání. A aby třeba pro každého mohla existovat možnost mít svého důvěrníka, pastora nebo naslouchače.

Říjen 2022, Praha a Havlíčkův Brod

Jaroslav Hraba

Za kaplanem z Horního Slavkova mě do jeho pražského domova zavedlo doporučení na zajímavý životní příběh. Jaroslav Hraba (nar. 1975) totiž po třicítce vyměnil práci policejního inspektora za záchranu lidských duší z pozice vězeňského duchovního. Zatímco mi vaří kávu, usmívá se nad tím, jak příchod jeho kolegy baptisty vyřešil problém s tím, že on sám neumí hrát na kytaru, o což ho – obzvláště romští – vězni dlouhá léta prosili. A smích ho nepřechází ani ve chvíli, kdy mi popisuje státnice na teologické fakultě, které ho potkaly na prahu čtyřicítky. Zlo, se kterým se setkával jako policista, totiž nevyhnutelně vyústilo v uvědomění, že je na čase změnit paradigma. A protože ho to – jak sám říká – táhlo do kostela jako zamilovaného na schůzku s holkou, už pět let se vězňům na severu Čech snaží mimo jiné předat to, že i věci zdánlivě postrádající smysl, svůj smysl mají.

Jaroslav Hraba je kaplanem Římskokatolické církve ve věznici Horní Slavkov. Po dokončení Střední průmyslové školy v Ostrově vystudoval Střední policejní školu a více než deset let pracoval u Policie České republiky a u Městské policie v Ostrově. V roce 2009 nastoupil v Olomouci na studium katolické teologie v rámci přípravy ke služebnímu kněžství. Ve teologických studiích poté pokračoval na Katolické fakultě Univerzity Karlovy. Od roku 2013 docházel do věznic jako dobrovolník a v roce 2017 se stal kaplanem ve věznici Horní Slavkov, kde nyní zároveň koordinuje duchovní péči poskytovanou dobrovolníky.

Hledání společného jmenovatele

Na místo vězeňského kaplana jste vstupoval s odslouženou dekádou u policie. Proto se musím hned na začátku zeptat, jaké pro vás najednou bylo ocitnout se ve vězeňském prostředí?

Pracoval jsem předtím jako policejní inspektor, zpracovával trestní spisy a když došlo k trestné činnosti, vyjížděl jsem na místo a dokumentoval ho. Ocitnout se v base tudíž bylo legrační, protože jsem tam sice nastoupil po několika letech studií, ale i tak jsem najednou potkával vězně, které jsem zavíral nebo na jejich případu minimálně pracoval.

Jaké jste z toho měl pocity?

Vždycky jsem s těmi lidmi vycházel dobře a nikdy jsem nedělal věci, kterých bych mohl později litovat. Takže jsem se jim – pak už jako kaplan – kolikrát sám připomněl, nebo mě přirozeně poznali, ale bylo to bez jakýchkoliv negativních emocí.

Jednou jsem ve věznici potkal pána, který seděl za útok na veřejného činitele A byl jsem to já, komu dal pěstí. On seděl zrovna na oddíle, kde mám kancelář, protože ji mám přímo v jedné z cel. Takže jsem za ním šel a zeptal se, jestli si pamatujete výstup, kterým měl s policií zhruba před dvaceti lety. A on už na to samozřejmě dávno zapomněl. Tak jsem se mu připomněl s tím, že proti němu ale

nic nemám a ať to bere jako nabídku na odpuštění. A on chvíli překvapeně koukal, řekl mi, že jsem hodnej a šli jsme od toho. Někdy tam člověk zažije fakt zajímavý věci.

Ještě před tím, než jste nastoupil do kaplanské služby, jste ale poznával vězeňské prostředí z pozice dobrovolníka. Jaké byly tehdy vaše prvotní dojmy?

Nebylo to náročné ze stránky psychologické, ale z té duchovní. Vnímal jsem, že tomu zloduchovi se to nelíbí. V mém osobním životě se mi tehdy začaly dít věci, o kterých jsem dříve četl jenom v knížkách. A zlej duch otravoval. Protože vězení je území, které si nárokuje.

Nicméně měl jsem na začátku obrovské štěstí na kolegu, který mě do kaplanského řemesla zaučoval. Byl to zkušený řeckokatolický kněz s dlouholetou zkušeností, který je zároveň mým vrstevníkem. I na tom bylo vidět, že je to Bohem řízené, protože mě dostal na starost člověk, se nímž si rozumíme po lidské i teologické stránce. A protože služba kaplana v armádě nebo v nemocnici i ve vězeňské službě je specifická, musíte se jí chtít učit.

A vy jste se učit chtěl. Jak vypadaly vaše začátky?

Zpočátku jsme často chodili na vazbu, kde je to o to náročnější, protože je tam velká fluktuace lidí, kteří jsou navíc pod velkým psychickým stresem. Často se tam objevují i vazební psychózy z rychlé změny prostředí a pro kaplana je to tudíž hodně náročná

pozice, protože je často jediný, kdo tam pro obviněné je.

Když zmiňujete tu náročnost, vás nikdy nelákala změna prostředí? Nebyla by vám právě třeba služba v armádě – po dvanácti letech odsloužených u policie – bližší?

Ta nabídka i přišla. Ale mám obrovskou radost z toho, že když se ptám Boha, kde mám být, on mi to ukáže a já ho poslechnu, tak jsem nejšťastnější člověk na světě. (smích) A to jsem odpověděl i vojenskému kaplanovi, který mi nabízel službu u armády. Víím, že z logiky věci mám jako policajt k armádě blízko, ale vnímám, že mě Bůh zavolal do basy. A kdybych cítil, že mě volá jinam, samozřejmě bych ho poslechl. Pro mě je v tomhle ohledu důležitá právě Boží vůle, která navíc člověka osvobozuje.

Žije se s tímhle nastavením jednodušeji?

Jste svobodnější. Dneska je trendem, který vštěpujeme i našim dětem, chtít se realizovat. S tím ale přichází riziko, že si člověk utvoří vlastní plány a představy o životě, které se ale s Boží vůlí minou.

A vědí odsouzení, co jste dělal za práci, než jste se stal kaplanem?

Jasně. Ví, že jsem bejvalej policajt, protože asi nikde se nešíří informace rychleji než v base. Ale poskytuje mi to paradoxně výhodu v tom, že si uvědomují, že mě nezmanipulují. Odsouzení umějí

člověka velice dobře přečíst. Dokonce jsou schopní rozlišit, jestli dobrovolník nebo kaplan, se kterým se potkávají, má Božího ducha, nebo toho, co oni.

A pozorujete, že se vaše policejní minulost odráží i v jiných aspektech kaplanské práce?

Přichází spousta otázek, protože je to pro odsouzené příležitost na to se ptát. Oni sami mají s policajty svou zkušenost, ví, jací lidé to jsou. A já to vím taky, protože to byli dlouhé roky moji kolegové. Takže se logicky ptají, jak je možný, že jako policejní inspektor tam s nimi už pár let de facto žiju. (smích) A pro mě je to příležitost vydat svědectví o Kristu. Ne o mně, já tam nejsem důležitý, ale okolnosti, které se v mém životním příběhu odehrály, můžou posloužit tomu, abych Ježíšovi svědčil.

Co je obsahem toho svědectví, o kterém mluvíte?

Můžu vězňům říct, že jsem měl taky plno problémů. Bojoval jsem se závislostí, na kterou se nevztahovaly paragrafy trestního zákona, ale stejně jako oni jsem byl pod vlivem zla, protože když pracujete v policejním prostředí, veškeré to zlo se vás nevyhnutelně dotýká. A já jsem vnímal, že čistě z přirozené roviny – jako člověk – tomu nedokážu zabránit. Nechtěl jsem skončit tak, že budu ten tlak kompenzovat třeba alkoholem, promiskuitou nebo čímkoliv jiným, co se nabízí.

A pak přišlo oslovení?

Ano, pak jsem začal budovat vztah s Kristem. Skrze církev a v církvi. To bylo vysvobození z tlaku, který na mě působil. Začal jsem věci vidět jinak a cítit se svobodněji. A ve chvíli, kdy jsem hledal a nalézal, plnil Boží vůli, chodil do kostela a nakonec začal studovat teologii, došlo mi, že mi to nejen pomohlo, ale i mě to uzdravilo.

Z čeho konkrétně?

Třeba z neschopnosti budovat a rozvíjet smysluplné mezilidské vztahy, což bylo zapříčiněno mým sobectvím a uzavřením se do sebe. Do té doby mě provázely somatické problémy, u kterých jsem věděl, že mají kořeny v mém často opakovaném hříchu. Nicméně Boží milosrdná láska, která se projevuje zejména ve svaté zpovědi a svatém přijímání, je tou největší silou na světě. A nemůže jí konkurovat nic a nikdo. To, co Kristus pro mě a pro každého člověka udělal a co vyvěrá z jeho oběti na kříži, si neustále přivlastňuju. Je to proces, ve kterém jsem skrze Boží milosrdenství osvobozovaný od zlých tlaků. A stávám se svobodnějším i zdravějším. To je svědectví, které můžu věznům podat

A setkává se s pozitivní odezvou?

Odsouzení ví, co s nimi dělá zločin. Pohybují se v galerce. Uvědomují si, co působí svým rodinám. A policajti jsou často součástí jejich životních příběhů, protože od toho se jednoduše nemůžete oddělit. A obzvlášť ne v devadesátkách na severu Čech, kde se

rozjely drogy, začali tam umírat mladí lidé, protože se ufetovali nebo rozkrádali majetek rodičům, kteří chodili do Lovochemie bouchat dvanáctky. Velkou roli sehrával gambling, kvůli kterému chlapi kolikrát prohráli celé výplaty a jejich rodiny pak neměly ani na jídlo. To byla také naše častá denní agenda. A ti lidé ví, že policajti jsou toho účastní, že znají poměry ve vazbě. Ví, s čím si vězni neví rady i co je trápí. To z vás dělá součást té komunity, i když jim se to nelíbí, protože je usvědčujete nebo po nich jdete.

Své životní zkušenosti tedy v tomto směru vnímáte jako určitou výhodu?

Je to společný jmenovatel, ze kterého se dá vyjít. Protože i já můžu říct: *Podívej, vždyť já měl taky problémy!* Ale už vím, kde mám hledat pomoc i to, že je účinná. Navíc kaplan tam není jenom pro odsouzené, ale i pro zaměstnance a u těch drsnejch dozorců mi hrozně pomáhá, že jsem jejich bejvalej *kolega z uniformy*.

A s čím se na vás nejčastěji obracejí vaši kolegové z věznice?

Dělají to zpravidla, když dojde ke krizové situaci jako je třeba úmrtí v rodině. Víte, oni si musí vybudovat hrozně drsnou slupku, protože jejich pozice je dost náročná. Průzkumy říkají, že práce dozorce v těžkém věznici patří mezi ta nejnáročnější povolání. Náročnější už je snad jen voják ve válce. Navíc jich je čím dál tím méně, mají

toho moc a stávají se svým způsobem obětmi své práce.

Je to, předpokládám, velký tlak...

Neskutečnej. Ten, kdo na tom baráku není, si to neumí vůbec představit. Nicméně tím, že mezi sebou nemáme předsudky nebo nezdravou korektnost, tak za mnou kolikrát přijdou pro radu třeba s úředními záznamy. Nebo když jsem zrovna na patře a vidím, že dozorce je tam sám, jdu s ním, protože tam nenechám samotného chlapa, kterej má roční dítě. Taky dokážu zařvat, když se vězni rvou. Ale je to celý hlavně o hledání balancu.

Není pak ale křik z úst kaplana pro vězně překvapením?

Čím jsem starší, tím míň se snažím hrát nějakou roli. A naopak jsem svobodnější v tom, kým jsem a jak chci vystupovat. Člověk pořád řeší, jak na něj druzí nahlízejí. Pomyslíte si, že jako kaplan bych asi křičet neměl, ale když se vězni rvou a hrozí, že by to mohlo přerůst v něco horšího, nemůžete tam jen tak stát. Jsem zaměstnanec věznice, takže když kolega potřebuje pomoc, nenechám ho na holičkách. Proto taky vězeňská duchovní služba není pro každého a ani zájemců není mnoho.

A vidíte i nějaké další faktory, které přispívají k nízkému počet zájemců o vězeňské kaplanství?

Částečně to může být absencí praxe na teologických fakultách, která by budoucím duchovním pomohla

najít místo skrze přímou zkušenost. Protože když to nezkusíte, tak to nepoznáte. Takže z části to bude určitě ovlivněno i intelektuální formací na univerzitě. Sama církev ale přece chce, aby si i ti, kdo nejsou vysvěcení na kněze – laici jako já s teologickým vzděláním a po biřmování – kladli otázku, kde skrze sebe nechají působit Ducha Svatého?

Měl by se vymyslet nějaký systém, který bude vychovávat a vzdělávat budoucí vhodné kaplany. A taky by se o tom mělo více mluvit v rámci církví: *Tady ve farnosti, nebo vikariátu máme vězňáky, tak koho to tam láká? Chtěl by tam někdo začít hlásat Krista?* To je ale na církevních představitelích.

Ale jak jste sám zmínil, řada lidí se možná už na startovní čáře zalekne právě toho „nehostinného“ vězeňského prostředí.

To k tomu patří. Ale ve chvíli, kdy vás tam Bůh zavolá a vy to začnete vnímat, tak víte, že s Boží pomocí tam obстоjíte. Kdybychom se měli všeho bát, nikdy neuděláme nic. Lidé dnes stagnují, raději nechtějí nic zkoušet, aby se potvrdilo, jestli jdou dobře nebo špatně.

Bojíme se selhání?

Třeba. Ale částečně to může být i pohodlnost, která sice je do určité míry přirozená, protože člověk si hledá cestu nejmenšího odporu, jenže tady jde o záchranu duší pro věčný život a spása duší je to největší dobro, o které se má křesťan snažit.

Jako když je člověk zamilovaný. A chce jít na schůzku s holkou

Jste kaplanem, tedy tím, kdo se snaží lidi provázet po jejich duchovní cestě, pokud o to stojí. Proto se musím zeptat, kde začala ta vaše osobní?

Byl jsem pokřtěný v dětství, myslím, že v průběhu prvního roku života. Nicméně rodiče jsou prakticky nevěřící a ke křtu došlo proto, že tu touhu vyjádřil dědeček s babičkou. Jako dítě jsem k nim pravidelně jezdil na letní prázdniny, modlili se se mnou a chodil jsem s nimi do kostela. To bylo na prvním stupni základní školy. Když jsem tam pak ale jezdit přestal, na dlouhou dobu jsem ztratil kontakt s kostelem i vírou jako takovou.

A kdy jste na své křesťanské základy navázal?

Uvěřil jsem v podstatě až v průběhu práce u policie...

Není to trochu paradox při všech těch hrůzách, se kterým se tam člověk setkává?

Může se to tak zdát, ale není. Sloužil jsem v Karlovarském a Ústeckém kraji na přelomu tisíciletí, což byly na severu Čech takové zvláštní roky. Jako policajt navíc prakticky denně přicházíte do kontaktu s projevy zla, takže ve chvíli, kdy jedete k nehodě, kde jsou mrtví mladí lidé, nebo k puberťákovi, který se ufetoval, se jednoduše nevyhnete existenciálním otázkám. Na jednu

stranu vnitřně víte, že lidé jsou dobří a schopní velkých věcí. Na straně druhé pak ale zapůsobí zlo. A já jsem vždycky věděl, že zlo, které lidé spáchají, je má určitým způsobem v moci – že je neopouští. Že když někdo dělá zlé věci, tak se z původně dobrého člověka stává zlej,

A tak jste se rozhodl si existenciální otázky zodpovědět studiem teologie?

V té době jsem tápal snad ve všech životních oblastech: *Co budu dělat dál? Jaký má život smysl?* Protože u policie moc povzbuzení v tomhle směru nenajdete.

Nicméně jednou mi kolega policajt řekl: *Hele, ty seš pokřtěnej, ne? Tak si uvědom, co to pro tebe znamená.* A tak jsem začal hledat odpovědi. Dělo se to zrovna v době, kdy začal umírat papež Jan Pavel II, tam jsem začal vnímat, že se mě dotkl Bůh, že mi najednou něco osvítilo mysl i srdce a začalo mě to lákat do kostela, jako když je člověk zamilovaný a chce jít na schůzku s holkou. Rozhodující období, kdy jsem uvěřil, byl tedy skon Jana Pavla II a nástup papeže Benedikta XVI.

A rozuměl jste tomu, proč vás to tak silně volá do kostela?

Vůbec, ale tu touhu jsem v sobě nezatloukl. Vnímal jsem, že jsem najednou svobodnej a prostě jsem tam šel. To byl můj první kontakt s církví i knězem, který mě pak připravil na to, abych mohl plnohodnotně docházet do kostela, účastnit se mše, přijímat svátosti a svatou zpověď. Byl jsem

biřmovanej, začal jsem chodit ke svatému přijímání a zažil jsem to, co je Kristu vlastní. Totiž, že uzdravuje a osvobozuje od zla ty, kdo si uvědomí, že potřebují pomoc a dají Bohu příležitost.

A po téhle cestě jste došel až k tomu, že chcete studovat teologii?

Ano. Šel jsem na denní magisterské studium, přičemž předtím jsem byl rok v propedeutickém ročníku v Olomouci, protože jsem nastupoval jako kandidát kněžství. Ve třetím ročníku mi ale biskup, který rozhodl o tom, že mám nastoupit do kněžského semináře, řekl, že mě vidí jinde než v klasické farní pastoraci, spíš v sociální charitativní službě. A byť mě to překvapilo, tak jsem to z poslušnosti přijal, i když to pro mě bylo těžké. A protože jsem nevěděl, co dál, tak jsem se hodně modlil a říkal si: *Kde mě chceš Pane mít, tam budu.*

A Bůh vás zjevně chtěl mít ve vězeňské duchovní službě...

Mě by nikdy nenapadlo, že se stanu vězeňským kaplanem. Nebyla to moje ambice, ani zbožné přání. Nicméně Pán Bůh vzal moji prosbu o ukázání cesty vážně a všechna jednotlivá znamení se mi najednou začala skládat jako puzzle, které mě dovedly až do věznice.

Jakých znamení jste si v té době všimal?

Zpravidla se to dělo skrze různé lidi. Kládl jsem si nějakou otázku nebo jsem o něčem přemýšlel a

přišel člověk, který mi odpověděl a začal se o tom se mnou bavit.

Ale dělo se to i skrze Boží slovo, které k nám promlouvá skrze texty Písma. Ježíš posílá své učedníky do věznic, protože se ztotožňuje s každým trpícím člověkem včetně odsouzených. Říká, že kritérium Posledního soudu jsou skutky lásky a dobro, které jsme dělali za života. A dává nám i konkrétní příklady jako: *Byl jsem ve vězení a přišli jste za mnou.*

Takže teď jste pojmenoval prvotní impulsy, které vás přesvědčily o tom, že byste byl schopný se věnovat práci vězeňského kaplana?

To jsem si vůbec nemyslel (smích). Když člověk žije s Kristem, ví, kým je. O to víc jsem si tudíž uvědomoval, že kdybych to měl postavit pouze na svých schopnostech, tak si to neumím představit. Ale říkal jsem si: *Jestli mě tam voláš, budeš tam se mnou a pomůžeš mi, tak to zvládnou.*

Nakonec je to totiž stejně Boží dílo. Člověk si pořád musí uvědomovat, na kom všechno záleží. Ví, že já sám nikoho neobrátil. Všechno je Boží milost. Já můžu být jenom nedokonalým nástrojem, který Hospodin použije. Právě proto je potřeba žít dobrý duchovní život. Chodit ke zpovědi, ke svatým přijímáním, modlit se, aby v sobě člověk dával prostor Božímu duchu, který pak skrze něj může působit navenek.

Osobnostní rysy kaplana ale přece taky hrají velkou roli, nebo se pletu?

Jsou důležité v osobní rovině. Například v tom, jak je člověk schopný psychologicky obstát ve vězeňském prostředí. Nebo v tom, do jaké míry je profesionál a umí nastavit vztahové hranice, přes které nepůjde, a nedopustí, aby přes ně šel někdo vůči němu. Ale to furt není podstata té služby.

A co tedy vnímáte jako její podstatu?

Boží dílo záchrany lidských duší. Líbí se mi, co říká Jan Křtitel, že se musí umenšovat, aby Kristus mohl růst. Měli bychom dávat prostor Bohu a klást si otázku: *Co po mně chceš?* Člověk má totiž tendenci dělat si hodně věcí podle sebe. Jak se mu to jeví, jak si myslí, že je to dobře, jak mu to vyhovuje. Často za tím stojí lenost nebo strach. Ale právě tam by měla přijít modlitba, aby to bylo o Boží vůli a ne o mojí svévoli.

Nezbavujete se tím ale zároveň osobní zodpovědnosti za svůj život?

Mě to osvobozuje. Chodím mezi lidi, kteří nějakým způsobem jsou, ať už si to uvědomují nebo ne, v moci zla, které se projevilo spácháním trestného činu. Nesou si v sobě zlo viny a musí snášet zlo trestu a bylo by křesťansky naivní myslet si, že já sám je svým působením zachráním. Ten, kdo kaplanskou službu staví pouze na svých výkonech, podle mě následuje nejkratší cestu k vyhoření.

Duchovní život se může vést i za mřížemi

Pracujete v jedné z věznic se středním i vysokým stupněm ostrahy, tudíž přicházíte zpravidla do kontaktu s pachateli závažnější trestné činnosti nebo s recidivisty. Daří se vám zmiňovaná záchrana duší i v takovém prostředí?

Jestli vidím nějaké ovoce? (smích) Já jsem bohudíky svobodný od toho něco takového vidět, protože to se zúročí až jednou na věčnosti.

Ale už teď jste určitě svědkem určité proměny alespoň u malého procenta lidí, se kterými ve věznici pracujete, nebo ne?

U řady lidí ano. Pak je ale rozhodující, jestli dokážou žít způsobem, aby jejich proměna trvala a oni se duchovně posouvali dál. To, že někdo chodí pravidelně ke kaplanovi, mu dává dobrý základ. Ale může vyskočit za bránu věznice a nepokračovat v duchovním životě, zejména v tom skupinovém. Potom je jen otázkou času, kdy ho zlej duch dostane znovu na lopatky.

Takže vnímáte jako zásadní, aby kontakt s církví přetrval i po propuštění? Protože jsem se setkala už i s přístupem, kdy kaplani zkrátka chtějí člověku jen poskytnout pomoc a oporu ve chvíli, kdy je to zrovna potřeba, ale už tolik nelpí na tom, aby po výkonu trestu dál rozvíjeli duchovní život.

Samozřejmě, to je jeden způsob funkční pro odsouzené, kteří žádnou významnou víru nemají a jen si kladou existenciální otázky a hledají odpovědi nebo životní smysl. Kaplan je jediný, komu se můžou se vším svěřit, kdo to nevykecá a přijme je takové, jací jsou, což je dobře. To je křesťanský přístup k člověku.

Máte pocit, že kaplani v tomto ohledu někdy suplují i práci psychologů?

Mám odsouzené, kteří chodí pravidelně k psychologovi i ke mně a nikdy bych nezasahoval do kompetencí jednotlivých odborností. V duchovní službě jde především o to ukázat odsouzeným, že to, co na první pohled vypadá jako nesmysl, ve skutečnosti smysl má.

Nicméně záleží na tom, co vězeň po kaplanovi chce. Já nejsem psycholog, protože nemám potřebné vzdělání. A nejsem ani sociální pracovník. Jsem teolog. Ale z těch, kdo se ke mně hlásí, samozřejmě nikoho nevyklučuju. Ti lidé zkrátka přijdou, povídáme si a když vidím, že daný člověk potřebuje intervenci psychologa nebo psychiatra, tak mu vysvětlím, proč je dobré, aby se na něj obrátil, ale zároveň ho dál doprovázím, pokud o to stojí.

Dobře, když se tedy ještě vrátíme zpátky k těm dvěma přístupům. Tak jaký je ten druhý? Jak často se stává, že za vámi dochází někdo, kdo už má určitý křesťanský základ?

Řada lidí, kteří se na mě obrací, už jsou pokřtění – byť jako děti – ale skrze křest jsou členy církve. A ve věznici se jí určitou cestou chtějí zase přiblížit a zajímají se o to, co venku nabízí. Ale v podstatě ani nemusí čekat na propuštění. U nás ve věznici už jsem zažil i biřmování. Lidé tam chodí ke zpovědi i svatému přijímání. Věznice jim jednoduše poskytuje dostatek času a příležitostí k tomu, aby navázali vztah kaplanem a skrze něj potenciálně i s církví, do které už navíc často patří. I za mřížemi mohou začít vést duchovní život.

Zmínil jste biřmování, které je jednou z nejdůležitějších církevních svátostí. Vy sice nejste vysvěcený na kněze, tudíž nemůžete například ani křtít, ale můžete odsouzené ke křtu připravovat. Klade prostředí věznice na tu přípravu jiné nároky?

Je třeba s daným člověkem pracovat delší dobu a na začátku vyloučit jeho možné pochybné motivace. Zároveň je potřeba se za něj modlit, být s ním ve styku a rozebírat bibli i nauku církve, protože křtem se člověk stává její součástí. Je to obrovský dar, který ani nejsme schopni domyslet, ale zároveň je to i zodpovědnost. Nejen za sebe, ale i za to, abych skrze své křestní zasvěcení a dobře žité křesťanství dával druhým lidem možnost, aby se taky mohli přiblížit Bohu.

Když jsme se dostali k pochybným motivacím, setkáváte se ve své praxi i s účelovým jednáním?

To jsou minimální případy. A většinou tak jednají lidé, kteří ke mně nechodí pravidelně a obrátí se na mě kvůli něčemu jinému, než čemu bych měl sloužit. Máme tam celkem dlouhé tresty a lidé, kteří ke mně chodí nebo už jinde chodili nějakou dobu ke kaplanovi, u těch vidíte určitou dobrou motivaci. A navíc tím, že odsouzení ví, že jsem bejvalej policajt, nesnaží se mě manipulovat, protože to prohlídnu a někdy jim to i řeknu. Díky tomu to mám asi v leccem lehčí než moji kolegové.

Jedním z nosných témat vězeňské duchovní služby je i ekumenická spolupráce, která je svou mírou výjimečná i ve srovnání se zahraničím. Jak ji vnímáte vy osobně?

Jako obrovský přínos. Pro mě je ve věznici prioritou hlásání Božího slova. A to máme všichni stejný. V rámci ekumeny nás sjednocuje víra v Krista, svatý křest a modlitba. To jsou nedílné součásti té služby. Je sice pravda, že evangelíků nebo různých členů evangelikálních církví je oproti katolíkům ve věznicích spíše menšina – což je zároveň logické, protože katolická církev má nejvíc členů v celé republice – ale stane se sem tam, že někdo řekne, že byl pokřtěn v některé z charismatických církví nebo u evangelíků a ani z jedné strany tam není žádný problém.

Ted' navíc máte kolegu baptistu!

Ano, Káju, který je pastorem Bratrské jednoty baptistů. S tím si velice rozumíme, spolupracujeme spolu v maximální možné míře a ti, kdo jsou letniční nebo evangelíci, ted' dochází spíš k němu, za což jsem rád. Protože i on tak vidí, že z druhé strany přichází zájem.

A odráží se tedy ve vaší práci nějakým způsobem i vaše církevní denominace?

Asi ano. Třeba právě v tom, že ve věznici je mnohem více pokřtěných v katolické církvi než těch evangelických. Všímám si, že ode mě chtějí vysvětlit, co to je svatá zповěď, jaký má účinek a co pro to mají udělat, nebo chtějí ke svatému přijímání.

Na mši chodí i evangelíci a pravoslavní, protože jim často stačí slyšet Boží slovo skrze kázání a další svátosti zatím neřeší, protože k tomu třeba ještě nedozráli. Ale já se vždycky snažím najít společného jmenovatele a vyjasnit si pozice tak, aby tam nebyly zbytečné předsudky. Chuť k dialogu je základ.

To je skvělý přístup...

Ted' nedávno se na mě obrátil Čech – muslim – že by si chtěl něco přečíst, tak mu říkám: *A co Abraháma? Praotce věřících, toho máme společného.* Tak jsem se ho zeptal, jestli by si nechtěl přečíst třeba abrahámovský cyklus ze Starého zákona, což jsou krásný příběhy. A byl moc rád.

Víru si odsouzení musí často probojovat

Říkal jste mi, že během skupinových aktivit se zpravidla řídíte liturgickým kalendářem a teď se nám zrovna blíží Velikonoce. Tak jak budou probíhat u vás ve věznicí?

Zatím nevím, jak bude vypadat velikonoční mše, protože k nám dojíždí kaplan z Ostrova, který je vysvěcený kněz. Nicméně vždycky odslouží mši a předtím zpovídá. Máme to domluvené tak, že k nám přijede už ráno a já mu dám seznam lidí, kteří jsou buď připravení na zpověď, nebo k ní chodí pravidelně.

A Vánoce?

To je stejný systém. Jen atmosféra je jiná, smíšená. U křesťanů je vidět, že to berou jinak. No a ti, kdo se k víře nehlásí, nebo jsou vůči křesťanům v opozici, většinou mají depku.

A setkáváte se ve vaší práci i s opovržením? Právě třeba ze strany zatvrzelých nevěřících?

Ano, ale ani tolik ne ve vztahu ke mně, jako spíš ze strany nevěřících odsouzených směrem k těm věřícím. Často si tam svou víru musíte dost probojovávat.

A co předmět výkonu trestu, hraje ve vašem přístupu k jednotlivým odsouzeným nějakou roli?

Ve chvíli, kdy jsou vězni otevření, hledají odpověď na určitou otázku a myslí to vážně, tak nemám důvod je podle trestu jakkoliv rozlišovat.

Samozřejmě třeba s doživotními vězni, kteří jsou s kaplany léta letoucí ve styku, se ale pracuje úplně jinak.

V čem konkrétně?

V první řadě to mají často už v hlavě srovnané, protože museli přijmout fakt, že věznice je jejich domov. Ti, co jsou u nás, chodí denně na osm hodin do práce a trest jako takový obecně prožívají ve větším klidu, nebo to tak na mě alespoň působí. Samozřejmě i oni mají občas ponorku, ale i ostatní odborní zaměstnanci o nich říkají, že jsou bezproblémoví.

Tak to je pozitivní zpráva. Když se ale teď vrátíme k vám, tak jak byste popsal náplň vašich pracovních dní někomu, kdo o kaplanství neví zhola nic?

Nejčastěji jsou vyplněné skupinovými aktivitami, zejména biblickými hodinami, na které si připravím nějaký výklad nebo komentář k biblickému textu a během toho setkání se zároveň modlíme. A na začátku nebo konci se stává, že se někdo přihlásí s konkrétními otázkami.

Čeho se týkají?

Buď náboženství obecně nebo náboženských fenoménů. Odsouzené často zajímají zázraky nebo exorcismus. Zpravidla se o tom dočtou v různých populárně naučných časopisech, které se jim snažím vymluvit s tím, že platí za něco, co jim nepřinese žádné odpovědi, protože tam jsou často zkreslené tendenční články. Přitom oni mají právo dozvědět se pravdu.

A věnujete pak čas tomu se s nimi o té pravdě bavit?

Ano, pokud je zajímavá něco konkrétního, tak si to nastuduju a udělám jim pak přednášku o zázraku přímo od zdroje, protože církev k tomu má své materiály.

O čem jste jim přednášel naposledy?

Posledně jsem si připravil zázrak o slzící sošce Nejsvětějšího srdce Panny Marie, ke kterému došlo v roce 1953 v Syrakusách na Sicílii. Ten je velice dobře zdokumentovaný jak přírodovědecky, tak i teologicky a vyjadřovali se k němu papežové i místní biskupové. Přál bych si, aby odsouzení věděli, že věda, která zkoumá i tyto věci, slouží obhajobě pravdy, která se doslova vtělila v Kristu. Protože každý z nás touží znát pravdu o Bohu i o sobě a smyslu života. A ta pravda tady je, stala se člověkem právě proto, aby nám byla blízko. Je to Bůh s lidskou tváří a Ježíš sám to říká: *Já jsem pravda.*

Udělej, co můžeš. A Pán Bůh to doplní

Už jsme zmínili, že jste ve vězeňské duchovní službě začínal jako dobrovolník, proto mě zajímá, v čem je z vaší zkušenosti největší rozdíl mezi postavením dobrovolného duchovního a kaplana?

Jako dobrovolník se musíte plně spoléhat na zaměstnance věznice. Že řeknou odsouzeným o vašem příchodu. Že jim to neznechutí tím, že je za to budou peskovat nebo kritizovat konkrétního duchovního: *Přišel ten černoprdelník, tak si jdi, venku pácháš a tady si hraješ na svatýho*. Podobné komentáře ve věznici padají, není potřeba to skrývat nebo zapírat. A vychází to zpravidla z nevědomosti těch zaměstnanců.

Roli asi z velké části hrají i předsudky, ne?

Ano, ale je to výraz určité neprofesionality. Možná to pramení už ze samotné přípravy do jejich práce. Nicméně abych se vrátil k tématu, tak když dobrovolník přijde do věznice, je odkázaný na to, že to zaměstnanci vězňům oznámí a přivedou mu zájemce. Musíte se zkrátka plně spoléhat na ostatní. Ale mám tu zkušenost, že ve chvíli, kdy Pán Bůh chce, aby se se mnou někdo setkal, tak ať se to zaměstnanci snaží zhatit jakkoliv, stejně to nakonec vyjde.

A jak se tedy cítíte teď, jako zaměstnanec věznice?

Je to určitě jiné v mnoha ohledech. Kaplani ve věznicích mají dost široké pole působnosti. Samozřejmě jako zaměstnanci máme různé povinnosti, ale myslím si, že když si je člověk plní, zůstává mu pořád dost široký prostor a hodně času. Vždycky říkám: *Udělej, co můžeš a máš a Pán Bůh to doplní.*

Je důležité, aby člověk měl čisté svědomí v tom, že udělal, co se po něm chce. A pokud si myslí, že by měl udělat víc a třeba to z nějakého důvodu nejde, Pán Bůh mu pomůže.

Není ale vaší velkou výhodou i to, jak velký máte ve věznici úvazek? Neposkytuje vám to lepší – a možná i pohodlnější – postavení?

Určitě ano. Tomu, kdo má menší, zabere třeba mnohem více času administrativa, která je taky notnou součástí naší práce.

A je úmorná?

Já jsem si u policie poměrně zvykl na velké štosy a plné trezory spisů, takže s tím se to nedá rovnat (smích). Ale dovedu si představit, že pro někoho, kdo nedělal ve státní správě, může být tahle administrativa zatěžující.

Neuvědomila jsem si, že jako bývalého zpracovatele trestních spisů by vás v tomto ohledu asi zaskočilo jen máloco. Nicméně když se ještě vrátíme k vašemu úvazku, vy z Prahy do Horního Slavkova dojíždíte na tři dny v týdnu, popisoval jste mi svůj režim brzkého vstávání a přespávání na ubytovně, kde jste vytržený ze svého domácího prostředí. Ovlivňuje vás tohle nějak po psychické stránce?

Po všech mých životních zkušenostech už asi ani ne. Sloužil jsem u policie, pracoval jsem v ústavu pro těžce mentálně a tělesně postižené, až jsem skončil v kněžském semináři, kde máte po hodině nalajnovaný den od šesti od rána do devíti hodin do večera. A teď jsem ve věznici. Takže pro mě už je komfortní cokoliv (smích).

Je pravda, že průpravu jste měl důslednou. Nicméně když si tedy odmyslíme prostředí a další externality, tak minimálně obsah té práce jako takové si asi za brány věznice částečně nosíte, nebo ne?

Já jsem z povahy cholerik. Takže je těžké určit, do jaké míry jsou některé moje výlevy zapříčiněny tím, co se děje v práci. Ale zakouším obrovskou milost v tom, že ve chvíli, kdy z věznice odjedu, Pán Bůh to ze mě všechno sejme. Podobně to mají i zpovědníci, kteří třeba právě před Velikonocemi zpovídají hodiny a hodiny. A to jsou věci, co oni vyslechnou! Nicméně ve chvíli, kdy odchází ze zpovědnice, už si prakticky skoro nic nepamatují.

Setkáváte se ale s životními příběhy, které se člověka přece jen musí dotknout....

Samozřejmě, že se mě dotknou, ale pak je odevzdávám Pánu Bohu, často už v průběhu rozhovoru nebo když se za ně pak modlím. Jenom on totiž ví, proč se děje právě to, co se děje. Do jeho plánů sice nevidíme, ale Pán Bůh své bitvy neprohrává. Proto je třeba, aby měli kaplani sloužící u umírajících v nemocnici, v armádě v době války, ale i v té věznici o to větší víru, že Jemu se z rukou nic nevymkne.

Jen když si vezmeme, a to je paradox, kterých je mimochodem křesťanství plné, že Bůh sám – dárce veškerého života – v podobě Božího syna umírá na kříži bez jakékoliv viny. No když na to člověk kouká světským pohledem, tak je to přece k zbláznění! Jenže my tam nemůžeme zůstat stát. Musíme jít k tomu prázdnému hrobu o Velikonoční neděli. I z toho, co je zlé nebo nesmyslné, totiž Bůh dokáže získat to největší dobro.

Takže věříte v možnost nápravy u kohokoliv, kdo spáchal něco zlého?

Určitě. Záleží, do jaké míry se rozhodne přijmout Boží milost, která se mu nabízí. A to může jít i mimo církevní cestu. Dotyčný si zkrátka musí uvědomit, že udělal něco, co dělat neměl, a pochopit, že je potřeba se teď chovat jinak. Starší vězni mi říkají: *Když se ohlídnu za sebe, mám odsezených třicet let a jímá mě hrůza, že za mnou nic není.* Je jim líto, že na to nepřišli dřív. Bůh s lidmi pracuje v čase a nejvíc je to vidět právě u

doživotáků. Ti chlapi nejsou těmi, kdo před dvaceti lety zabíjel. Pán Bůh má jednoduše mnoho různých cest, kterými si nás k sobě vede, akorát je často nevidíme. Ale v běhu reálných životů se odehrávají.

Mluvil jste o uvědomění viny a potřebě změnit své chování. A je to právě práce s vinou, kterou kaplani zpravidla vnímají jako klíčovou a potřebnou. Jak zásadní impakt může z vašich zkušeností akceptace viny mít?

Vězeňský kaplan má velkou výhodu v tom, že s odsouzenými pracují i další odborní zaměstnanci. Ať jsou to pedagogové, psychologové, vychovatelé, terapeuti nebo sociální pracovníci.

Přesto si ale hodně lidí vinu přiznat nechce, nebo alespoň ne veřejně. Ve svědomí třeba ví, že to dělat nemuseli, ale nechtějí to vidět. Schovávají se sami před sebou a snaží se vinu hodit na druhé: *Kdybych měl hodnější rodiče, manžela, šéfa...* Ale pak je třeba jim ukázat, že podobné problémy jako měli oni, má kdekdo a ve věznicí neskončí. Že jde žít jinak, což je u řady lidí hodně těžký.

A jak se dá pracovat s těmi, kteří vinu úplně odmítají?

Ti, kdo vinu nepřijímají, to podle mě často dělají proto, že ji vnímají jako neřešitelný problém. Ale křesťan je tam od toho, aby jim to vyvrátil a ukázal, že jde začít znovu. Že každá krize přináší nové východisko. To, abych sám nad sebou zlomil hůl a myslel si, že jsem nenapravitelně špatnej, chce

dábel. Jeho cílem je vést mě hlouběji a hlouběji do zoufalství a beznaděje. Ale Bůh dělá všechno pro to, abych pochopil, že i já mám právo na cestu odpuštění, protože Kristus Pán svou obět přinesl za každého bez výjimky. Takže neexistuje tak těžký hřích, aby ho Bůh nemohl odpustit.

Jedna věc je odpustit a druhá zahojit zraněný srdce

Řekl jste, že právo na odpuštění má každý. Jak trnitá je ale pro odsouzené cesta, která k němu vede?

Ve chvíli, kdy někoho delší dobu doprovázím, už si ten člověk zpravidla uvědomuje, že na prvním místě potřebuje odpuštění, o které má požádat Boha. S věřícími lidmi se v tomhle ohledu pracuje jinak, protože je můžu dovést k poznání, že jim Bůh odpouští.

Samozřejmě je ale potřeba začít na sobě určitým způsobem pracovat. Jestliže to беру vážně, tak se snažím změnit svůj život. A to nejdřív skrze myšlení a následně pak i žitou praxí té změny. A k tomu patří třeba i prosba o odpuštění nebo nabídka usmíření. Dost často mi vězni říkají, že zvládají rozumově přijmout texty Písma, konkrétně třeba ten o milosrdném otci a marnotratném synovi z Nového zákona...

O čem to podobenství je?

Vypráví se tam o synovi – hříšníkovi – který se vrací domů poté, co rozhýřil svou část dědictví a ocitá se na dně. Jeho otec ho ale doma přivítá objetím a odpouští mu. A odsouzení chápou, že pokud o to vážně stojí, Bůh jim odpustí. Ale často mi říkají, že nezvládají odpustit sami sobě. Pak je třeba je vést k tomu, že když mi odpouští Bůh, tak kdo jsem já, abych si neodpustil?

A co odpuštění ve vztahu k druhým? Ať už jde o partnera nebo rodiče, kteří v očích odsouzených často „mohou za všechno“?

Snažím se vězňům vysvětlit, že každý má svoje problémy: *Tatínek s maminkou je měli úplně stejně jako ty, jako je máme my všichni. Ale uvědom si, že díky tomu, že jim Bůh dal život, tady teď můžeš být ty!* A na tohle většinou slyší, zejména Romové, kteří mají poněkud zvláštní rodinné vztahy.

Každopádně je to obsáhlé téma. V Otčenáši se říká: *Odpusť nám naše viny, jako i my odpouštíme našim viníkům.* Teď je to teprve Božský, že jo? Jenže jedna věc je odpustit a druhá zahojit zraněný srdce. Protože vy můžete poznat, že je to dobrá věc a vůlí chtít odpustit. Ale srdce bolí a potřebuje čas.

To mě přivádí ke vztahu poškozený a pachatel, když si na chvílku vypůjčím policejní terminologii. Setkáváte se u odsouzených v tomto směru i s výčitkami, nebo přímo snahou alespoň částečně napravit to, co se stalo?

K obrácení do určité míry patří i náhrada způsobené škody nebo snaha o narovnání toho, co jsem pokřivil. Ale plno obětí o to vůbec nestojí. Nechtějí se s pachateli vidět ani setkat, což je logické...Nicméně stejně odsouzeným doporučuju, ať udělají, co můžou. To, že někomu po letech napíšu dopis s omluvou, snad nikomu neublíží. Každopádně v tématech trestu, viny a odpuštění s nimi pracuje řada odborných zaměstnanců, není to jen o kaplanovi. Kolikrát vnímám, že mým slovům rozumí jen díky tomu, že už s nimi třeba na podobné téma mluvil psycholog. Fungujeme jako multidisciplinární tým.

Těší mě slyšet, že se vám daří vzájemně tak komplexně spolupracovat i s kolegy jiných odborností. Když ale kaplany ještě na chvíli oddělíme, tak jak jsou podle vás vnímání právě ze strany ostatních zaměstnanců věznic?

Pracuju v severozápadních Čechách, což je jeden z nejvíce ateistických krajů v republice, takže většina z nich křesťanství vůbec nerozumí a radši to ani nekomentují. Další – zejména ti vysokoškolsky vzdělaní – si uvědomují, že teologická fakulta je součástí univerzity, takže na tom asi něco bude.

Taky dobrá varianta (smích). Ale mezi dozorci, kteří zpravidla nemají vysokou školu, se našli i tací, kteří dávali najevo, že náboženství vyložené nemusí. Jeden dozorce mi dokonce řekl: *Ale tady jsem pro ně Pánbůh já.*

To chce hodně sebevědomí...

Taky se mi stalo, že jsem přišel do jedné věznice, ještě jako dobrovolník, byla sobota ráno, strážní mě prohlídli a doprovodili na barák, kde bylo režimové pracoviště dozorců. Tam seděli asi čtyři chlapi, já jsem je pozdravil a nikdo mi neodpověděl. Jako bych byl průhlednej! I to ale člověk musí unést. A naštěstí se to dělo jen ze začátku mé služby. Když mě pak poznali, třecí plochy zmizely a naopak se mi kolikrát nabízeli, jestli nepotřebuju s něčím pomoci. Ale možná je to všechno jen díky tomu, že jsem bejvalej policajt.

Nebo jste je dokázal svou osobností přesvědčit, že i duchovní je člověk jako oni..

Vždycky jsem vnímal jednu věc – ale možná je to jen můj subjektivní dojem – že i když na mě třeba byli oškliví, pramenilo to spíš z nevědomosti. Myslím si, že tam nebyl zlý úmysl. Spíš předsudky nebo strach z neznámého, protože jinak to byli fajn chlapi, kteří dobře fungovali v kolektivu, plnili si povinnosti a nikdo na ně neměl sebemenší stížnost.

Boření předsudků je z mého úhlu pohledu určitě jednou z výzev vašeho povolání. Jaké jsou podle vás ty další?

Trpělivost, věrnost modlitbě i četbě Božího slova. Je potřeba sytit duši a brát se pravdivě. Člověk neustále potřebuje očišťovat srdce a být si vědom toho, že je taky hříšník jako všichni ostatní, akorát ví, že se s tím dá pracovat.

Když porovnám priority, jaké by měl dnes kaplan mít, přijde mi, že jsou v přímé opozici k běhu zrychleného světa okolo nás. Chceme hned vidět výsledek. Všechno udělat co nejrychleji a pohodlně. Hledat zkratky, i ty mentální. A to všechno tak, aby to nestálo moc úsilí. Ale kaplan by to měl prožívat opačně.

Jít proti proudu vždycky vyžaduje spoustu odhodlání a hlavně přesvědčení, že to, čemu dáváte tolik svého úsilí, má smysl. Vidíte ho v kaplanské práci i po několika letech?

I na mě dopadají různé duchovní zkoušky, chmury a depresivní nálady, protože jsem člověk jako každý jiný se svými slabostmi a hříchy. Každopádně ve chvíli, kdy to na mě padne, mám ke komu jít. Vím, že na to nejsem sám. A taky vím, že ani v práci nejsem sám za sebe, že mě tam volá Bůh. A ten neničí svoje nástroje.

Ve věznicích zastupují církev, která je Boží. Netvoří ji jen ubohost miliardy a půl křesťanů na zemi, ale i ti, kdo jsou na onom světě, očišťují se a spějí do nebe, a nebešťani. Mám opakovanou zkušenost s tím, že je důležité se modlit o pomost ke svatým.

Můžu jít k té studnici v poušti a ta mě občerství. To je to ten zdroj. Duch svatý, kterého Bůh nabízí a dává každému, kdo ho poslouchá. Bez toho bych to tam nedal. Ani bych neměl tu ambici.

A co je tedy z vašeho úhlu pohledu na vězeňské pastorači nejobtížnější?

Asi okamžiky, kdy jde člověk ráno do věznice s určitou představou, jak by měl daný den proběhnout, a nakonec to dopadne úplně jinak. Věznice je totiž prostředí, kde nemůžete nic moc plánovat, protože se tam může stát plno věcí, které vůbec neovlivníte a často vám rozhodí váš program.

Můžete mi dát nějaký příklad, abych si to dokázala lépe představit?

Třeba si týden dopředu připravím promluvu nebo výklad biblického textu a slíbím to i vězňům. Ti se na to těší, očekávají to, ale když pak přijdu na barák, dojde k nějaké nečekané události jako je poplach nebo bezpečnostní prohlídka a najednou se celý oddíl uzavře a já se nikam nedostanu.

Vstupuje vám do toho zkrátka celá řada faktorů především ze strany vnitřní bezpečnosti, které nemůžete ovlivnit, což je samozřejmě dobře.

Nicméně jako kaplan bych měl budovat vztah důvěry a občas je náročný vyrovnat se s tím, že se ode mě něco očekává a já to nemůžu splnit.

A napadají vás ještě nějaké další zátěžové momenty?

Třeba když přijdu s tím, že bych chtěl vězně vzít do kaple nebo se někam pomodlit, ale druhá strana reaguje nezájmem. A to i ti, u kterých bych to v ten den nečekal. To se mě samozřejmě určitým způsobem lidsky dotkne, ale pak si v klidu sednu a řeknu si: *Denně vstávají ve čtyři ráno. Ti, co ke mně chodí jsou zpravidla někde zaměstnaní. Takže chápu, že v zimě, když je mínus deset, tma a padá sníh, tak se radši natáhnou, půjdou do kantýny nebo se osprchovat po práci.* V těch vymezených časových oknech si totiž často musí volit mezi více aktivitami.

Mrzí vás to pak? Že si někdo místo biblické hodiny vybere spánek?

Tím se zase dostáváme k tomu, že musím mít víru v to, že Bůh si všechno může použít k dobrému. Takže třeba i čas, který jsem obětoval na přípravu nebo cestu do věznice. Často nám to sice uniká, ale všechny tyhle střípky obětí Bůh používá.

Únor 2022, Praha

Jana Matulíková

Modlitebna Církve bratrské v Soukenické ulici je při upršeném říjnovém večeru zalitá tmou. A setmělé jsou i osudy některých odsouzených, kterým Jana Matulíková (nar. 1964) pomáhá rozsvěcet žárovku naděje ve věznici ve Vlnařicích a o kterých mi nad šálkem kávy vypráví. Setkáváme se spolu v malé kavárně v centru Prahy, vedle které sídlí sbor, v němž tráví část svého pracovního úvazku.

O své kaplanské profesi i zkušenostech mluví s velkou pokorou a skromností, přestože se práci s odsouzenými věnuje už od devadesátých let. A i když, jak sama říká, chodí z práce unavená, jako kdyby pracovala v dole, chuť a vůle vyslechnout si bez předsudků každého, kdo o to stojí, z ní číší i po tolika letech praxe.

Jana Matulíková je kaplankou Církve bratrské v mužské věznici Vinařice. Absolvovala Evangelikální teologický seminář, dále pokračovala v bakalářském studiu oborem Pastorační a sociální práce a magisterský titul získala na Evangelické teologické fakultě v oboru Diakonika. Do věznice začala docházet nejprve jako dobrovolník. V současné době se kromě kaplanství věnuje projektovému manažerství v projektu norských fondů *Podané ruce mentora* a pastorační práci ve sboru své církve.

Rozsévát i na neúrodnou půdu

Jako žena musím začít lehce předsudečnou otázkou. Kaplanskou službu totiž už sedmým rokem vykonáváte v mužské věznici, proto mě zajímá, jestli jste minimálně na začátku nevstupovala mezi devět stovek odsouzených se strachem?

Ne, to opravdu nikdy. Mám problém s nemocnicemi, ale vězení mě nestresuje. Myslím si, že když lidé poprvé vstupují do věznice a pořád se před nimi i za nimi zamyká, je pro to pro ně taková první zkouška, jestli to půjde, nebo ne.

Už jsem si to zažila na vlastní kůži, takže přesně vím, o čem mluvíte, a myslím, že u mě je jasné, že to nepůjde. Ale co vedlo vás k tomu zůstat v rámci kaplanské služby právě ve vězeňství?

V armádě bych být nemohla, protože nemám fyzičku, kterou potřebují. Nemocnice nezvládám psychicky, čili zbývá už jenom policie a to by asi taky nešlo. Proto z toho věznice vyplývá jako jasná volba.

Dokážu si ale představit, že pro někoho bude vězení naopak tou poslední volbou. Pojí se s ním společensky celá řada předsudků a na první pohled se to tudíž může jevit jako to nejvíce stresující a odrazující prostředí.

To asi ano. Navíc je asi nejméně úspěšné ze všech zmíněných polí, kde kaplani působí, jelikož vězňové se neustále vracejí. Práce s nimi je téměř stoprocentně neúspěšná.

Co považujete za neúspěch?

Právě to, když se odsouzení pořád vrací zpátky do výkonu trestu. Ale nevnímám to jako svůj neúspěch. Jejich situace je po propuštění děsivá a to, že se znovu uchylují k trestné činnosti, je pouhou reakcí na to, že neví, co mají dělat.

Sama jsem byla pohan a víra mi obrátila život k lepšímu

Udržujete si přehled o tom, jaký je osud odsouzených poté, co opustí brány věznice?

Ne, to vůbec ne. Pokud se mi nevrátí přímo do Vinařic, málokdy zjistím, že jsou někde jinde. Maximálně na kaplanské poradě, když mi kolega z jiné věznice řekne, že mě pozdravuje Pepa a vzpomíná na mě. To je tak jediné, co zjistím. Ale když se ještě vrátím k té neúspěšnosti, tak i kdybych to brala podle toho, jestli se odsouzení po propuštění připojí ke sboru některé církve, bude to naprosté minimum lidí.

A nevede to, že dedikujete velké množství svého času něčemu, co nemusí nutně přinášet kýžený výsledek, nevyhnutelně k pocitu určité frustrace?

A víte, že ne? Existuje totiž jisté podobenství o rozsévači, znáte ho?

Povídejte.

To podobenství vyprávěl Ježíš svým učedníkům a popisuje v něm příběh rozsévače, který má v zástěře zrní a po cestě ho průběžně rozhazuje.

Některé zrníčko spadne na cestu a nic z něj není.

Jiné spadne mezi trní a udusí se. Další skončí v mělké půdě a neudělá si kořeny, takže jakmile povyroste, spálí se. Ale najde se i takové, které spadne do úrodné půdy a něco z něj vyroste.

A v tom podobenství Ježíš říká: *Nechodte jenom na úrodnou půdu, rozsejte to všude.* Což je podle mě přesně to, co kaplani dělají.

Přesto ta profese z mého úhlu pohledu vyžaduje velkou vůli i odhodlání. Myslím, že řada lidí by po čase totiž ztratila víru, že z některého toho semínka nakonec může přece jen něco vzejít.

Myslím, že vůli si držím i díky tomu, že už mám zkrátka něco za sebou. Já sama jsem byla pohan, ale zažila jsem oslovení Pánem Bohem a můj život to obrátilo lepším směrem. Na tuhle osobní zkušenost vězni slyší.

Říkala jste mi, že Vás samotnou k víře přivedla osobní krize...

Ano, na přelomu dospělosti jsem zažívala klasický pocit totální životní marnosti. Necelý první rok života jsem prožila v kojeňáku, protože moji rodiče ještě studovali, a celé další předškolní dětství jsem žila u babičky. A když jsem pak začala bydlet s rodiči, bylo mi už šest let a o něco později jsme se s nimi i sestrou přestěhovali do jiného města. Pak se naši rozvedli, následovalo další stěhování, už bez otce, ale s matčíným novým partnerem, což naše vztahy ještě trochu více zatížilo. Takže se zkrátka nakupila celá řada těžkých prožitků, které jsem neměla s kým řešit. A jednoznačně to doprovázely i pocity určité vykořeněnosti, obzvlášť když pak babička zemřela a přišla jsem o jedinou opravdu blízkou osobu.

Jsou vztahy – ať už milostné nebo rodinné – tématem, které rezonuje i ve vězení?

Rozhodně. Vztahy jsou klíčové a řeší se furt. Protože statisticky je to tak, že když je jeden z partnerů ve výkonu trestu, vztah vydrží zhruba pět let. I takových znám ale velmi málo. Většina vězňených sice nežije v manželství, nicméně v podstatě všichni mají partnerky, děti a určité rodinné zázemí. Když se jim pak ale ve výkonu trestu vztahy začnou rozpadat, je to jeden z významných stresorů.

Když pomineme partnerské vztahy, jaká další témata prostupují do vašich rozhovorů?

Obecně často řešíme traumata vznikající z rodinných vztahů, když jim například umírají rodiče a oni nemůžou odjet na pohřeb, je to silný smutek. A mezi další časté téma – především u prvotrestaných – patří vyrovnávání se s vinou a trestnou činností.

Dokážu si představit, že akceptovat vinu může u vězněných odstartovat zásadní obrat vstříc pozitivní změně. Dospět k tomu ale asi představuje hodně dlouhý a náročný proces. Jak jim pomáháte jím projít?

Hlavně je nechám vykecat. Oni to především potřebují někomu říct bez toho, aby je člověk hned odsoudil. Potřebují slyšet, že to sice podělali, ale že zítra bude nový den. To je pro ně důležité.

A přiznávají si svou vinu?

Ano, určitě. Skoro se mi nestalo, že by ji někdo popíral. A pokud, tak jsem už sama měla pochybnosti, jestli to opravdu udělal, nebo ne.

A jak tedy pak implementujete do smíření se s vinou víru v Boha?

V první řadě jim říkám, že co se jednou stalo, se nedá odestát. Nicméně člověk potřebuje naději, že přece jen není zavržený na věky věků, i když udělal hroznou věc. Na to je podle mě křesťanství lepší než psychologie, protože my máme v Kristově oběti něco hmatatelného, co jim můžeme nabídnout. Říkám

věznům, že Kristus zažil nespravedlivé odsouzení, smrt za něco, co neudělal, a proto k němu můžou jít, protože on je pochopí.

Proč ale mají vězni o vaše služby zájem, i když je třeba víra – alespoň zpočátku – nezajímá?

Myslím, že jedním z důvodů je, že kaplani na ně jednoduše mají čas. Na celou naši věznici připadá pět psychologů, kteří se kromě psychologické pomoci, kterou tam musí ze své funkce nabízet, ještě starají o nově příchozí vězně. Musí s nimi absolvovat nástupní kolečko, kdy je potřebuje vidět lékař, speciální pedagog a další, a dělá se pro ně speciální plán. Pro psychology je to skutečně hodně práce a dostat se k nim tudíž bývá občas téměř nemožné.

I proto se někteří zapisují ke kaplanovi?

Ano, my je samozřejmě vyslechneme a protože jsme kaplani, kopeme za křesťanstvo. Takže pokud mají zájem, nabízíme jim pobyt v kapli, scházení se ve skupině nebo jednotlivě. A někteří přijdou vyloženě s tím, že se jim v životě něco rozsypalo a potřebují to dát zase do kupy.

Pak je tam skupina, která se připravuje na studium teologie při ruzyňské věznici a pokud nemají vůbec žádný křesťanský základ a potřebují udělat přijímačky, chodí ke mně na takovou přípravku.

Co odsouzené vede k tomu, že chtějí studovat teologii?

Většinou jde o vzdělané vězně, kteří jsou odsouzeni za různé nepovedené finanční machinace. A když jste vysokoškolsky vzdělaná a máte na pokoji osm pologramotných Romů, kteří myslí jenom na drogy, tak se vám v tom nežije úplně dobře. Čili to, že můžu vypadnout a smysluplně naplnit čas, je pro ně dobré.

Když za vámi ale přijde vězeň vírou absolutně netknutý, od čeho začínáte? Od čeho se můžete takzvaně odpíchnout?

Pokud už vyloženě přichází s určitým problémem, snažím se jim především nastítnit, jaké mají možnosti. Navrhnou jim, že se třeba mohou za nějakou věc modlit, nebo že se za ně mohu pomodlit já, s čímž většinou souhlasí.

A berou to tak, že se nic nestane, když to uděláte, ale jinak tomu moc nepřikládají váhu?

Na začátku asi ano, ale zpravidla navazujeme dlouhodobější vztah, kdy za mnou pak docházejí sami pravidelně. A i když to s nimi do budoucna nic zásadního neudělá a nestanou se z nich křesťané, pořád si myslím, že má smysl jim tuhle cestu ukazovat.

Nicméně zmínila jste se mi o tom, že většina vězňů, kteří za vámi přichází, jsou ateisté. Jak výjimečné je tedy setkání s někým, kdo věří?

Je to tak, že romští vězni jsou téměř všichni pokřtění a mají nějakou svou víru. Můžeme se bavit o tom, nakolik je skladná pro ostatní křesťanstvo, ale věřící jsou.

Dobře a co ostatní?

U zbytku je to opravdu spíš raritní. Spousta bílých se s křesťanstvím seznamuje až ve vězení.

A najdou se tam přece jen i věřící?

Těch je opravdu spíš minimum. Řekla bych, že tak desetina vězňů vyhledává kaplanskou pomoc, přičemž většina z nich ale nebyla před výkonem trestu věřící. Opravdu věřících je ve věznicích málo, protože takoví lidé většinou žijí pod autoritou Boží, a tudíž nepáchají závažnou trestnou činnost, za kterou by se tam mohli ocitnout.

I když najdou se i případy, kdy jde třeba o špatně vyfakturované dotace, to se vám samozřejmě může stát. Taky mám kamaráda, který zabil tři kamarády při autonehodě a šel do vězení. Jsou věci, které se stanou a nelze je napravit. Už dlouhodobě se ale snažím lidem říct, že ve vězení nesedí jedna homogenní skupina lidí. Odsouzení jsou různí a dostat se mezi ně může každý. Je jenom shoda okolností, že já tam ještě nejsem. Respektive jsem, ale mám klíče. (smích)

Už jsme to trochu nastínily na začátku, ale zajímalo by mě, jestli je kaplanská práce v mužské věznici v něčem specifická? Jak se vám tam jako ženě pracuje?

Musím říct, že velmi dobře. Myslím, že máme vyrovnané vztahy. Možná že kdybych byla mladší, viděla bych to jinak, ale jsem v podstatě ve věku jejich matek, jelikož většina lidí se věkově pohybuje kolem třicítky. Takže mě určitým způsobem respektují, nedovolují si a nemají žádné blbé kecy. Dokonce mi jeden z vězňů při loučení řekl, že si venku najde taky takovou starší paní jako jsem já.

Takže si nemusíte vydobývat žádný respekt?

Myslím, že téměř vůbec ne. Že to funguje hezky přirozenou cestou.

Zpátky tedy k tomu, jak s vězni pracujete...

Jak vůbec probíhají vaše setkání? Jde většinou o individuální schůzky, o které si vězni zažádají?

Naopak. Většinou pracuji se skupinkami, přičemž stíhám tak dvě nebo tři denně a mezitím se setkávám s jednotlivci. I ty se ale snažím zařazovat spíš do skupin, pokud to není vyloženo na krizovou intervenci, protože jinak by se to nedalo časově stihnout.

Čili faktor toho, aby se dostalo na co největší počet vězňů, hraje velkou roli?

Určitě ano. Pokud chtějí osobní konzultaci, nemám s tím problém, ale vězeňský režim je v tomhle

poněkud neuchopitelný. Reflektuje se to třeba v tom, že máme velkou věznici a jen jednu jídelnu, kde se musí všichni vězni v průběhu tří hodin vystřídat. Jenže já nikdy nevím, jaká skupina kdy půjde oběd, takže v tomhle čase si nemůžu nikoho vzít.

Střídáte se ve věznici ještě s jedním kolegou a jinak tam chodíte na tři dny v týdnu?

Ještě před pandemií jsem dokonce chodila jen jednou týdně a měla jsem více práce pro církvev. Ale pak během covidu, kdy se spousta církevních aktivit zrušila, jsem začala do věznice dojíždět častěji.

Ve věznicích nefungovala žádná omezení?

Právě že tam nesměl nikdo jiný zvenčí, kromě zaměstnanců. Nesměli tam návštěvy, právníci, ani žádné neziskovky. Takže odsouzení skoro dva roky neměli návštěvy. A i proto byl z jejich strany velký zájem o to se vidět. Čili jsem chodila po oddílech a vedla s lidmi rozhovory v kulturních místnostech. Teď to pokračuje v podobném režimu, kdy se mi vykrytalizovaly skupinky na jednotlivých patrech a ty za mnou teď chodí do kaple.

Co se pak děje v kapli?

Čteme z bible, zazpíváme si, pak si ten přečtený příběh vyložíme, řekneme si o čem byl a co pro nás v dnešní době znamená... Teď jsme nějakou dobu postupně četli Knihu přísloví ze Starého zákona, což je kniha, kde tatínek radí svému synovi, jak se

má chovat, aby se mu dobře žilo. To bylo zajímavé čtení.

Předmět trestu nezkoumám. Nechci vědět, jestli přepadli vlastní babičku nebo cizí

Liší se Váš přístup k vězňům podle typu jejich trestu?

Ne, já se ani nedívám na celou anabázi toho, co udělali, jen kontroluju, jestli je vězeň nebezpečný, nebo ne.

Chcete se tím vyvarovat předsudků?

Rozhodně. A některé věci navíc ani nechci vědět. Pracovala jsem s jedním vězněm, který mi nutně potřeboval vylíčit, co udělal, a já jsem ho musela přehodit na kolegu, protože jsem to nemohla poslouchat.

**V rámci osobních rozhovorů se ale přece
důvodů trestu dotknout musíte, ne?**

Úplně moc ne. Ono je to tak, že když s vězni pracujeme, máme ve vězeňském informačním systému jejich kartu. Tam si zadáme jméno a vyskočí nám sloupeček, kde vidíme jeho číslo, datum narození, kdy nastoupil do věznice a je tam i jeho paragraf a datum propuštění. A když se podívám na délku trestu, už většinou zhruba vím, o co šlo. Jinak to ale nezkoumám. Nechci vědět, jestli přepadli vlastní babičku, nebo cizí.

Většina z nich sedí za podvody a trestnou činnost majetkovou, protože jsou skoro všichni na drogách. Pak tam mám pár vrahů, nějaké daňové úniky...

Z toho si ale domýšlím, že určitý přehled si přece jen udržujete?

Když vidím, že někdo dostane šestnáct let, domyslím si, že to nebylo za krádež. Ale primárně je nechci soudit. Víím, jak často to mně samotné ujíždí, i když ne v tak důležitých životních aspektech. Nicméně určitě spoustu věcí ve svém životě také nedělám dobře, takže si říkám, že to, co dělají nebo nedělají oni, by se mi mohlo lehce stát, pokud bych se ocitla v jejich situaci. Je tam obrovské množství lidí, kteří mají zjevně neutěšené domácí prostředí, protože ve věznici je tatínek, syn, bratrance, celá rodina. Tak co z toho může být?

Jakým způsobem tedy na odsouzené nahlížíte?

Jako na někoho, kdo udělal trestný čin, a tudíž je ve věznici za trest. Ale i ten jim jednoho dne skončí. Ti lidé půjdou ven a stanou se z nich naši sousedé. Takže vnímat je neustále pouze jako kriminálníky – jako se to ve společnosti často děje – nepomůže ani jim, ani nám.

A odráží se ve vaší práci nějakým způsobem vaše církevní denominace?

Určitě ne. Já věžňům ani neříkám, z jaké denominace jsem. Jednak oni tomu nerozumí, protože když jim řeknu, že jsem evangelík, zeptají

se, jestli jsem evangelista, nebo křesťan, protože zkrátka vůbec nemají představu, co je co. A zadruhé tam jako kaplani nejsme za vlastní církve, ale za křesťanstvo. Vězeňská služba stojí na mimořádném ekumenickém přístupu. Nezažila jsem, že by katolík někoho nabádal, ať už nechodí k evangelickému kolegovi. Ve všech skupinách se čte stejná bible. Křesťanské církve se liší v tom, jestli se scházíme v sobotu, nebo v neděli, jestli máme večeři Páně s chlebem a vínem, nebo jenom s chlebem. Ale to jsou úplné podružnosti. Všichni křesťané mají stejné vyznání víry, stejný otčenáš i bibli, tudíž není možné se nepotkat.

Chápu. A jak se ve věznici pracuje s odpuštěním? Setkáváte se často s projevy toho nejhoršího, co v nás lidech dřímá a myslím si, že odpustit sama sobě to, že jsem tomu dala prostor, může být mnohdy klíčové. Ale samozřejmě nejde v tomto směru opomenout ani oběti a jejich rodiny...

S rodinami hodně pracuje Mezinárodní vězeňské společenství. Pořádají programy, během kterých zprostředkovávají setkání oběti nějakého trestného činu a pachatele jiného trestného činu.

Vím, že v zahraničí se to dělá přímo tak, že se setkávají ti, kdo k sobě v uvozovkách patří. U nás to sice takhle nefunguje, ale už to, že pachatelé někdy zahlídnou oběť, je pro ně hrozně silné. Protože do té doby si to vlastně neuvědomují.

A opravdu jim to pomáhá v tom si uvědomit svou vinu?

Když jsme se nastěhovali do Prahy, už v prvním týdnu nám ze sklepa ukradli kola a rozbili auto. Můj muž potom v rámci dobrovolnictví mluvil s vězni na Pankráci a jeden z nich mu během toho povídání řekl, že vykrádá auta. Na to mu manžel odvětil, že to tedy mohl být on, kdo nám vykradl auto! A s tím chlapem to úplně pohnulo, najednou totiž viděl fyzicky někoho, komu fakt ublížil. Proto si myslím, že je pro ně dobré vědět, že za každým trestným činem je konkrétní osoba.

Ale na druhou stranu i pro oběti je přínosné potkat se s pachatelem, protože uvidí, že je to taky normální člověk, kterého k trestné činnosti dovedly špatné okolnosti nebo to, že nic jiného nikdy nezažil. Měla jsem odsouzeného, který mi vyprávěl, že když mu bylo pět let, maminka mu na nákupu řekla, ať vytáhne z tašky cizí paní peněženku, že mu potom něco koupí. No co z takového dítěte může vyrůst, když mu to řekne jeho vlastní matka?

Může jim v tomhle směru víra pomoci? Mám na mysli, jestli je může navést k ukotvení určitých hodnot, se kterými se jim potom bude ve společnosti lépe fungovat?

Ano, nicméně je těžké to pak venku ustát. Z našeho kamaráda, který uvěřil během výkonu trestu na Pankráci, se po posledním opuštění věznice stal opravdu chudý člověk. Předtím páchal majetkovou trestnou činností, kterou se vydělávají prachy, o kterých se nám ani nesní. Tudíž když se pak

rozhodl, že už to takhle dělat nechce, velice zchudnul. Teď je sedmnáct let venku, má rodinu i práci, splácí dluhy. A sice už bude na věky věků chudý, ale bude žít s čistým svědomím.

A s tím mu podle vás pomohla právě víra?

Určitě. Víra jim nastaví hodnoty a zkomplikuje život.

Nevím, jestli by to ovšem většina odsouzených vnímala jako šťastný konec...

Když to člověk vezme kolem a kolem, šťastný konec to je. Tenhle náš kamarád měl navyklý způsob života, který byl pro něj výhodný. Nicméně ne všechno, co je výhodné, musí být i správné.

Váš kamarád, o kterém mluvíme, se s vírou setkal právě díky vězeňskému kaplanovi?

Uvěřil, když byl zavřený na Pankráci, kde tehdy působila kaplanka Vendula Glancová. Jednou takhle uklízel na chodbě a kolem něj šla skupinka chlapů do kaple. On se jich zeptal, kam jdou, načež ho začali lákat na farářku s dobrýma *trojkama*. Tak si pomyslel, že je to zajímavý nápad, šel se do kaple podívat na hezkou kaplanku a zjistil, že neříká hlouposti a skončilo to tak, že ho ve věznici dokonce pokřtila. Takže důvody, proč se přijdou vězni podívat do kaple, jsou různé.

To nás přivádí k otázce, při jakých událostech vězně jako kaplanka doprovázíte. Jak často například dochází k tomu, že se odsouzený nechá ve věznici pokřtít?

Obvykle se to nedělá. Spíš výjimečně, když má člověk dlouhý trest nebo pokud se v jeho životě stane určitá přelomová situace a kaplani seznají, že by křest pomohl.

Většinou jim ale říkáme, ať počkají na to, až budou venku a připojí se k církvi. Protože když jsou ve vězení a nikam nechodí, nedává to vlastně příliš smysl.

Dlouhý trest chápu. Jsou i nějaké další výjimečné situace, kdy křest ve vězení dává smysl?

Když opravdu uvěří a je jasné, že nemá smysl čekat. Křest nese symboliku toho, že se jako člověk jako starý utopí a vstává jako nový. Takže pokud by se u někoho příliš dlouho odkládal, byla by to zbytečná škoda.

A co svatby nebo pohřby?

Žádnou svatbu si nepamatuju, i když ze zákona to možné je. Nicméně vězení je naprosto uzavřené místo a zorganizovat tam svatbu musí být extrémně náročné. A ani pohřby se nedělají, ale uspořádáme si třeba vzpomínkový rituál, kde se mohou rozloučit.

Spirituální péče je v našich věznicích na dobré úrovni

Jak se lidé tváří na to, když jim řeknete, co děláte za práci?

Většinou se podiví, ale neshodí to, to ne. To dělají spíš někteří kolegové ve věznici, pro které jsme v podstatě trochu přítěž.

V jakém smyslu?

Třeba v tom, že by nám měli navádět vězně na skupinová setkání do kaple, jenomže naše vinařická věznice je hrozně velký prostor a dozorců je málo, takže chápu, že je to obtěžuje. Ale někdy dochází třeba k tomu, že se od nich dozvím, že dnes do kaple nikdo nechtěl a těm vězňům řeknou, že já jsem to zrušila. Pak jde o zbytečnou sabotáž, která mě mrzí.

A měla jste v průběhu těch sedmi let nějakou krizi? Ptám se proto, že děláte mentálně velmi náročnou práci a nepřekvapilo by mě, kdybyste se už setkala s pocity vyhoření nebo zkrátka momentem, kdy vám duchovní služba ve věznici už nedávala smysl.

Zrovna letos na jaře jsem byla v norských věznicích a říkala jsem si: *Kdy asi budeme takhle daleko?* Nové budovy, stoprocentní zaměstnanost a tím že všichni vězni pracují a vydělávají si peníze, můžou si třeba každý den nakoupit v kantýně.

Taky tam mají jiný systém placení vězeňských zaměstnanců, kdy je neplatí stát, ale město nebo obec, což znamená, že pak mají skutečně zájem na tom, aby tam pracovali dobří a dobře zaplacení lidé. A ještě musím dodat, že na jednoho vězně tam připadají dva zaměstnanci, což je v našich podmínkách naprosté sci-fi.

Navštívili jsme tam jednu manufakturu, v rámci které tam vězni šili výrobky na prodej. Představte si, že tam sedí třicítka vězňů, každý má před sebou šicí stroj a na velké nástěnce tam visí jedny nůžky vedle druhých. To si vůbec nedovedu představit v českém vězení.

Takže jiný svět?

Úplně jiný. Mají tam třeba obrovské knihovny a když si chce vězeň půjčit knihu, která tam není k dispozici, seženou mu ji z městské knihovny. Oproti tomu naši vězňové knihy většinou vykouří.

O pojmu vykouřená bible už jsem taky slyšela...

Ano, bible jsou ještě dobrá varianta, protože mají dobré papírky. Ale oni jsou schopní vykourit kde co, třeba si vytrhat stránky z normálních knih a umotat si z nich alespoň cigaretový filtr. Jenže tabák stojí ke dvou stovkám, to taky není žádná sranda. A když pak chcete, aby vám třeba někdo v kuchyni přidal maso, musíte zaplatit většinou právě tabákem.

A jak se v Norsku daří vězeňským kaplanům?

Mají státní církev, takže tam nefunguje taková ekumena jako tady. Nicméně kaplani docházejí do všech věznic a v několika z nich dokonce funguje projekt, kdy je skupinka zasazena do prostředí simulující klášter. Jsou sice pořád ve vězení, ale probírají témata jako by byli v klášteře. A zároveň se jim dostává času, kdy jsou úplně v tichu a prožívají určitou sebereflexi.

Část vězňů vyznává islám, což ale u nás taky. I my pracujeme s muslimy. Ostatně děláme spirituální péči pro všechny, takže teď jeden z mých kolegů třeba psal doporučení pro vězně, který chce nosit Thorovo kladivo, protože patří k jeho uctívacům.

Zajímavé. Nicméně když se ještě vrátíme k Norsku, i v ohledu kaplanství tam tedy je čím se inspirovat?

Já si myslím že v našich věznicích je spirituální péče na docela dobré úrovni. Ono to vzniklo už začátkem devadesátých let, kdy se otevřela možnost, aby křesťané do věznic chodili a Bohdan Pivoňka vyjednal pro kaplany od začátku dobré podmínky, což se ale teď trochu zkomplikovalo tím přechodem...

Přechodem?

Pod oddělení výkonu trestu. Ovšem někteří kolegové si to pochvalují, že se teď dostanou k více informacím než dřív.

A v čem je teď ten systém pro vás jiný?

My jsme se měli v podstatě dostat na úroveň ostatních odborných zaměstnanců jako jsou psychologové a speciální pedagogové. Ale ti jsou zpravidla zaměstnaní na plný úvazek, čili jejich pozice je pořád trochu jiná než ta naše.

Dokázala byste mi popsat v čem konkrétně?

Týká se to třeba schůzí, které se konají vždycky v den, kdy já ve věznici nejsem. Tudíž se dozvídám pokaždé jen výsledek, který ale už nemůžu jakkoliv ovlivnit. Nebo jsme teď měli případ, kdy se jeden z vězňů na venkovním pracovišti nakazil tuberkulózou, což se řešilo právě na schůzi. Ale já to zjistila až se zpožděním, protože mi to nikdo neřekl. Přestože jsem jejich kolegyně na stejné úrovni, tak bych se to nedozvěděla, kdyby mi to neřekli vězňové.

A když se na to podíváme obecně, přijde vám, že se české vězeňství posouvá za poslední roky spíš kupředu, nebo ne?

Chybí peníze a přístup naší společnosti k vězňům je diametrálně odlišný od toho, co jsme viděli třeba právě v Norsku. Stačí, když si přečtete diskuzi pod nějakým článkem o vězeňství. Já se pokaždé chytám za hlavu a říkám si: *Blbečku, kdyby tvoje děcko někoho srazilo autem a šlo by sedět, kdo ví, jak bys na to nahlížel.*

Přijde mi, že jsme v začarovaném kruhu, v němž si lidé příliš nechtějí připouštět, že dostat se do vězení je lehčí, než si myslí. Spousta z nich si raději řekne,

že tam sedí jen banda zkažených lidí a vůbec nevidí smysl v tom, proč do jejich nápravy cpát peníze. Ale já vím, že jenom shodou okolností jsem neudělala to, co oni. Protože jsem měla babičku, která mě milovala a dobře vychovávala. Měli bychom pamatovat na to, že sami jsme za určitých okolností všeho schopní a jak říká má kamarádka: *Nehřešíme jen z nedostatku příležitostí.*

A proč by se odsouzeným ve výkonu trestu podle vás mělo pomáhat?

Protože to budou naši sousedé, kteří se jednoho dne vrátí domů. A když nebudou mít možnosti a nástroje, které jim pomohou se znovu stát členy společnosti, tak nás okradou, nebo nás zabijou. A to nechceme.

Realita po ukončení trestu je hodně tvrdá. Je to tak, že vězeň vyleze třeba v pátek. Od svého sociálního pracovníka dostane peníze na cestu a pokud během výkonu trestu nepracoval, odjede s pětistovkou. Přijede do svého města, kde už často nikoho nemá, protože jeho družka ho opustila a rodiče neměl nebo už zemřeli. A teď tam stojí v pátek odpoledne a přemítá, co bude dělat.

Zaplatím si ubytování? Těžko. Koupím si jídlo? Možná. Nebo půjdu do hospody?

To bude asi ta nejjednodušší volba...

Přesně. A potom v pondělí, pokud víkend přežije bez toho, aby rovnou něco ukradl, teprve půjde ke kurátorovi, který mu – podle toho jaký je, protože někteří jsou fajn a jiní zase horší – řekne: *Hele,*

pomůžu ti. Pojďme se podívat, jaké máš možnosti.

Pošle propuštěného na úřad práce, kde mu sdělí, že sice má nárok na podporu, ale že oni mají současně měsíc na to, než jeho žádost vyřídí. Do té doby je ale ten člověk na všechno sám a zpravidla bez prostředků.

Čili není divu, že je v českých věznicích tolik recidivistů?

Ne, opravdu se není čemu divit. Máte tady příklad našeho kamaráda, o kterém jsem už mluvila, který vystudoval vysokou školu a v hlavě to má srovnané, ale nevezmou ho ani ke kopáčům, protože má záznam v rejstříku a mohl by jim ukrást krumpáč. Takže to pak drzejší jedinci řeší výrobou čistého rejstříku, který jim tu cestu za normálním životem alespoň trochu usnadní.

Když jsme se dotkly života po propuštění, vybavíte si nějaký případ, který považujete v rámci své práce za úspěch?

Jeden z mých dávných odsouzených mě poslechl, když jsem mu říkala, aby se po propuštění připojil k církvi. A on to opravdu udělal, přidal se ke katolické farnosti a začal tam ministrovat. Jednoho dne mi ale telefonoval šíleně vyděšený, že mu přišla obálka s červeným pruhem.

Když chtěl zjistit, co se děje, soudce na něj jen začal křičet, že ho nechá zavřít a ať se dostaví na soudní jednání. Takže jsem mu slíbila, že tam půjdu s ním. Takže jsme šli do kanceláře k soudci, který ho ani nepozdravil a hned mezi dveřmi se znovu rozkřikl.

Když si ale všiml, že tam stojím já a dozvěděl se, že jsem kaplanka, úplně otočil.

A jak to celé dopadlo?

Šlo o to, že ten odsouzený nesplácel pobyt ve vězení, takže si domluvili splátkový kalendář a on ho pak v klidu doplatil. Později na jaře mi pak volal, že se bude ženit a přál by si, abych přijela. A tak jsem zažila moc hezkou romskou svatbu v katolickém kostele.

Je moc fajn slyšet, že i v takovém prostředí potkáváte příběhy, které mají dobrý konec.

A mám ještě jeden příběh, kdy jsem se setkala s chlapcem, který bral celý život drogy. V Brně máme v naší církvi kolegu, který dlouhá léta organizuje programy pro pomoc romským dětem, a ten toho kluka znal. Když jsem mu pak říkala, že ho Michal z vězení pozdravuje, odpověděl mi, že už pro něj ale nemá žádnou naději, že je to ztracený případ, který má drogami úplně sežraný mozek. Nicméně Michal něco prožil s Pánem Bohem v kapli, připojil se v Brně k Armádě spásy a teď pracuje a už roky nic nebere. Telefonuje mi průměrně jednou za týden, líčí, co je nového a drží se velmi dobře.

Co ho v té kapli posunulo vstříc takhle zásadní životní proměně?

Oslovení Pánem Bohem. Teď mám ve vězení kluka, který má hodně dlouhý trest, už si odseděl deset let a ještě jednou tolik ho čeká. A to byl strašně

agresivní člověk, který ubližoval druhým vězňům a nikdo s ním nechtěl být na cimře, protože tam vždycky rozmlátil všechno, co mu přišlo pod ruku. Takže trávil hodně času na uzavřeném oddělení a kupodivu taky něco prožil. O tom, co ho oslovilo, sice nemluví, ale už rok a půl neudělal vůbec žádný průšvih a nikoho nenapadl. Místo toho chodí do kaple, uklízí tam, vymaloval i přesadil kytky. A tu proměnu vidí i někteří jeho spoluvězňové. Samozřejmě nevíme, jestli mu tohle předsevzetí vydrží, ale doufejme, že jo. A i kdyby to mělo vykrýt jen určité období, tak alespoň zjistil, že to jde i jinak.

Pojďme ale jako protiváhu zmínit i neúspěchy nebo momenty, kdy jste sama v sobě tápala, jestli vám to stojí za to.

Nevím, jestli bych to označila přímo za neúspěch, ale mám jednoho odsouzeného, který když před čtyřmi lety odcházel domů, vypadal skutečně motivovaný k tomu, aby odchod zvládl. Povedlo se mu najít si práci a já ho vzala do dluhové poradny při naší církvi, která mu udělala dlouhodobý splátkový plán. Po propuštění mi pak řekl, že si jen zajede zpátky domů do Ostravy pro doklady a zase se vrátí. Snažila jsem se ho od toho odradit, jak jen to šlo, i přesto ale odjel...

A vrátil se?

Za půl roku už seděl znova a omlouval se mi, že to nezvládl. Řekla jsem mu, že každý má přece propady a že to zkusíme ještě jednou. Vyřídili jsme

mu tedy společně bydlení v azylu ve Stráži pod Ralskem, kde můžete určitou dobu bydlet a oni vám pomohou najít práci a vyřešit dluhy. Po druhém propuštění si pro něj přijeli, jenže tam zase vydržel tři dny a pak zdrhnul. Teď ho mám znovu ve Vinařicích a opět se ptal, jestli mu pomůžu ještě jednou. Ale mně už se teď opravdu nechce, protože on se vrací ke starému způsobu života, jelikož nic jiného nezná a u ničeho jiného nevydrží.

Jak se v podobných momentech vypořádáváte s tím, že někomu pomoci jednoduše nejde nebo že někdo vaši pomoc neumí přijmout a docenit?

Některým prostě řeknu, že už pro ně nemůžu udělat nic. Mám vězně, který mnohokrát zazvonil u nás doma, přinesl kytku a chtěl peníze na telefon nebo na jízdenku. A tomu jsem několikrát pomohla. Nakonec jsem mu ale musela říct, že jsem s ním skoncovala a ať to zkusí někde jinde. Víم totiž jistě, že pokračoval v užívání drog, takže peníze určitě nepoužil k účelu, který deklaroval.

V tomhle ohledu vás vaše víra nijak vnitřně nezavazuje k tomu pomáhat?

Ne, v tomhle ne. Víra není emoce, je to strašně racionální věc. Ono to tak možná nevypadá, ale je to tak. A myslím si, že s tím umím poměrně dobře zacházet. Mám hranice, přes které jednoduše nepůjdu a i oni to musí vědět. Že jsem věřící, ale nejsem naivní dobráčka.

Jak tedy chápete kaplanskou službu, co by mělo být podle vás jejím hlavním přínosem?

Měli bychom vězňům pomáhat s naplňováním určitých spirituálních potřeb a zodpovídáním otázek ve smyslu: *Kdo jsi, kam jdeš, co tě přesahuje, komu se budeš klanět, jaká je tvoje autorita?*

A v tom Vám pomáhají třeba i texty a bibli?

Když už ten nástroj mám, měla bych ho využívat. Navíc bible je hrozně lidská kniha. To, co tam čtete není žádné sci-fi, které nikdy nikdo neprožil. Zrovna v knize Přísloví, kterou jsme teď četli, je tak přesný popis toho, jak se někdo opije s dovětkem: „*A až procitnu, udělám to zase a zase.*“ A přesně tomuhle oni rozumí, ten popis je prostě úžasný. Doktoři mají skalpel, já mám bibli. A když je nejhůř, tak je s ní „praštím“.

Nicméně chtějí vůbec vězni akceptovat, že vaše práce ve vězení je kaplanská? Že jim chcete ukázat cestu k Bohu, mluvit o bibli a otevírat dveře, které jsou před spiritualitou často zamčené na tři západy?

Já jim říkám, že věřit můžou, ale nemusí. Nicméně to nic nemění na tom, že to tak zkrátka je. Pro mě je to realita a myslím si, že i oni to akceptují. A to i proto, že je to pro ně možná první setkání s živým praktikujícím křesťanem, který jim říká, že přesně to, co mi teď odvyprávěli, je i v bibli. Že už to někdo před nimi prožil. Bible je totiž opravdová studnice moudrosti a narozdíl od jiných náboženských knih nespadla z nebe. Napsali ji lidé.

A jak vězni reagují na to, že se v některém z biblických příběhů poznají, že jim to připomene něco, co sami prožili?

Zaujme je to. A vždycky je to pro ně překvapení, protože skoro všichni si myslíme, že náš příběh je něčím výjimečný. Skoro nikdy ale není a je za tím i určitá úleva.

Říjen 2022, Praha

Aleš Jaluška

S osobitým kaplanem z Valdic se scházím na Husitské teologické fakultě, kam se na prahu dospělosti vydal – tehdy ještě jako nevěřící – bádát nad cenou a smyslem lidského života. Z vysokoškolských studií už ale Aleš Jaluška (nar. 1947) odcházel s přesvědčením, že z něj bude farář. A tak se i stalo.

Vězeňská vzpoura a nádech porevoluční náboženské svobody ho pak ale na čtyřadvacet let ukotvili ve věznici ve Valdicích, odkud si odnesl nejen uvědomění, že vrah není definitivní nálepka, ale i docenění rodinného zázemí. A když mám pak několik týdnů po našem prvním rozhovoru možnost navštívit přednášku na jeho alma mater, kde Jaluška svým studentům akcentuje, že není důležité, co bylo, ale co je, a svůj filozofický výklad k tomu prokládá *valdickými vtipy*, hřeje mě, že k výchově potenciálních zástupců nové kaplanské generace přispívá právě on.

Aleš Jaluška je knězem Církve československé husitské, který svou 24 let dlouhou praxi vězeňského duchovního ve Valdicích odstartoval již koncem roku 1989. Během té doby zažil povstání vězňů i propuštění a rychlý návrat některých odsouzených po prezidentských amnestiích. V současné době se kromě své faresti v Lomnici nad Popelkou věnuje i výuce penologie na Husitské teologické fakultě.

Když ti Pánbůh zavolá, tak to zvedni

Váš kaplanský příběh je poměrně unikátní už od samého počátku. Před branami valdické věznice jste se totiž ocitl už v prosinci roku 1989, když jste se doslechl o vězeňské vzpouře. Nicméně vás odtamtud několikrát po sobě vyhodili. Co vás tehdy přimělo se nevzdat?

Víte, já jsem se za celý ty roky, co farářuju, naučil dvě věci. Když ti Pánbůh zavolá, tak ten telefon zvedni. A taky, že čůrat proti Božímu větru je pitomost, zvláště chlapečkům se to nevyplácí.

A můžete to nějak rozvést?

V prosinci roku 1989 bylo u mě na faře asi dvacet lidí. Jak to tak ve svátky, a o Vánocích obzvláště, bejvalo normálně. A v tom rámusu, kde se chystalo všechno možný, jsem z rádia najednou uslyšel větu: *Ve věznici Valdice u Jičína je vzpoura vězňů.*

Načež jsem se ostatních hned ptal, jestli to taky slyšeli: *Ne proč, ono je puštěný rádio?*

Byl to brajgl, motali se tam lidi, cinkalo nádobí, lítalo jedno slovo za druhým. I proto jsem v tu chvíli věděl, že to byl vzkaz určené jenom mně, že to je Boží telefon, který mám zvednout.

A co následovalo potom, co jste ho zvedl?

Tož jsem poslal partu na lyže, sám jsem sedl do auta a jel jsem do Valdic. Nicméně na faru do Lomnice jsem přišel v červenci 1988 za trest a v následujícím roce jsem na tři měsíce odjel do Himalájí na expedici, takže jsem o své vlastní farnosti nevěděl skoro nic, natož pak kde je kriminál ve Valdicích, které navíc už pod mou farnost ani nespadaly. Jediný, co jsem tušil, bylo, že tam býval kartuziánský klášter...

Což byla nakonec trefa...

Vydal jsem se k němu jako k orientačnímu bodu a čekalo tam na mě Nápravné zařízení ve správě Ministerstva spravedlnosti. Tak jsem zabouchal na železný dveře, ze kterých po chvíli vylezl příslušník: „*Co je?*“ Já na to, že jsem farář Jaluška z Lomnice a že jsem slyšel o tom maléru a přišel jsem nabídnout pomoc „*Ty seš černoprdelník?*“ Zopakoval jsem, že jsem farář. „*Tak ty sem můžou jenom s klepetama a ty je ještě nemáš, tak si dej odchod.*“ A dveře se zabouchly.

Ani to vás ale neodradilo od toho se do věznice přece jen dostat. I bez klepet.

A teď se právě dostáváme k čurání proti Božímu větru. Ten vítr totiž chtěl, abych tam byl. Navíc já mám takovou vlastnost, že když mě odněkud vyhodí oknem, tak tam sláním komínem, protože už vím, že když se postavím proti tomu větru, tak to nakonec sám odskáču. Kdežto když se po něm

svezu, tak mi bude ku prospěchu. A daleko líp se lyžuje, jede na kole nebo na kánoji, když máte vítr v zádech. Na běžkách se nadřete jako kuň, na kole se našlapete jako blbec a furt jste ve stejný vesnici. Takže s tímhle vědomím jsem to tenkrát vzdát jednoduše nemohl.

Pamatujete si, kolikrát vás vyhodili?

Přesně nevím, ale pak už z toho měli skoro sport. Až při jednom z těch vyhození jsem si zrovna sedal do auta a viděl jsem, že po chodníku jde podplukovník. Tak na něj koukám, říkám si to: *To jsem tady ještě neviděl. Copak ty tady chlape děláš?* A on mě taky zkoumal pohledem... Tak jsem po chvíli sebral odvahu, vylezl z auta a představil se. Řekl mi, že o mně ví, že je zastupujícím ředitelem věznice a vezme mě s sebou. Načež jsme skončili u něj v kanceláři a poměrně jednoduše se domluvili, že další den dopoledne přijdu a probereme možnosti.

Musel jste mu vysvětlovat, co máte v úmyslu? Proč se vůbec chcete do Valdic dostat?

Chtěl jsem do toho v první řadě vtáhnout něco lidskýho, aby ten průšvih nebyl takovej. A on tomu nebránil. Když jsem tam pak přišel druhý den, už tam seděl katolickej kolega, bejvalej chartista, Pepa Kordík. Do té doby jsme ale o sobě vůbec nevěděli a velmi rychle se ukázal rozdíl mezi náma dvěma. Právnick nám dal dvoustrannej papír, kde bylo asi dvacet bodů, co všechno nesmíme. A já jsem se

hned začal rozčilovat, že to teda ne, kdežto Pepa to celý škrtnul, dole podepsal a dal to zpátky. Tam se odstartovalo čtyřicet let, kdy jsme vedle sebe fungovali.

Takže ta spolupráce byla na stole hned od začátku i přes veškeré rozdíly, které vás pomyslně mohly rozdělovat?

My jsme se v podstatě skoro nepotkávali, protože jsme tam bývali v jiný dny. Ale vycházeli jsme spolu, i protože jsme oba měli stejnej cíl – pomoci těm klukům a neudělat si z toho koryto. Jen Pepa si jel svou katolickou linii, měl v tom ty svatý, pannu Marii a tohle všechno, co patří ke katolický zbožnosti. Ale já to vůbec nesoudil, je to bezvadný, když to pomáhá. Nicméně to není můj případ, já k tomu mám jiný věci.

Když se ale ještě vrátíme k vašemu „Božímu“ telefonátu, vy jste věděl, proč si vás Bůh volá právě do Valdic a co máte mezi odsouzené vnést?

Milostivá, já jsem tam vstupoval bez ničeho. Vstupoval jsem tam s tím, že to chci pochopit. A možná z toho něco vyleze.

Myslíte pochopit prostředí věznice?

Ty lidi. Já mám za sebou vojenskou školu, ze který jsem zdrhnul. I proto jsem chtěl vědět, proč vůbec existuje tak šílený zlo zhmotněný ve zločinech.

A podařilo se vám to během těch čtyřadvaceti odsloužených let zjistit?

Podařilo se mi pochopit, proč někteří lidé spáchali to, co spáchali. A taky se mi povedlo některé lidi dovést k tomu, že až se znovu dostanou do podobný situace, budou ji už třeba řešit jinak.

A taky jsem přišel na to – i když vás to nejspíš zarazí – že prvotrestanej vrah je většinou slušnej člověk.

Jak jste k tomu dospěl?

Protože vězni jsou skutečně často slušní lidi, který jen nezvládli krizovou životní situaci a řešili ji nějak šíleně. Dokonce někdy tak šíleně, že nebyli schopni přijmout, že to sami udělali: *Já jsem přece nemohl vraždit! Měl jsem smůlu, že jsem byl v prostoru, kde bylo vražděno!*

To bude asi poměrně přirozený obranný mechanismus, aby si dotyčný nemusel připouštět vinu a nést zodpovědnost za to, co spáchal, nebo se pletu?

Nepletete. Nicméně dalším paradoxem je, že největší procento zastánců trestu smrti pro vrahy jsem potkal mezi lidmi, kteří byli odsouzeni za vraždu. Jenomže zpočátku to skutečně bylo tak, že: *Oni nevraždili. V jejich společnosti pouze bylo vražděno.* Někdy vraždily astrální síly, jindy někdo další, ale část z nich byla skutečně přesvědčená, že vražda je potrestatelná jenom trestem smrti. A

když pak později pochopili, že oni sami jsou vrahy, byli velmi blízko tomu ten rozsudek vykonat.

Vy sám už jste se v několika rozhovorech vyjádřil tak, že jste ve věznici pochopil, že i trest smrti může mít své opodstatnění. Jak jste k tomu dospěl?

Trest smrti má své nenahraditelné místo ve fungujícím právním řádu. Ale přichází tam podotázka.

Ano a tou máte asi na mysli, co je to fungující právní řád?

To je přesně ono, protože zatím jsem na něj nenarazil.

Stejně vás z toho ale nenechám tak lehce vykroutit. Jak by to podle vás tedy vypadalo v teoretické rovině, kdybychom to měli nastínit?

Justice by se musela zbavit své lidskosti. To znamená, v justici by museli přestat být úplatní, manipulovatelní, zastrašitelní, vydíratelní – prostě lidští lidé. Právě kvůli lidskému faktoru totiž v justici existuje riziko, že se projeví slabost, ať už půjde o hezkou dívku nebo deset milionů.

Kdyby se v soudním procesu eliminoval tento faktor, tak by pak podle vás byl trest smrti za určité trestné činy na místě?

Ano, ale musí být napřed povinně zodpovězena otázka, že je daný člověk zcela absolutně vinen a nelze dokázat ani vymyslet, že by to mohlo být jinak.

Nicméně určitě existují činy, které si myslím, že nejde vyrovnat jinak nežli trestem smrti, protože každý trest má i svoji „odrazovací“ hodnotu. Ne na toho, kdo už ten čin spáchal, ale na ty, kteří o jeho spáchání teprve uvažují. A tím se dostáváme k dalšímu poznání, které mi dali doživoťáci z Valdic...

Co konkrétně máte na mysli?

Řeknu to tak, jak mi to sdělil přímo jeden z nich: *„Já věděl, že když těch pět lidí zabiju, tak v každém případě vyhraju. Protože existují jen dvě možnosti a obě jsou pro mě výhrou. Buď absolutní, to jest, že mě nenajdete, nic mi nedokážete a nikdy nebudu potrestanej. Nebo přijde poloviční výhra, kdy mě chytíte, dokážete mi to a zavřete mě. A pak se budete do konce mýho života – třeba i třicet let – starat o to, abych byl v pohodě, měl jídlo i oblečení a nebyl psychicky rozhozenej. Zatímco oni budou čuchat ke kytkám od spodu. Oni prohráli. Ale kdybych věděl, že je tady riziko, že mě zhoupnete, že mě pošlete čuchat kytky s nima, tak nad tím budu víc přemýšlet. Takhle ale nebylo proč zvažovat, jestli to udělat, nebo neudělat. Tady se přemýšlelo jen nad tím, jak to udělat, abych to vyhrál stoprocentně.“*

Z takového uvažování mám trochu husí kůže. Nicméně zajímá mě k tomu ještě jiná věc, a to jestli podle vás může být doživotní trest skutečně byt jen „poloviční výhrou“?

Samozřejmě že podle mě – a asi i většiny společnosti – ne. Ale potkal jsem vězně, kterým to stálo za to riziko. Dokonce jsem potkal lidi, kteří si předem spočítali, kolik let dostanou. Koneckonců, jsem v podobné situaci sám byl, protože jsem dělal věc, za kterou jsem věděl, že je jen otázkou času kdy mě zavřou.

Povězte mi, o co se jednalo?

V sedmdesátém roce bylo zemětřesení na Huascaranu v Peru, kde zemřelo i čtrnáct našich lezců a mezi nimi i tři chlapi, kterých jsem si ohromně vážil. A já jsem se rozhodl, že za ně budu každé Štědrej den venku ve skalách sloužit mši. Věděl jsem moc dobře, že to je mařka – maření dohledu nad církvemi podle paragrafu 202 zákona o církvi – který pravil, že náboženské úkony lze vykonávat pouze v prostorách k tomu určených a schválených. Předpokládal jsem, že pravidelný štědrodenní bohoslužby za ty kluky jednou prasknou, že mě chytěj a dostanu za to basu. Dokonce jsem s tím počítal...

Ale stejně vám to stálo za to.

Ano, a takhle uvažují i někteří ve výkonu trestu. Dokonce existuje vzorec k výpočtu výnosů trestného činu, podle kterého si vypočítají, že je třeba výnosný krást a rozebírat auta, protože oproti

riziku několika měsíců vězení, je tam naděje na zisk desítek tisíc korun. A to už řadě lidí stojí za to. Ale já vlastně uvažoval stejně jako oni, akorát v jiných rozměrech...

V kriminále jsem zjistil, že se tam mnoha lidem sesypal svět

Věděli jste od začátku, že kaplanství je pro vás to pravé povolání? Že věznice je místo, kde máte zůstat?

Já jsem o tom nijak nepřemýšlel. Zhruba po půl roce jsem si dal od kriminálu pauzu a snažil se být vesnickej farář, jakým jsem býval kdysi. Jezdily za mnou různé party, dole v kaplance jsme měli postel, kde spali lidi nahuštěný jak slanečci. Pořád tam bylo plno, ale já cítil, že to není ono. Že to dělám jen proto, že se to ode mě očekává. Lidi přijížděli s tím, že se bude žvanit o Bibli nebo lezení, ale chybělo tomu to, co tam bylo dřív. Takže jsem se vrátil do kriminálu, protože tam to bylo „ono“.

A jak vzpomínáte na ty první roky, během kterých se v podstatě role i fungování vězeňské duchovní služby teprve formovaly?

Jako na kouzelnou dobu, kdy jsme si byli všichni rovni. V počátcích neexistovala sebemenší ideologická bariéra, na čemž nesl velkou zásluhu Bohdan Pivoňka, který je v tom nejlepším slova

smyslu „pan kněz“, a taky Renata Balcarová, což je sice adventistka, ale jinak fantastická žena. (smích) A takhle soudržně to mezi denominacemi fungovalo určitě třeba prvních pět let.

Zkrátka jste měli společný zájem...

Vzpomínám na to jako na fantastický čas. Časem jsme navázali spolupráci i s Německem, kam jsem pak dokonce jel na stáž...

Takže inspiraci jste v začátcích čerpali primárně ze zahraničí?

Samozřejmě. Já jsem zároveň zkoušel přechít všechno, co jsem mohl. Velmi rychle jsem tak objevil logoterapii Viktora Emila Frankla a došlo mi, že je to celé o smyslu života. Uvědomil jsem si, že jako kaplan zažívám podobný situace, který jsem – ještě v roli kněze – potkával mezi horolezce. Protože když špičkové horolezec spadnul a přerazil si páteř, skončil na vozejku. Tím se mu sesypal svět a bylo to tak na to si hodit mašli nebo se uchlastat.

A podobně se asi může cítit i řada odsouzených...

Ano. V kriminále jsem časem zjistil, že i tam se mnoha lidem zhroutil jejich svět – najednou se prostě ocitli za cezeným vzduchem, daleko od toho, co znali – ale ani jejich život tím neskončil! Jen v něm potřebovali znovu najít smysl.

Na začátku si mnozí z nich mysleli, že když mi odříkaj otčenáš, vynesu je v kletráku ven.

Jak jste na začátku vstřebával valdické prostředí, o kterém se říká, že je daleko drsnější než v jiných českých věznicích?

To, že jsem byl poslán právě do Valdic, bylo Boží dílo. Jednoduše jsem neměl skončit v Odolově, Jiřicích ani v jiném *pionýrském táboře*. Hospodin ve své vševědoucnosti prostě věděl, že jsem na Valdice připravenej. I psychicky.

Práce ve věznicí s tak přísnou ostrahou – i těmi nejtěžšími delikventy – ale asi vyžadovala velkou psychickou odolnost, ne?

Já jsem se uměl vyčistit. Postupem času mi začalo docházet, že celej můj předchozí život byl nasměrovanej na to, abych se z Valdic nepodělal. Abych se nezbláznil z věcí, co tam vyslechnu a abych dokázal vést rozhovory i s oběťmi těch nejhorších zločinů, protože i to k tomu patřilo.

Tomu rozumím. Ale když jste s nimi řešil jejich životní příběhy – popřípadě i předmět jejich trestu – nikdy nepřicházelo zděšení nebo údiv nad tím, čeho jsou lidé schopní?

Nikdy jsem tam nepotkal situaci, se kterou bych se nesrovnal. Setkal jsem se jen s tím, že někdo jednal hrůzně. Třeba střepem z rozbitýho okna rozřezal malýho kluka, polil ho benzínem a zapálil. To

všechno jenom proto, že se ocitl v situaci, kterou nevěděl, jak jinak vyřešit. Ale proč k tomu došlo? Protože ve svém životě neznal jiné řešení problémů nežli násilí.

Nicméně určitě jsem tam měl i lidi, u kterých jsem si pravdivě odpověděl, že dneska nemám na to, abych si s nima povídal.

Protože to bylo mentálně náročné?

Jo, občas jsem toho měl sám dost a chyběly mi síly na to povídat si s člověkem, který přivázal svoji mámu na kamna a zatopil pod ní, protože mu nechtěla dát svůj důchod. Uvědomoval jsem si, že nemám na to, abych se s ním setkal, protože se mi z toho, co o něm vím, ježí chlupy i pod jazykem.

Lišil se tedy v něčem váš přístup k vězňům podle typu jejich trestu?

Mezi lidmi z mého kruhu ne, protože to všichni byli vrazi. Řadu z nich jsem vždycky po čase bral na přerušení trestu, třeba i vraha z Prokopského údolí... Vždycky to byl jeden den, kdy jsme šli na bohoslužbu buď v Hradci nebo v Praze do Mikuláše.

A s jakým úmyslem jste je tam bral?

Aby na chvílku vypadli z kriminálu a šok ze svobody pro ně – potom, co vylezou – nebyl tak strašnej. Chtěl jsem, aby si vytvářeli pozitivní vazby k vnějšímu světu a alespoň maličko si cedili ten kriminálnickej vzduch.

Pokaždé jsem se domluvil s daným knězem, aby toho kluka nechal číst, já ho při tom vyfotil a pak jsem to ukazoval vězeňskému oficírům. To byly strašný srandy, protože ti bachaři se se mnou vsázeli: *Ten vás přepadne, ukradne vám auto, budete rád, když ho nezabijete, to je stoprocentní!* Tak jsme se vsadili o čtvrt kila čaje, a to byste neřekla, kolik čaje jsem pak dostal.

Takže ze strany ostatních zaměstnanců panovala ve Valdicích vůči osobnosti faráře i po čase spíš nedůvěra a skepse?

U některých to přetrvávalo dlouho. Koukali na nás jako na blázniví idealistický černoprdelníky, který o realitě neví vůbec nic, a ještě si myslej, že v těch lumpech a grázlech je něco dobrýho.

Zlepšilo se to pak postupem let?

U části z nich ano, ale určitě ne u všech.

A jak se k vám v začátcích chovali vězni?

Na začátku si mnozí z nich mysleli, že když mi odříkaj otčenáš, tak je vynesu v kletráku ven. Ale postupem času pak začali chápat, od čeho tam jsem. Že je chci hlavně naučit myslet, ne je vytáhnout z kriminálu ven. Ono to totiž skutečně bylo tak, že jsme se třeba učili česky, protože Říp s tvrdým „y“ nevypadá úplně nejlíp.

A jevíli někteří z nich i upřímný zájem o křesťanství?

Dlouho ne. Na bohoslužby chodilo v průměru tak pětadvacet lidí, nicméně s některýma jsem v kontaktu i teď, když už jsou venku, křtil jsem jim děti nebo je oddával.

Takže se i ve Valdicích našli lidé, kterým víra pomohla najít novou životní cestu?

Jeden z nich to – když chtěl být i po propuštění biřmovanej v kriminále – vyjádřil takhle: *Ve Valdicích jsem potkal Jalušku, ten mě praštil Biblí po hlavě a mně se rozsvítlo.* Konec citátu.

Takže nakonec jsme prosadili, že ho tam ředitel Valdic skutečně pustil i s jeho kmotrem a biskupem.

Ale v obecné rovině vězni hlavně časem pochopili, že chci, aby tam nezblbli. Že jim necpu do hlavy svatý a že po nich nechci, aby se naučili dogmatiku. Protože co? „*Král Karel s Buškem z Velehratic teď zasedli si k dubovému stolu*“ a „*Otče náš, jenž jsi na nebesích, posvět se jméno tvé, přijď království*“ se obojí můžu naučit jako básničku.

Nebo to obojí můžete vnímat velmi hluboce...

Ovšem, ale jak to vnímá druhej, to nezjistím. Vidím jen to, jak mi to prezentuje. Tudíž o víře druhýho nevím absolutně nic.

Navíc víra není ingot, víra se mění. Takže ano, najdou se Valdičáci, kteří teď venku žijou v součinnosti s nějakou církví, který se účastní

svátostí, ale i za tím můžou bejt různý pohnutky, který se ukážou až u Božího soudu.

**Jak jste tedy vnímal své kaplanské poslání?
Co bylo v práci s vězni vaším hlavním cílem?**

Jsem přesvědčenej o tom, že když se člověk zbaví svých bloků, tak Hospodin do jeho života vstoupí. Takže jsem jim chtěl hlavně pomáhat tyhle bloky a bariéry – v podstatě porušování přikázání – eliminovat.

A co všechno je ve vašich očích blok?

Všechno možný. Například to, že nebudeš mít jiných bohů přede mnou, aby ses jim klaněl. To je základ. Můžou se totiž klanět penězům, sexu, autákům nebo svojí moci. To je příklad bloku. Zkoušel jsem je navést k tomu, aby si přeskládali hodnoty tak, že jasně, sice se potřebujou najíst, oblíct a potřebujou i peníze, to patří k základním lidskejm potřebám, ale patří k nim i kaviár?

Chápu, jak to myslíte. Když se ale ještě trochu vrátím, zaujala mě zmínka o biřmování na půdě věznice. K tomu přece dochází poměrně ojediněle, ne?

Já jsem v prvních letech služby pokřtil ve výkonu trestu pět lidí, ale potom jsem už žádosti o křty i biřmování v kriminále odmítal, protože jsem přišel na to, že za mřížema je poměrně snadný žít v souladu s přikázánima, jelikož řada pokušení tam

bud' úplně absentuje, nebo stojí za hodně vysokým prahem, přes kterej rozumnej člověk nepřeleze.

I ve stínu všech opatření se tam ale dá sehnat spousta zakázaného ovoce, ne?

Jeden starej vězeňskej vtip praví, že v kriminále ve Valdicích dostanete úplně všechno, s výjimkou sedmnáctiletý panny. Proč tam sedmnáctiletá panna nejde koupit? Protože je vzácná i venku. Samozřejmě je to přehnaný jako každej vtip, nicméně pointa je taková, že v kriminále skutečně seženete všechno: litrovou vodku, drogy i sex – byť bude jinej, ale bude – jen musíte překonat určitej práh. Nicméně když pak vylezete ven, kde je řada věcí bezprahovejch, přichází daleko silnější pokušení.

Já mám zkušenost s lidma, který se ve věznici nedotkli kvaku roky, ale první sobotu venku se tak zchlástali, že se poprali s policajtama. Protože jdete ulicí a z pěti baráků na vás dejchne hospoda.

Neřvi mi tu, že vražda nejde odčinit. Možná se nakonec bude mínus jedna a plus jedna rovnat nule

Lišila se v něčem práce s doživotně odsouzenými vězni?

Ano, a to hned ve dvou věcech. Zaprvé se musíte ptát, jaká naděje těm lidem zůstala? Proto jsem s nima často diskutoval, v čem vidí zbytkovou hodnotu svého života. A často jsme se ji pokoušeli najít společně, protože byla zcela určitě jinde, nežli u odsouzených na dvacet let.

A druhý rozdíl – nešlo využít to, co jsem rád používal u ostatních a o čem už jsem mluvil, což bylo přerušení trestu. Během toho jsem vězňům totiž mohl ukázat krásy světa a říct jim: *O tohle ses připravil tím, že si jednal jako debil.*

Často mi pak říkali: *Pane faráři, to je nádhera, vidíte to?* A já odpovídal, že jo, ale že já to vidím každé den, viděl jsem to včera a uvidím to i zejtra.

To mohla být skvělá motivace.

A opravdu to mělo efekt! Protože bylo jedno, jestli koukali na hezkou ženskou nebo nádherně rozkvetlou magnolii. Chtěl jsem je tím hlavně dovést k úvaze nad tím, proč se o tu krásu připravili? U doživoťáků jsem to ale využívat nemohl, jelikož tam neexistovala šance na to, že tu magnolii ještě někdy uvidí.

A co jste tedy používal?

To se právě muselo poznat, v čem ten člověk vidí svoji naději.

V čem ji tedy spatřovali?

Jeden ji třeba viděl v tom, že se naučí vyšívat a vyšije nádhernej ubrus do kostela. Takže se nakonec podařilo prosadit, že mu povolili bavlnky i jehly a mohl vyšívat. A přitom si se mnou povídal a lezly z něj věci, který bych z něj jinak nikdy nedostal. A tím, že se přibližoval k tomu, že dojde k pravdě o sobě samém, pak přirozeně začal litovat i chyby, který udělal.

A tady se dostáváme k podstatě, protože tou je právě to, že dojdete k upřímné lítosti za to, co jste spáchala, a máte snahu učinit pokání. A to jde najít i v případě vraždy. Víte jak?

Zajímá mě, s čím přijdete...

Život, který jsem vzal, už nenahradím, i kdybych se postavil na hlavu a odpichoval se ušima. Ale všechny životy jsou stejně cenný. Tvůj život je stejně cenný jako ten, kterej si zničil. A třeba na oddělení dětské onkologie leží děti, který nemůžou za to, že mají leukemii. Nicméně i taková instituce potřebuje prachy na provoz a to ti tudíž dává možnost někomu život naopak zachránit.

Ne tím, že budeš stát na hrázi rybníka a čekat až tam někdo spadne, protože až takhle budeš čekat půl roku, tak tam hodíš prvního člověka, kterej půjde okolo, jen abys pro něj mohl skočit. Tak mi tu

neřvi, že vražda nejde odčinit. Protože možná takhle jde. Možná se bude v globálním součtu mínus jedna a plus jedna rovnat nule.

A nechávali se tím odsouzení inspirovat?

Vím o chlapovi, který to dělá už patnáct let.

To se hezky poslouchá. A považoval jste takovou věc potom za úspěch, nebo určitou satisfakci svého kaplanského působení?

Ne. Považoval jsem to za zázrak. Mně samotnému se totiž v tom kriminále nic nepovedlo. Jenom Hospodin přihrával situace, po kterých jsem šel, ale já sám jsem tam toho zas tolik nepředvedl.

Kdybych vám měl říct, kolik vězňů jsem tam obrátil, tak odpověď bude jednoduchá: Žádnýho. Protože mi nikdy nedovolil, abych tam zůstal přes noc a obrátil je z pravýho boku na levej. (smích)

Na teologii jsem se hlásil jako nevěřící. Když jsem končil, věděl jsem, že nechci být nic jiného než farář

Na začátku jste mluvil o tom, že někteří odsouzení ve Valdicích si svou vinu přiznat vůbec nechtěli a měli tendenci ji svalovat na druhé. Potkal jste ale i ty, kteří tenhle prvotní krok k nápravě zvládli a svou vinu uznali?

Když si k někomu vybuduju důvěru, tak mu po čase přestanu vyprávět tu pseudologickou pohádku o tom, proč jsem tady, a dojde na skutečnou příčinu. Toho se ale devadesát procent muklů bojí, protože jsou přesvědčeni, že jsou vlastně nevinní a skutečně se tak vnímají: *Já jsem to sice udělal, ale nemohl jsem jednat jinak, byl jsem do té situace dotlačen okolnostma a nebylo zbylí.* To je většinou obrana před výčitkami svědomí a pocitem viny. Mají na to svoje naučené vyprávěnky a když se vám podaří s nima navázat vztah důvěry, tak se začnou bát, že dojde na to, jak to vlastně bylo.

A když na to došlo, byli schopni vám ten příběh odvyprávět pravdivě?

Řada z nich ano... v podstatě všichni, s nimiž jsem dál v kontaktu. Protože k tomu, aby se člověk mohl vrátit do normálního života, si svojí vinu prostě přiznat musí. Musí vědět, co spáchal, proč to spáchal a taky že už to spáchat nechce. Přes to

nejede vlak. Není to o tom se vyhýbat situacím, kdy „by v *mojí společnosti mohlo být vražděno*“. Protože to přece nejde stoprocentně ovlivnit.

Jak se vám ale pak dařilo si všechny vyslechnuté příběhy a těžkosti nenosit ven – do vašeho osobního života?

Myslím, že se mi dařilo se prostě čistit. Že jsem dokázal dodržovat duševní hygienu, takže jsem tím, co se dělo v práci, nebyl moc poznamenaný. Ale víc by vám řekli lidi z mého okolí. Třeba moje žena Hanka se naučila, že když v noci spím, tak mě nesmí oslovit jménem, protože kdyby na mě zavolala: „Aleši“, tak bych startoval do útoku. To je moje verze reflexu slintajícího psa, která do mě byla vložena na vojenský škole. Nenarodil jsem se s tím, táta mě to nenaučil. Táta mi dokonce tvrdil, že na vojenskou školu nemám jít.

Když jsme se dostali ke studiu na vojenské škole...

O tom se bavit nechci...

Ani já ne. Mě v tomhle kontextu zajímá jen to, jak jste se z vojenské střední školy ocitl na Husitské teologické fakultě?

Vojenská škola směřuje k tomu udělat z člověka vojáka, kterej bude použitelný ve válečném konfliktu. Cílem je vycvičit vás k tomu, abyste uměla – jak se říká – eliminovat nepřítel. Učíte se, jak zničit lidskej život. Já jsem ale chtěl vědět něco

o ceně lidskýho života a jeho smyslu, a věděl jsem, že na to mi nejlíp odpoví buď medicína, nebo teologie.

A co pak tohle dilema rozseklo?

Od medicíny mě odrazovali kamarádi, když mi říkali, že tam rozhodně nebudu mít čas na nějakou humanistiku. A z oboru teologie jsem neznal nikoho, takže nebylo, kdo by mi to rozmluvil. Takže jsem si pak zjistil, že existují tři teologické fakulty: Katolická, ale bylo jasné, že katolíkem nebudu, protože tam jsem měl dopředu negativní přístup. Čili zbyla evangelická a československá, a ani o jedné jsem pořádně nic nevěděl. Každopádně na obě bylo potřeba doložit křestní list.

Ten jste měl?

Měl, ale ani jsem o tom nevěděl. Šel jsem za tátou s otázkou, jestli jsem vůbec pokřtěnej a dozvěděl jsem se, že jo! V Církvi československé. Můj táta byl sice do konce svého života přesvědčením komunist, ale jako malý dítě mě nechal pokřtít. Takže jsem měl křestní list a rozhodl jsem se, že půjdu na Československou fakultu studovat teologii.

A když jsem pak jel z Jizerek stopem na přijímačky do Prahy, zastavil mi chlap, kterej byl československým farářem.

Život nám občas připraví legrační souhry okolností...

To teda! Tehdy mě dovezl až před fakultu, kde už sedělo pár lidí. Když pak přišla řada na mě, vešel jsem do místnosti, kde seděl mohutnej chlap s bílou bradkou a povídá: *Tak bratře, co nám řekneš o své víře?* Načež jsem odpověděl, že nevěřím, protože Bůh není, ale že se chci dovědět něco o ceně lidskýho života. A on na to: *Tak to tě buď přejde, nebo odejdeš.*

A vás to skutečně přešlo...

Když jsem končil, už jsem věděl, že nechci být nic jinýho než farář. Takhle jsem přišel k teologii a do církve. A dnes už vím, že Československá církev husitská je tou nejlepší církví na světě pro Aleše Jalušku.

A v čem je pro vás nejlepší?

Církev československá je společenství věřících, kteří se „*ověřené vědecké poznání snaží naplnit duchem Kristovým*“. Takhle nějak zněla preambule. A to mě fascinovalo, protože to považuji za to nejlepší zhodnocení poslání církve ve světě. Jestli to ta církev dnes dělá, nebo nedělá, už je pak otázka na nás faráře, otázka na mě: *Snažíš se o to? Dělal si to ve Valdicích? Snažíš se to dělat teď na fakultě? A nebo si povýšil svůj světonázor na jedinej správněj a ty ostatní chceš upálit a hodit to vápenný šachty?*

Když jste si teď sám položil otázku reflexe vašeho působení ve Valdicích, zeptám se vás na ni i já, jen trochu z druhé strany. V čem vás rozhovory s vězni nejvíce ovlivnily, ať už jako faráře, nebo jen čistě lidsky?

Řeknu vám, v čem mě obohatily. V první řadě to bylo uvědomění, že jsem naprosto nezaslouženě dostal dar, kterej dostane málokdo – mohl jsem žít ve fungující rodině s fantastickým tátou a fantastickou mámou. A to nikdo z těch, který jsem potkal v kriminále, neměl a většinou to byl jeden z hlavních důvodů, proč ujeli. Protože i já jsem měl v životě situace, kdy jsem mohl odbočit na cestu vedoucí do Valdic. Nicméně jsem to nikdy neudělal. A to ne kvůli tomu, že bych byl nějaká morální veličina, ale proto, že jsem v sobě měl toho tátu a mámu. Že jsem měl v sobě jejich pohodu.

A napadá vás ještě něco dalšího, v čem vás vězeňská duchovní služba formovala?

Jak už jsem říkal, změnil se mi pohled na trest smrti... a Valdice taky hodně poznamenaly vztah s mým synem.

My si nejsme blízký, protože jsem na něj – když byl dítě – neměl čas. A on nevěděl, že ho mám hrozně rád, věděl jenom, že táta je ten chlap, kterej když přijde domů, tak nežli mu maminka nalije polívku, tak usne.

Kaplani zároveň často zmiňují i to, že jim jejich práce umožnila opustit určité předsudky, které jsou s výkonem trestu i odsouzenými ve společnosti často spjaty. Měl jste to stejně?

Jednoznačně. U mě nastalo velké pochopení v tom, že to nejsou zavrženíhodní vrahové. Že nejsou zlí, jen udělali něco zlého. Ale nejsou nadosmrti vrahy, pouze v určité životní chvíli jako vrazi jednali.

Takže by vrah podle vás neměla být definitivní nálepka?

Určitě ne. Prvotrestaní vrazi jsou navíc většinou slušní lidi. Ty, o který by byla škoda si opřít kolo, byli takřka do jednoho recidivisti v desátém výkonu trestu.

A s těmi jste se vůbec nevidal?

S těma jsem v podstatě nebyl v kontaktu, protože zjistili, že ode mě nezískaj to, co chtěj. Tak proč bych tam lez? *Vždyť to je takovej bastard, že přestal kouřit, aby mi nemusel dát cigaretu!*

Měl jsem pocit, že jsem dodělal všechno, co jsem mohl

Vy jste měl tu příležitost zažít návrat duchovních do věznic hned v bouřlivé porevoluční době a zároveň být součástí dlouhého vývoje, který se v uplynulých desetiletích na poli vězeňské duchovní služby udál. Proto mě zajímá, jakou cestu za tu dobu kaplanská služba ve vašich očích ušla?

Jméno Hospodinovo budiž pochváleno, že nás drtivá většina příslušníků vězeňské služby teď už bere jako součást personálu. Už nejsme nepřátelský černoprdelníci, ale stali jsme se součástí systému. A existují věznice, kde své duchovní systematicky podporují a kde není negativním bodem, že se příslušníci vězeňské služby chodí poradit s kaplanem. A to je ohromný posun.

A je ještě kam dál růst?

Všechno dobré má možnost dál růst.

V čem by se tedy mohla dále posouvat vězeňská duchovní služba?

Třeba v tom, aby měl každý kaplan dostatek prostředků na práci s mukly. Kolikrát jim ty prostředky totiž velmi chybí.

Máte na mysli finanční prostředky?

Ano, ale i prostorový. Mám tady v mobilu vyfocenou nádhernou kapli, kterou udělali ve věznici v

Odolově. A na každým takovým místě nakonec kus něčeho uváže. Genius loci. Kaplan ale kolikrát nemá důstojný prostor na to, aby se s těma lidma sešel v tichu a absolutním soukromí, kde budou jen ve třech. To jest ti dva a Pánbůh.

Vy jste sice v roce 2013 svůj pracovní poměr ve Valdicích ukončil, nicméně jste tam strávil poměrně dlouhou část pracovního života. Kdy pak nastal ten finální zlom, při němž jste si řekl, že už chcete tuhle dlouhou kapitolu uzavřít?

V jednu chvíli jsem měl jednoduše pocit, že jsem dodělal všechno, co jsem mohl. Že už není prostor, kam jít dál. Bylo to trošku daný i tím, že přišel nový ředitel, kterej měl dle mého názoru ze všeho možnýho strach. Nicméně já jsem ten poslední rok skutečně dotáhnul všechno, co jsem chtěl.

Rozumím. Teď v „kaplanském duchodu“ ale předáváte své zkušenosti studentům na Husitské teologické fakultě. Baví je poslouchat o životě i práci za mřížemi?

Já rád říkám, že učím kriminál a myslím si, že některé studenty to opravdu baví. Doteď jsem jich učil zhruba patnáct až třicet v magisterském programu a semináře s nima byly kouzelný, protože se třeba stávalo, že jsem najednou zjistil, že přetahuju a zahlásil konec. Načež se ozvalo: Jakýpak konec, ještě jsme to nedělali! Některé z nich jsem – ještě jako valdickej kaplan – dokonce zatáhnul i do učení angličtiny, který se

završilo tím, že jeden z vězňů složil Cambridgskou zkoušku.

To je báječný. Co to bylo za projekt?

Trvalo to 9 let. Jezdily tam studentky od nás z fakulty učit anglicky a jednu dobu tam dojížděl dokonce i můj syn. No a nakonec jsme to dotáhli k tomu, že tři vězni byli připravení na to, aby mohli jít k té zkoušce. Jeden na to měl peníze vydělaný, dalšímu to zaplatili rodiče a na třetího jsme se složili, ale pak se stalo, že jeden z nich byl čtrnáct dní před tím podmíněčně propuštěnej. Nicméně zbývali dva, což pořád stačilo na to, by se ta zkouška mohla konat. Jenže pak přišla další komplikace...

Jaká?

Ten, za kterýho jsme to měli zaplatit my, přišel s tím, že buď mu na konto přibude do tří dnů deset tisíc a vezmu ho na tři dny ven, nebo na to kašle, načež jsem mu ale řekl, že tímhle momentem právě skončil. A on na to odpověděl, že to si přece netroufnu, že nezahodím tolik let svojí práce a za to, že jsem držkatej chce ještě o pět tisíc víc. No tak jsem šel za vychovatelem, vyloučil ho z angličtiny a ještě dostal postih.

Ale konání zkoušky bylo v ohrožení?

Museli jsme sehnat náhradníka. Naštěstí se našel jeden z kluků, kterej na angličtinu chodil taky, jen bylo z jeho výsledků předem jasný, že tu zkoušku

asi nezvládne. K mému překvapení ale řekl, že do toho jde, že to přece tomu prvnímu nezkazí. Takže sice to pak opravdu neudělal, ale minimálně se dověděl, co umí a neumí. Po dvou letech, kdy už byl venku, mi pak přišel ukázat papír s potvrzením o absolvování zkoušky.

To je skvělé završení toho příběhu. A stýská se vám teď právě po takových momentech? Nebylo těžké po tolika letech odejít?

Já jsem měl skutečně pocit, že jsem všechno dotáhnul. A dobře. Navíc mé heslo je, že otec zakladatel musí buďto umřít nebo odejít, a protože mně se nechtělo umřít, tak jsem musel jít. Po mně pak nastoupil taky Aleš, Tomčík, a chvíli jsme tam ještě byli spolu a já ho zaučoval.

Dneska sice pracuje jinak, ale moc dobře. Takže když si za mnou pak muklové přicházeli stěžovat, tak jsem je vyhazoval.

Takže se jim stýskalo!

Ale mají tam jinýho kaplana a musí přece jít o podstatu služby, ne o konkrétního člověka. Protože jakmile existuje osobní vazba mezi klientem a terapeutem, tak je to špatný. Samozřejmě že může vzniknout mezi knězem a věřícím, ale to se může stát v náboženský obci Lomnice nad Popelkou, ne ve Valdicích, kde nejsme normální věřící. Tam jsme lidé, kteří se musí teprve dopracovat k tomu, aby se z nich stali věřící a pro to musí napřed učinit velmi tvrdý pokání.

Čili ve Valdicích ve vašem nahlížení nebyl žádný prostor na osobní vazby?

Z mého pohledu ne. Tam jsem byl profesionál, kterej jim má pomáhat k tomu, aby našli svoji lidskou důstojnost, kterou si pošlapali tím, co udělali.

A že je to často asi silné kafe...

To je. Jednou mě z věznice v Odolově poprosili, jestli bych tam přijel klukům popovídat o tom, jak strašně těžký je začínat venku s puncem Valdice. V galerce totiž platí: *Drž hubu, já jsem Valdičák, zalez do díry, nebo z tebe udělám vánoční ozdobičky.* A mám k tomu dokonce i jeden příběh.

Povídejte.

Šel jsem takhle okolo jedný ráno parčíkem naproti Hlavnímu nádraží v Praze. A najednou vylezl takovej obr, v ruce držel nůž a ať mu prej navalim prachy. Já jsem couvl a říkám: *V kartáči jsem dával sázet vejce.*

A v tu chvíli on se rozpištěl, začal se omlouvat: *Já jsem nevěděl, že seš náš! Promiň, promiň, promiň!* A podával mi flašku rumu, ať se s nim napiju na udobřenou.

A co znamenala ta věta, kterou jste mu řekl?
Vězeňským slangem jsem mu pověděl, že jsem ve
Valdicích bejval king, kterej měl svýho kata a ten
za mě trestal neposlušný mukly sázením vajec –
tedy ukopnutím varlat. V tu ránu se ten chlap
sesypal, protože měl strach. To je punc Valdic. Bejt
Valdičák, to je totiž ta pravá kariéra, ten pomyslněj
vrchol.

Březen 2023, Praha

**Praktická bakalářská práce Bůh za mřížemi: série
rozhovorů s vězeňskými kaplany a kaplankami**

Univerzita Karlova, Fakulta sociálních věd

Institut komunikačních studií a žurnalistiky

Grafická úprava Magdalena Kulasová

**Fotografie Magdalena Kulasová, archiv
respondentů**

Praha, 2023

© Magdalena Kulasová

